

II e 26.173, c

60(25. 4. 35)

V V O D.

Poezija, dar nebeški!
Komur v srcu ti cvetevaš,
V gorcem letu hlad mu delaš,
V mrazu zimi ga ogrevaš.
M. Vilhar.

§. 1. Med vseh umetnij, kar jih slajša človeku življenje, je *poezija* najlepša, najžlahtniša cvetica. Njenih prečudnih barv se raduje vsako oko, njeno rajsko vonjavo slastno serče vsako serce. V resnici je ni na zemlji umetnije nad mično poezijo. Milo se dete smehljá, če mu zapoje ljuba māmica; pogumno se širi mladenču sercé, če mu iz pers vneta pesem vrè; v radosti se možu lice vedrí, če mu lepa pesem k sercu doní; celo starčku ob palici se vnema oko, če mu vbranih pesem glas udari na uhó: nepopisljiva je moč rajске poezije. — V pesmih raste vojščaku sercé, kedar za dom in cesarja na vojsko gré; na perotih svetih pesem se nam vzdiguje duša iz doline solz in skerbi v domačijo neskončne radosti; s petjem si lajša delo svojih rok kmet na polju, kosec na travniku, dervar v samotnem gozdu: vse si poje in prepeva, da si serce vedrí in kratek čas dela. Pesem le tam slišati ni, kjer ni poštenih ljudi.

Poezija je človeškemu sercu pa tudi najblažja dušna zabava. Posebno je za-njo vneta nedolžna mladina, kateri požlahtnuje um in serce in jo navdušuje za vse, kar je lepo in krasno. Poezija je tako rekoč ključ do mladostinega serca. Torej je vsakemu šolniku v svojem nauku prva skerb, da odgerne svoji mladini mičnost in krasoto narodove poezije in jo po nji navdá z ljubeznijo do sladke materinščine. To bodi tudi naša prizadeva, ako hočemo slovensko mladež v resnici za slovenščino predobiti. Žalibog je pa v naših berilih ravno poezija — najpotrebniša tvarina v jezikoslovnem nauku — skorej najbolj v nemar puščena, ktera okoljščina gotovo tudi ovira zaželjeni napredek v slovenščini. Da se temu pomanjkanju, ki ga brez dvoma čuti vsak učitelj slovenskega

jezika, vsaj nekoliko v okom pride, je zagledala beli dan pričujoča nabera slovenskih pesem, nabranih po livadah domačega pesništva. Naj ogreva naši mladini serca za milo domovino in sladko materno besedo!

O pevskem zlogu.

§. 2. Pevska mera. Pesništvo je lepoznavna vednost, ki lepe, visoke misli in djanja v lepi, mični besedi razodeva. Notranji red in vunanja lepa podoba je torej pesmi neobhodna potreba. V ta namen služi pesniku *pevski* ali *poetični slog*, ki se tudi *vezani govor* imenuje, ker je po *pevski meri* t. j. ravnomerni premenjavi *dolгих* (naglašanih, zategnjenih) in *kratkikh* (nenaglašanih) zlogov, umetno v vezi djan. Sploh se deva naglas ali navdarek na koreninski zlog. Kratki zlogi se zaznamujejo z znamenjem σ , dolgi pa z — n. pr. *nédolžnost*, *ródovina*; nad zloge pa, ki jih zdaj kratke, zdaj dolge rabimo, stavljamo znamenje ∞ ali \approx .

§. 3. Stopice. Stopice so zložene iz dveh, treh ali štirih zlogov. Najnavadnije so pa:

1. trohejska stopica:	$\text{—} \sigma$	na primer:	$\overline{\text{sláva}}$.
2. jambiška	" $\sigma \text{—}$	" "	$\overline{\text{nebo}}$.
3. spondejska	" $\text{—} \text{—}$	" "	$\overline{\text{mój}} \overline{\text{Bóg}}$.
4. daktilska	" $\text{—} \sigma \sigma$	" "	$\overline{\text{róžica}}$.
5. anapeška	" $\sigma \sigma \text{—}$	" "	$\overline{\text{govóri}}$.
6. kretiška	" $\text{—} \sigma \text{—}$	" "	$\overline{\text{Novi}} \overline{\text{grád}}$.
7. amfibrahiška	" $\sigma \text{—} \sigma$	" "	$\overline{\text{recimo}}$.
8. chorijambiška	" $\text{—} \sigma \sigma \text{—}$	" "	$\overline{\text{ustánovi}}$.

§. 4. Stihi. Iz stopic se zlagajo *stihi* ali *verzi* t. j. umetno po pevski meri ubrane verstice. Po številu stopic so stihi dve-, tri-, štiri-, peterostopni; pa se jih nahaja tudi večstopnih. Verstice z zategnjeno končnico imenujemo sploh *moške*, z nezategnjenim koncom pa *ženske* stihe ali verze. Zavoljo blagoglasja se po navadi moške verstice ravnomerno z ženskimi prebirajo: same moške so nekaj preokorne, same ženske premehkotne.

Najnavadnji stihi v slovenščini so:

a) *trohejski*, v katerih najrajši mirne in resnobne čutila razodevamo. Peterostopni trohejski verzi se sploh *serbski* troheji imenujejo, ker so lastni serbskim narodnim pesmam.

b) *jambiški*, ki izrazujejo večidel krepke in strastne počutke, in pa

c) *daktilski*, ki so veselega, in če jih je več vkup, tudi slovesnega značaja.

Med daktilskimi stihmi je najimenitniši *šestomér* (hexameter) in pa *petomér* (pentameter). — *Šestomér* je tisti šestorostopni verz, katerega šesta stopica je spondej ali trohej, peta vselej daktil, štiri prve pa daktili ali pa troheji in spondeji; *petomér* pa ima za tretjo in šesto stopico samo eden zategnjen zlog, za četrto in peto stopico pa same daktila. Petomer se sam za-se nikdar ne rabi, ampak se vedno šestomeru druží. Šestomer s petomerom združen se pa imenuje *distihon* ali *elegični* stih, ker so ga Gerci in Rimljani navadno v elegijah upotrebovali, n. pr. *Bogatinu*

Starec! povej mi, kaj leži bogatínu na sercu?
Zgrabljeni težki denar stiska, teži mu sercé.

Omeniti se mora v verzih tudi *oddihlej* (caesura), ki je navadno med drugo in tretjo stopico, kjer se pri branju ali petju vselaj nekaj oddahnemo in pa *samoglasnično porzetje* (elisis in synicesis), ko se včasih dve samoglasnici (na koncu ene in od kraja sledeče besede) v eno dvoglasno povzimate, n. pr.

V rumeno solnce ozira se solnčnica.

§. 5. Kitice. Posamne verstice si ali zaporedama sledé ali pa so nabrane v *kitice* ali *sloke* (strofe) po dva, tri, štiri, šest in več verzov. Slovenščini so sploh manje kitice po godu; najnavadnije so ji kitice z dvema in štirimi versticami.

Kitice razpadajo v *domače*, kakor jih sploh kažejo naše pesme, in v *tuje*, ki jih je slovanščina od nekdanjih klasičnih ali od poznejih romanskih in iztočnih narodov povzela.

Izmed klasičnih kitic se v odah najrajši rabi *savina* ali *alkejska* sloka, po sledečem obrazcu.

savina:

alkejska:

— — — — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —

— — — — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —

V slovenščini se pa prva in druga le redko kedaj nahaja; navadnije so sledeče romanske kitice:

a) *stanca* (otava rima), ki šteje osem peterostopnih jambiških verstic s sledečim soglasjem: a b a b a b c c, n. pr. J. Žemlja v svoji epični pesmi „Sedem sinov“:

Visocih reveži ne zavidajte!
Vsi skup nezmožna ste in slaba stvar,
Nad njih bliščobo se ne spodtikajte.
Po volji vse tud' njim ne gre nikdar;
Mars'kdaj raztergane so boljše bajte
Kot Pluta, Venere, Atene dar;
Ni mati še rodila ga sloveča,
Da bi po godu bla mu vstregla sreča.

Tudi izverstni Prešernov „Kerst pri Savici“ (razun vvoda) in še nekatere druge slovenske pesme so zložene v stancah.

b) *tercina*, ki šteje po troje peterostopnih jambiških stihov, kakor kaže sledeči obrazec: aba, bcb, cdc, . . .; samo poslednja tercina ima štiri verstice: xyxy. Primeri „Vvod“ v „Kerstu pri Savici“.

c) *decima*, ki je zložena iz desetih čveterostopnih trohejskih verstic s sledečim soglasjem: abbaaccddc. V decimah so zložene glose. (Primeri glose „Ozir v nebó.“)

d) *sonet*, spleten iz 14 peterostopnih jambiških verstic, ki so v štiri kitice nabrane. Pervi dve kitici štejeta štiri verstice s soglasjem abba, abba, ostali dve pa tri z dvema ali tremi sroki: cdc, dcd ali ccc, ddd ali cde, cde ali ccd, eed i. t. d. Umetno uglajen sonet zapopada v prvi kitici vvod, v drugi kako primeru, v tretji se h koncu nagiblje in v poslednji pa glavno misel ali jedro cele pesmice izrazuje. — Ker v enem sonetu ni mogoče kake obširnije misli razplesti, so iznašli *sonetni venec*, ki je iz 15 sonetov tako spleten, da se zadnja verstica vsacega soneta stavi za prvo verstico sledečega in poslednja verstica štirinajstega ob enem za začetno verstico prvega soneta, petnajsti sonet *magistrale* je pa zložen iz začetnih verstic vseh štirinajstih sonetov. Posebno sirovi za voljo prekrasnih svojih sonetov laški pesnik *Petrarka* in česki pevec „Slavy dcere“ J. *Kollar*. (Glej iz tujih vertov presajene cvetice).

e) *Glosa*, iz španščine v druge jezike presajena, ima kitico iz kake druge pesme za temelj, ki služi štirim trohejskim slokam, decime imenovanim, za podlago; vsako kitico pa sklepa ena temeljna verstica. (Glej „Ozir v nebo“.)

f) *Gasela*, iz iztočnih literatur v Evropo presajena cvetice s sledečim soglasjem: aa, ba, ca, da i. t. d., nema čez osemnajst verzov; n. pr. Prešernova:

Kdor jih bere, vsak drugači pesmi moje sodi;
 Eden hvali in spet drugi vpije: „Fej te bodi!“
 Ta velj mi: poj sonete; uni, poj balade;
 Tretji bi bil bolj prijatelj Pindarovi odi.
 Bo prijeten morebiti temu glas gazelic;
 Uni bo pa rekel: kaj za Vodnikom ne hodi? i. t. d.

Drugih kitic, kakor so: kancona, sestina, madrigal, triolet, koló i. t. d. slovenščina še malo pozná.

§. 6. Stik ali srok (rim). Stik ali srok je soglasje enega ali več zlogov na koncu posamnih verstic; včasih se nahaja soglasje pa tudi v sredi verstic. Starim klasičnim narodom stik ali srok še ni bil znan, tudi najstarejšim slovanskim narodnim pesmam sploh še ni navaden; sedanje dni pa je mnogim pesniškim izdelkom postal neobhodna potreba.

Soglasne verstice si ali zaporedama sledé, ali pa se med sebo prebirajo.

Namesto stika se rabi včasih *asonanca* t. j. ponavljajo se taiste samoglasnice v sredi besedi, n, pr.

Z zlatim opasom
 Zemljo, nebesa

Strinjaš milotno,
 Jutranja zarja!

Prav redke so v slovanščini *aliteracije* (najstarejši nemški poeziji lastne) t. j. ponavljanje taistih soglasnic v začetku besedi, n, pr.

Dan se za dnevom
 Dalje pomika,

Leto za letom
 Lahno poteka.

Namesto posamnih pismen ponavlja Slovan rajši cele besede ali verstice, kakor nam kažejo slovanske narodne pesme.

Kako se razdeluje pesništvo?

§. 7. Poezija razpada *z ozirom na pesnika* v a) *narodno* in b) *umetno* poezijo.

Narodna poezija zapopada vse tiste pesme, ktere narod prepeva od roda do roda in od kterih se ne vé, kdo jih je zložil; *umetna* pa vse tiste pesniške izdelke, ki so jih skovali posamezni izobraženi pesniki. — Visoke vrednosti je umetno pesništvo, pa še večje cene je narodna poezija, ki je verno ogledalo narodovega življenja in tako rekoč cvet njegovih čutov in misli. Vsak narod imá svojo narodno poezijo; pa tako lepe in tako bogate poezije skorej ni, kakor je naša slovanska. Pri vseh družih evropskih narodih že omaguje moč lastnega stvarjenja; le pri Slovanih, posebno pri Serbih in Rusih, še zmiraj v cvetje gré.

Po *snovi* ali *predmetu* razpada poezija a) v *pevno* ali *lirično*, b) v *pripovedno* ali *epično* in c) v *delotvorno* ali *dramatično* pesništvo.

Lirične ali *pevne* poezije, ki so iz serca pesnikovega kalí pognale, nam razodevajo kot verno zercalo vse njegove čute in želje in celo njegovo notranje življenje. *Lirične* jih imenujemo, ker so jih starodavni Gerki k liri prepevali, *pevne* pa zato, ker so večidel za petje zložene.

Epíčne ali *pripovedne* poezije, ogledalo vunanjega življenja, nam pripovedajo razne dogodbe iz nekdanjih ali iz sedanjih časov. Imenujemo jih tudi *junaške* pesme.

V *dramatični* ali *delotvorni* poeziji nam predstavljajo delajoče osebe razne djanja, da se snujejo pred našimi očmi. Dramatika je cvet združene epike ali lirike. Pa tudi *lirične* in *epične* poezije se rade prelivajo ena v drugo, v nekterih so celo vse tri verste združene.

Namen vse poezije je duhovna zabava (dušno razveselovanje); zato se šteje pesništvo k lepim umetnijam. Včasí je pa poetičnim izdelkom namen tudi podučevanje in takim pesmam se pravi d) *naučno* ali *didaktično* pesništvo, o katerem hočemo v posebnem razdelku govoriti.

A. Lirika.

§. 8. Lirika, ogledalo notranjega življenja pesnikovega, je mnogoverstna, kakor so mnogoverstni predmeti, ki utegnejo pesniku serce vneti ali ganiti. Sploh pa razpada lirika v a) *pesme*, b) *ode* (himne, dithyrambe), c) *elegije*, d) *popевke* (kantate) in e) v *sonete*, *glose* in druge iz tujih vertov presajene cvetice.

a) Pesem.

§. 9. *Pesem* se imenuje vsaka pesniška cvetlica, ki razodeva v prijetni obliki in blagoglasni besedi, da je za petje pripravna, naravne počutke človeškega serca. Vse naj je v pesmi nežno, naravno in olikano, da bravcu in pevcu serce ogreva; zato je pesmi tudi soglasje neobhodna potreba. Nar bolj po godu so pesmam tri- ali štiristopne soglasne verstice, ki se lepo med seboj prebirajo.

Kakor mnogoverstna je v svojih razmerah in prikaznih cela stvarnica, ravno tako različni so tudi pevski izdelki liričnega pesnika. — Posebno lepe so narodne pesmi, o katerih pravi g. M. Majar: „One niso zavite, zapletene in meglene, temoč lahko razumljive, vsakemu Slovencu kakor domače; če kdo

pesmico dvakrat sliši, jo že blizo zna; so nežne kakor lepo dišeče rožice, ki same od sebe na zeleni tratici rastejo; so kratke, najlepše in najstariše imajo navadno samo po dve, tri, k večemu po štiri verstice v eni kitici; so živahne in jederne, kakor Slovenci; v teh pesmih vse živi, vse se giblje, vse govori in odgovarja, ne samo ljudje med seboj, temuč tudi vse druge stvari. Mladeneč praša lipo: „Kaj mi lipa pricvetuješ, ko mi sadja ne neseš?“ Lipa mu odgovarja. On se prepira z žerjavom, govori s kukovico: ravno tako se tudi deklica pogovarja v ogradi: „Rasti, rasti rožmarin, druge rože tudi ž njim.“ Sploh naše narodove pesmi rade začenjajo z besedami: „Leži, leži ravno polje... Stoji, stoji lipica...“

Pesme razpadajo po svojem zapopadku v *posvetne* in *svete*. Predmet *posvetnih* pesem so razne človeške razmere vsakdanjega življenja: veselje in žalost, domovina, prijateljstvo i. t. d., zapopadek *svetih* pesem so pa čutila, ki jih rodijo razmere in zveze med človeškim in nadčloveškim življenjem. Tiste svete pesmi, ki jih posebno po cerkvah in po družih pobožnih družbah prepevajo, se velé *cerkvene* pesmi.

Posvetne pesmi.

1. Zateriti.

(Zložil M. Kastelic.)

1. Tjekaj gori se ozrimo,
Kjer svetov ne zmér' okó;
Jarma žulje preterpimo,
Tam verige se razspó. | 2. Tam kraljuje Oče mili,
Vidi, šteje nam solzé,
Ž njim se bomo veselili,
Ker nam poka tu sercó. |
|--|---|

2. Zvezde.

(Zložil U. Jarnik.)

1. Tukaj gori se neznani,
Velki sveti sučejo,
Z lučjo sonca so obdani,
Krogle pote tekajo.
Zvezda zvezdi je soseda,
Njih za nas števila ni,
Ena v drugo svitlo gleda,
Vsaka božjo čast gorí. | 2. Svitla cesta je razpeta
Črez nebá bržkončni zid,
Tam se vozi čast Očeta,
Viža pote zvezdnih rid;
Vse je kroglo, vse se miga,
Vsa' od ognja sveti se,
Vse oznanja, da velika
Roka svet stvarila je. |
|---|--|

3. Zvonikarjeva.

(Zložil Bl. Potočnik.)

1. Ko dan se zaznava
Danica priplava,
Se sliši zvonjenje,
Čez hribe, čez plan: | Zvonovi, zvonite!
Na delo budite,
Ker naše življenje
Je kratek le dan. |
|---|---|

2. Kdor hoče živeti
In srečo imeti,
Naj dela veselo,
Pa moli naj vmes.
Zvonovi zvonite!
K molitvi vabite,
Ker prazno je delo
Brez sreče z nebés.
3. Če delav'c se vpéha
Terpljenje mu neha,
Ga delopust vabi,
Večer ga hladí:

Zvonovi, zvonite!
Nedeljo znanite,
Gospod ne pozabi
Plačilo deli.

4. Oh! naglo nas mine
Ves trud, bolečine;
Utruden se vleže
Na pare terpin:
Zvonovi, zvonite!
Domú ga spremite;
Gre 'z dela in teže
Adamovi sin,

4. Popotnik.

(Zložil J. Strel.)

1. Popotnik pridem čez goró,
Od doma vzamem še slovó;
In kamor se okó ozrè,
Povsod se mi nov svet odprè.
Tud' tukaj sonce gre okrog,
Dolino vidim, hrib in log;
Pa sonce naše bolj blišči
In hrib naš lepše zelení.
2. Tud' tu cvetó cvetličice,
Po njih šumé bučelice;
Pa naših rož je lepši cvet,
Bučelic naših slajši méd.

Skoz mesta hodim in vasi,
Povsod drugač se govori;
Jaz ptuj'c nikogar ne poznam
In sred ljudi povsod sem sam.

3. Dežela ljuba, kje ležiš,
Ki jezik moj mi govoriš?
Kjer znanci moji še živé,
Prijatli moji v grobih spé?
Zdihujem, prašam vedno: kje?
Prijatli! k vam želí sercé.
Perút imeti si želim,
Da k vam domú ko ptíč zletim.

5. Življenje.

(Zložil J. Uršič.)

1. Popotvanje, bratje!
Je naše življenje,
Mož modrih od nekđaj
Je to govorjenje;
Skoz ktere dežele
Pa pot nas peljá,
Naj pesmica moja
Na znanje vam dá.
2. Po travnikih perva
Nas pisanih pelje,
Marjet'ce, zlatice,
V stezice nam stelje;
Otroci brezskerbni
Po trav'ci tekó,
V rumenkaste lasce
Cvetice pletó.

3. Mladenčev, dekličev
Je druga dežela,
Razlega se petje
Vesel'ga kerdela;
Si delajo sanje
Od zlatih gradov;
Pa skušnje jim manjka,
Modrosti darov.

4. Po tretji hladnó je,
Gre pot čez višave,
Se kri umiri, se
Razjasnijo glave;
Se trudijo z delom
Postavni možjé,
Sad truda berejo,
Za prihod skerbé.

5. Čez gole verhove
V četerti so pota,
Je merzlo že v sercu,
Ne greje gorkota;
- Pa starčikom kmalo
Dežele je kraj;
Takó je na zemlji
Le kratek naš raj!

6. Kam in kje!

(Zložil M. Valjavec.)

1. Kam derži na desno cesta,
Kam derži na levo pot?
Mož! povejte mi po skušnji:
Kje se lože ognem zmot?
2. Pot, ki vidiš jo na pravo,
Te prinese v mesta kras,
Ki derži na levo steza,
Te pripelje v prosto vas.
3. Če nameriš jo na mesto,
Kras zidovja najdeš hiš,
- Če se pa na vas oberneš,
Pa nasprotno vse dobiš.
4. Kam tedaj se naj obernem,
Al se v mesto naj podam,
Ali naj na vas jo mahnem,
Srečo boljšo kje imam?
5. Vidiš, to ti je vse ena:
Kakor se obnašal boš,
Lahko v mestu, lahko v vasi
Si, če hočeš, srečen mož.

7. Sreče dom.

(Zložil J. Virk.)

1. Kdor kol' pod milim Bogom živi,
Vsaki pač srečen biti želi,
Cesar na tronu, kmetič na polji,
Prosi od Boga sreče po volji;
Tud' jaz je iščem križem svetá:
Kje nek' prebiva, kje je domá?
2. Tam, kjer cvetlice krasno cvetó,
Mislim, da sreči venec pletó;
Solnce pa revce ves dan pripeka,
Kosec jim slednjič glavce poseka;
Kodar pa smertna kosa kosi,
Sreče ni prave, jok se glasi.
3. 'Z verta na polje grem je iskat,
Tam se raduje kmetič bogat.
On si bogato žetev obeta,
Sreča pšenice venec mu spleta;
Toča prihruje, žito zdrobi,
Sreča veselja ž njive zbeži.
4. Ptice vesele, zelen je gaj,
Mislim, tu ima sreča svoj raj;
Zima prikima, ptice zbežijo,
- Hribci pod merzlim snegom ječijo;
Glasa veselja čuti ni več,
Gaj le žaluje, sreča je preč.
5. V mestih imajo mnogo blaga,
Tamkaj bo sreča najberž doma;
Res se bogatec tam napihuje,
Pa še več revnih milo zdihuje;
Kjer pa s'romaštva solze tekó,
Nihče po sreči prašal ne bo.
6. Cesar mogočni, kakor s'romak,
Otrok in starček, kmet in vojščak,
Srečo si voši, sreče si iše:
Ali le z lica solze si briše;
Človek do groba sreče želí,
Pa si le prazne peno lovi.
7. Kje neki ima sreča svoj dom?
Kdo mi pové, kje našel je bom?
V čistem le sercu ona kraljuje,
Serce nedolžno razveseljuje;
Sreča prebiva v sredi serca,
V sercu poštenem ti je doma.

8. Vse mine.

(Zložil V. Orožen.)

<p>1. Kje se moje rožice,
Pisane in bele,
Moj'ga serca ljubice
Žlahtno so cvetele? —
Oh spomlad je šla od nas,
Vzela jih je zima, mraz.</p> <p>2. Kje so moje tičice,
Kam so zdaj zletele,
Oh nedolžne pevčice,
Kak so žvergolele? —
Zanjke b'le nastavljene,
Tič'ce so se vjele vse.</p> <p>3. Kje je hladni potok moj,
Kjer sem se sprehajal,
Kjer skušnjav nevarni boj
Mene je obdajal?
Velka, velka suša b'la,
Zemlja je popila ga.</p> | <p>4. Kje je moja utica,
Utica zelena,
Kje je hladna senčica,
Z lipice spletana?
Huđ vihar poderl je jo,
Oh zelena več ne bo!</p> <p>5. Kje je tista deklica,
V vertu je sedela,
Lepa kakor rožica,
Pesmice je pela? —
Hitro, hitro mine čas,
Mine tudi lep obraz.</p> <p>6. Kje je fantič zdaj vesel,
Ki je to popeval,
Da bi enkrat še zapel,
Kratek čas nam delal? —
Hitro, hitro mine čas,
Ah, ne bo ga več pri nas.</p> |
|---|--|

9. Lastovki v slovo.

(Zložil V. Orožen.)

<p>1. Merzel sever tebe žene,
Drobna lastovka, od nas,
Ki iz lipice zelene
Si mi pela kratek čas!
Vsako jutro, tička moja!
Zgodaj si prepevala,
Vsako noč je pesem tvoja
Sladko me zazibala!</p> <p>2. Koljkorkrat si ti zletela
V svoje majhno gujezdice,
Toljkokrat si mi zapela
Milo pesem v serčice.
Zdaj iz bel'ga turna line
Zadnje pesem žvergoliš,
Ki črez hribe in doline
V tople kraje si želiš.</p> <p>3. Tje, kjer toplo sonce sije,
Kjer nobene zime ni,
Tje naj veter te zavije,
Tam prijatelj moj živi;
Oh, povej mu, da ga ljubim,
Ljubim kakor svoje oko,
In zvestobo mu obljubim,
Dokler serce živo bo.</p> | <p>4. Zleti tudi ljubeznjiva
V tisto majhno mestice,
Mile solze kjer preliva
Serce moje sestrice;
O povej ji, ljubka mila!
Da ji dobro vse želim,
Da ljubezen ni minila
In ne bo, dokler živim.</p> <p>5. Blizo mesta vertec zali,
Išči vertec ograjen,
V njem ti najdeš hribček mali,
Z rožcami je obsajen;
V črni zemlji tam počiva,
Bratec, ljubi bratec moj;
Tič'ca moja ljubeznjiva,
Lepo milo tam zapoj.</p> <p>6. Pride spet pomlad vesela,
Prideš tička ti nazaj,
Spet boš meni žvergolela,
Oj to bo veseli raj!
O da b' cvetje mlad'ga leta
Skoraj se prikazalo!
Ah znabit' pa bodeš vjeta,
Viditi te več ne bo.</p> |
|---|---|

7. Zdaj boš zapustila mene,
Ah kak sercé me boli!
Sever merzel tebe žene,
Pojdi, kam te veseli! —

Ah, da mi ni perje dano,
Rad, o rad bi spremljal te,
Pa v te kraje zakovano
Moje revno sercé je!

10. Zima.

(Zložil M. Vilhar.)

1. Ako se terta je sadja znebila,
Žalost se precej nam séli v sercé;
Polje in dol sta lepoto zgubila,
Zvonci planinski se več ne glasé.

2. Ivje pokrilo je log in drevesa,
Belo pogernjen za hišo je vert;
Ni je cvetice, pa ni ga peresa,
Da bi ne bila objela ga smert.

3. Góro, ki derzno do néba stermijo,
Solze pod snegom debelim lijó;
Vode, ki glasno prot morju germijo,
Komaj pod ledom jih sliši uhó.

4. Ljube prijateljice, tiéice blage!
Kam ste bežale? Kje imate dom?
Kmalo zapojte mi pesmice drage,
Da razveselil nad vami se bom!

5. Žarki nebeški! vi ste obledeli,
Zgubili svojo ognjeno ste moč!
V ledu utrinja se mesec prebeli,
Zvezde gorijo, pa merzla je noč!

6. Zima! ti mojo si radost vmorila;
Dolgo pa terla ne bodeš me več:
Pomlad prijazna se bode rodila,
S cvetkami bo zapodila te preč!

11. Kmet.

(Zložil M. Vilhar.)

1. Ko pomlad se bliža,
Svoj vertec gradim,
In orjem in sejem,
In terte sadim.

2. Po letu koševam
Planine, doli,
In serpe bruševam,
Ko žito zori.

3. V jeseni gozdarim,
Otavo kosim,
Pšenico omlatim,
Pa grozdje mestim.

4. Po zimi počivam —
Kmet truden je vsak —
Orodje popravljam,
In puham tobak.

5. Ves teden se trudim,
Si žulim roké,
V nedeljo hladim si
Glavico, sercé.

6. Če nimam le preveč
Na rami nadlog,
Vertim se in vriskam,
Daravno sem vbog.

7. Ak peče sercé me,
Pa vender molčim,
Ker vem, da sem rojen,
Da največ terpim.

8. Če kdo zaničava
Težavni moj stan,
Ta nima al serca,
Al nima možgan.

12. Senoseška.

(Zložil V. Kurnik.)

<p>1. Dozorjena trava zadosti je že,
Iz odrov na svitlo, senoseki, kosó!
Preglejte kosišča,
Čeljusti grabljišča,
Da jutri poprave nas kaj ne mudé.</p> <p>2. Kosó oklepati zná vsaki kavsan,
Ostrino ji dati, je redko vsejan;
Jez bom jih nakačil,
Jim tumpé potlačil,
Da bodo ko britve žvižgale čez plan.</p> <p>3. Le kviško, tovarši, že svita se dan;
Molimo na srečo, pa pojmo na stan,
Bogu bodi slava!
Prelepa je trava;
Vodirje krog ledja, — vse drugo
na stran!</p> | <p>4. Obrijmo naj prvo ledine ravné,
Potem pa, tovarši, v senožeti stermé!
Če trava je gosta,
Visoka ko hosta,
Kosci mi tega ne strašimo se!</p> <p>5. Zapojmo, vriskajmo, tovarši na
glas,
Da grabljovkam zjasnil se bode obraz,
Da bode kaj smeha;
Brez jeze in greha
Gre delo od rok nam, pa kratek je čas.</p> <p>6. Cvetlice dišeče, travé in osat —
Kar kosa doseže, se zverne nakrat.
Enaka nas čaka,
Ko smert prikoraka.
Da! nji se ne ustavi, je star ali mlad!</p> |
|---|--|

13. Čebelar.

(Zložil Fr. Cegnar.)

<p>1. Bučelice, rojite,
Iz ula izletite!
Po pisani livadi
Se ziblje dih pomladi!
Razpnite perotnice,
Preljube sirotice!</p> <p>2. Skopneli so snegovi,
Potihnili vetrovi,
Že rožice cvetijo,
In kronice dišijo;
Bučelice, rojite,
Na pašo izletite!</p> <p>3. Po nebu solnee plava,
Vesela je narava;
Metulj po polji leta</p> | <p>Od cveta pa do cveta;
Bučelice, rojite,
Na cvetje poletite!</p> <p>4. Le pojdite po polji
Po cveticah okoli,
Medú mi naberite,
Na dom ga nanosite,
Da boste svoje cele
Za zimo preskerbele.</p> <p>5. Naložite nožice
Za božične potice,
Napolnovajte stene,
Za svečnike cerkvene;
Bučelice, rojite,
Iz ula izletite!</p> |
|--|--|

14. Ob vodl.

(Zložil Rodoljub Ledinski.)

<p>1. Kak mirne so vodé,
Kak bistre, krasne;
V nje sijejo zvezdó,
Tak svitile, jasne!</p> | <p>2. Pa kane kapljica,
Sred vode kane;
In voda zašumljá,
Se v krogu gane.</p> |
|---|--|

3. In dalj in dalj na šir
Vertó se krogi;
Pa koj se verne mir,
Je vse spet v slogi.	6. Naj, kdar strasti prepír
Začutiš v sebi,
Bi hitro vernil mir
Se tudi tebi;
4. Spet mirne so vodé,
Spet bistre, krasne,
V nje sijejo zvezdé,
Tak svitlé, jasne.	7. Da strastni bi te šum
Ne gonil v krogi,
Da ti in bistri um
Sta vedno v slogi;
5. Serce, naj bi ti b'lo
Enako vodi,
Tak mirno in jasno
Pri vsaki zgodi.	8. Da božja milost v te
Jasno sijala
Bi, kakor na vodé
Zdaj zvezda zala!

15. Planinar. ✓

(Zložil Bl. Potočnik.)

1. Visoko verh planin stojim,
V veselji rajskem tú živim;
Tam dol ljudje prebivajo,
Veseljé redko vživajo;
Prid' verh planin,
Nižave sin!	4. Men' čiste sape zrak vedré,
Mi bistrijo glavo, serce;
Tam dol megle se vlačijo,
Duha moré in tlačijo;
Prid' verh planin,
Nižave sin!
2. Men' prvo solnce zablíšči,
Ko zajde, meni še svetlí;
Mrakovi dol stanujejo
In serca omerzujejo,
Prid' verh planin,
Nižave sin!	5. Studenci tihi men' tekó,
Pojé mi čedo in travó;
Tam dol se reke zberajo,
Jezove, breg poderajo;
Prid' verh planin,
Nižave sin!
3. Je poln éverstih cvetic moj stan,
Stojé viharju, zimi v bran;
Tam dol mehkužne hirajo,
Se razcvetó, že umirajo;
Prid' verh planin,
Nižave sin!	6. Po jasnem meni solnce gré,
Al zvezde migljejo svetlé!
Tam doli strele švigajo,
Med gromom hiše vžigajo;
Prid' verh planin,
Nižave sin!

16. Na Kalcu.

(Zložil M. Vilhar.)

1. Na Kalcu prebivam,
Kjer Pivkin je vir;
Po zemlji slovenski
Krog mene je mir.	3. Goréči mu tréski
Ob čelu germé;
Al vendar orjaka
Iz sanj ne zbudé.
2. Čez lozo planinsko
Triglav mi stermí,
Med zvezde se dviga,
In v snegu bliščí.	4. Pod njim pa Slovenec
Stezuje rokó,
In moli in prosí,
In briše solzó.

5. Kjer solnce zahaja,
Naš Nanos stoji,
In skale bobneče
V doline vali.
6. Na temenu cveto
Prijazna pomlad;
Iz drevja mu plete,
Iz trav zelenjad.
7. Pod Nanosom terta
Ipavska zori,
In joče in joče,
In vince rodi.
8. Tam Javornik črni
Zaslanja izhod;
Po Notranjski zemlji
Pozdravlja naš rod.
9. Jezero cerkljansko
Mu pere nogó,
Pa bukev in javor
Hladita serce.
10. Snežnik mu je sosed,
Ki megle redi,
In glavo zeleno
Prot solncu derži.
11. Pošilja čez mejo
Pogled velikan:
Kam plavajo ladje,
Kaj dela Istran.
12. Pred mano se steza
Moj ljubljeni svet,
Vsa lepa dolina,
Ki Krasu je cvet.
13. Po dolih prijaznih
Lej, Pivka hiti,
Igraje, šeptaje
Po lokah šumi.
14. Na levi, na desni,
Za gričem je grič,
Drevo za drevesom,
Za tičem je tič.
15. Po sivem kamenji
So čversti ljudje;
Iz glave otožnost
Jim burjo podé.
16. Pogumen je Pivčan
In zvest siromak,
Narodu in domu
Branitelj krepak.
17. In breme, ki nanj ga
Osoda loži,
Junško ga nosi,
Če prav se poti.
18. Zdihuje in prosi
Vladarja neba,
Naj jasneje daje
Mu solnce na tla.
19. Zdihuje in prosi
Vladarja sveta,
Naj z dola in serca
Odide temá.
20. Jaz tudi z rojaci
Zdihujem, terpin,
In želje goreče
Sred Pivke topim.
21. Ker vslisane bile
Še niso dozdej,
Pogrezni jih zemlja —
Pod zemljo naprej!
22. Naprej do dežele,
Kjer Sava bobni,
Med brate, med sestre,
Med naše ljudi!

17. Domovina.

(Zložil A. Praprotnik.)

1. Beseda sladka, domovina!
Ne prideš več mi iz spomina;
Kot iskra živa v sercu tliš,
Ljubezen k sebi mi budiš.
2. Ko solnce žar na tebe sije,
Serce veselo v meni bije;
Al žalost torga mi duhá,
Megla nesreč ak te obda.

3. Obličje ak je jasno tvoje,
Veselo moja struna poje;
In èe oko se ti solzi,
V potokih moje se topí.
4. O sijaj, sijaj, solnce milo,
Na ljube domovine krilo!
Obličje jasni ji tammó,
In krasi s cvetjem jo ljubó!

18. **Moj spominék.**

(Zložil V. Vodnik.)

1. Kdo rojen prihodnih
Bo meni verjél,
Da v letih nerodnih
Okrogle sem pel.
2. Ne žvenka ne cvenka,
Pa bati se nič;
Živi se brez plénka
O pétju ko tič.
3. Kar mat' je učila,
Me mika zapét,
Kar starka zložila,
Jo lično posnét.
4. Redila me Sava
Lubljsansko poljé!
- Navdale Triglava
Me snežne kopé.
5. Veršaca Parnasa
Zgol svojega znam,
Inacega glasa
Iz gosli ne dam.
6. Latinske, helenske
Tevtonske učim,
Za pevke slovenske
Živim in gorim.
7. Ne hčere, ne sina
Po meni ne bó,
Devolj je spomina:
Me pesni pojó.

19. **V spomin Valentina Vodnika.**

(Zložil Fr. Prešern.)

1. V Arabje puščavi
Se tiček rodi;
V odljudni goščavi
Sam za-se živi.
2. So zvezde sestrice,
Mu mesec je brat;
Ni dano mu tice
Si ljubico zbrat'.
3. Zanj družba ne mara
In on ne za njó;
V samoti se stara,
Mu leta tekó.
4. Nar slajše dišave,
Ki zanje sam vé,
Nar žlahtniše trave,
Kadila dragé,
5. In miro nabéra
Nevtruden vse dni,
Se vbada, se vpéra,
Za smert le skerbi.
6. Germado 'z njih dela
Priletel samcè,
Ko pride smert bela,
Na nji se sožgè.
7. Vun plane 'z plamena,
S svetlobo obdan,
Sloveč'ga imena
Tiè Fenis na dan.
8. Tak pevec se trudi,
Samoten živi,
Se v slavi, ko zgrudi
Ga smert, prerodí.

20. Blagor pesnikov.

(Zložil J. Hainik.)

<p>1. Pel bi rad!
Serce se zopet raduje,
Nedrije više dviguje;
Peti imam želje,
Svoje veselje
Hočem ljudem razodeti,
In pa spet eno zapeti.</p>	<p>4. Pojem rad!
Ako mi ravno ne steče,
Kakor so želje goreče,
Saj po viharji
Z lepšimi žari
Sonce prijazno nam sveti,
Vabi veselo zapeti.</p>
<p>2. Pel bi rad!
Naj mi pa tudi prilaga,
Kterim kol radost je draga;
Zložne pesmice
So veselice
Dobrega serca na sveti,
Znalo da v raju bo peti.</p>	<p>5. Pel bom rad!
Če ovsenjaka mene siti,
Vrelec le daja mi piti,
Bivam na slami
V revnemu hrami,
Moram le počelo živeti,
Moje bogastvo je peti.</p>
<p>3. Pojem rad!
Kader mi sončice sije,
Tudi če megla ga krije,
Radost al žala,
Ktera se dala,
Ktera mi serce zagneti,
Sleherna sili me peti.</p>	<p>6. Pel bom rad!
Dokler mi dani so glasi,
Naj se preminjajo časi,
Starost me krivi
Glavico sivi,
Vedno rad hotel bom peti,
Dokler ne moram umreti.</p>

21. Moje pesmice.

(Zložil L. Toman.)

<p>1. Kdor bere moje pesmice,
Naj misli, da so rožice,
Ki bodo lepše razevetele,
Od sebe slajši duh puhtele,
Ko gnale bodo cvetnice.</p>	<p>4. Kdor bere moje pesmice,
Naj misli, da so iskricice,
Ki so se v mladem srcu vnele
In bodo žarneje gorele,
Ko vplamijo jih sapice.</p>
<p>2. Kdor bere moje pesmice,
Naj misli, da so tičice,
Ki bodo više gor zletele,
Ko bodo krasneje imele
In urniše perutnice.</p>	<p>5. Kdor bere moje pesmice,
Naj misli, da so samčice
Zaperte skoraj ovenele,
Ker rev'ce niso smele
Zapeti 'z skrivne izbice.</p>
<p>3. Kdor bere moje pesmice,
Naj misli, da so kapljice,
Ki bode vkupej zasumele,
Naprej, naprej kot val hitele,
Ko zderejo zatornice.</p>	<p>6. Kdor sliši moje pesmice,
Naj misli, da so strunice,
Ki bodo vedno glasno pele,
Čast, slavo matrne dežele,
Slovenje, drage ljubice.</p>

22. **Vojaška.**

(Zložil J. Koseski.)

1. Kaj bliska se v jasnem, kaj votlo
doni

Pred nami na levi, na pravi?
Od sela do sela v okrogu verši,
Kot jeka v zaperti dobravi.

Orožje se sveti, vojaški je šum,
Nabira se čuda okinčenih trum.

Vitezi cenjeni!

Kam ste namenjeni,

Kaj vam zažiga v obrazu pogum?

2. Mi čversti Slovenci smo, gremo
na boj

Za pravdo, za dom, za cesarja,
Zakonu domačemu viteški roj,
Protivnemu groza viharja.

Obraze bojarji nam hrabrosti blesk,
Desnica, če vdari, razruši ko tresk;

Ude trum ločimo,

Grade naskočimo,

Tabor pred nami drobi se ko pes'k.

3. Podravske, posavske planjave so
nas

Iz krepkega jedra rodile,

Neplašba, svoboda, premaga tačas

So tri rojenice nam bile,

Železo nam perva je dihnila v dlan,
Svoboda domovja naročila bran,

Zmaga le gledala,

Nekaj povedala,

Slišali boste, če bliža se dan.

4. Naj bo ga ko listja sovražnika
broj,

Ko trave po gorah slovenskih;

Serdito razkačen pripelji ga v boj

Sam vojvoda brezdnov peklenskih!

Če terdega snopja skerbi te nasad,

Mlatiče slovenske povabi na mlat;

Radostno vrisnejo,

Krepko pritisnejo,

Udrijo serčno, ne štejejo klad.

5. Nabita je risanca, oster je meč,

Obilno v kartušu je blaga,

V junškemu srcu poguma še več,

Na vruga, o bratje, na vruga!

Stoletni raztergati v migleju hrast,

Je dana nevihtí gotova oblast;

Hujše mi planemo,

Urniše zmanemo,

V prah jo spremenimo vražno

pošast!

Svete pesmi.23. **Juterna.**

(Narodna iz Verhniške okolice, zapisal P. Hieinger.)

Oj sveti, sveti, beli dan!

Da pride Jezus, kralj močan,

S presveto svojo materjo,

Z Marijo rožo 'zvoljeno.

Na polju rož'ce rastejo,

Se v beli dan razcvetajo,

Angelčki Bogu spevajo,

Za beli dan ga hvalijo.

Že petelinčki pojejo,

Nam beli dan sporočajo.

Pod nebom tice letajo

In beli dan pozdravljajo.

Po morju rib'ce plavajo

Se v beli dan ozirajo.

Oj sveti, sveti, beli dan!

Da pride Jezus, kralj močan,

S presveto svojo materjo,

Z Marijo, rožo 'zvoljeno.

24. Božje okó.

(Zložil L. Jeran.)

<p>1. Naj stojim na zemlje lici
Ali me skriva njena sreda,
Skriti se ne da pravici:
Božje okó povsod me gleda.</p> <p>2. Naj me jasno solnce obseva,
Naj berlí v mé luna bleđa,
Naj me černa noč odeva:
Božje oko povsod me gleda.</p> <p>3. Vidi dela, dobre, hude,
Skríta njemu ni beseda,
Tehta misli, želje, trude:
Božje okó me vedno gleda.</p> | <p>4. Naj le sam si priča bivam,
Al z menó tovaršev čeda,
Naj že delam al počivam:
Božje okó me vedno gleda.</p> <p>5. Naj veselje me obdaja,
Al me žalost, jeza vjeda,
Naj bolezen, smert pribaja:
Božje okó me vedno gleda.</p> <p>6. Človek! kon'c bo šale, smeha,
Smert povsod ti je soseda;
Noč in dan se vari greha:
Božje okó te vedno gleda.</p> |
|---|--|

25. Očetova roka.

(Zložil J. O. Lepstanski.)

<p>1. Da zvezde po nebu igrajo,
Da sonce in mesec sveti,
Po stropu nebeškem migljajo:
Očetova roka stori.</p> <p>2. Da strašno germi in se bliska,
Da zemlja, nebo se majé,
Da toča po polju peliska:
Očetova roka stori.</p> <p>3. Da sever sovražno popiha,
In drevje zelenje zgubi,
In rožicam glave zavíha:
Očetova roka stori.</p> <p>4. Da beli sneg zemljo pokriva,
In burja nam leđ naredí,
In zemlja pod snegom počiva:
Očetova roka stori.</p> <p>5. Da dežek pohlevno namaka,
In travica spet zeleni,</p> | <p>Da jagnje veselo tam skaka:
Očetova roka stori.</p> <p>6. Po vejah se tičji rod ziblje,
In tako lepo žvergoli,
In v prahu červecék se giblje:
Očetova roka stori.</p> <p>7. Petelin ponoči se glasi,
Ko mirno in sladko vse spi,
In ljudi zbuduje po vasi:
Očetova roka stori.</p> <p>8. Če jokaš in solze prelivaš,
In se ti otožno godi,
Ali pa dost dobrega vžívaš:
Očetova roka stori.</p> <p>9. Ti človek! očeta se derží,
Prav milo on zate skerbi,
Se roki njegovi podverzi:
Vse modro in prav on stori.</p> |
|--|--|

27. Pepelníčna.

(Zložil Rodoljub Ledinski.)

1. Pomisli človek, da si sad prahú,
Da, va-nj verniti se, je tvoj namen,
In da pod soncom vse je rop begú,
Da bo veseljnost clo kdaj časa plen.

2. Neznán je tu počitek, ptuj pokoj,
Kjer sonce meri nam kratkobo dnev;
Minljivost bije že svoj strašni boj
S prirodo, kar je svet domija rev.
3. Le enkrat cvete roža, in nikdar
Se več ne verne njen begljivi cvet;
Na nje cvetila pust, razdert oltar
Obeša vence pomlad drugih let.
4. Ko zbežno val hiti tje v okean,
Tak hitro zbegne detešce z igriš;
In val, detešce in igriša plan
Raznese časa vijorepna piš.
5. Tu pušča mož otroku pol skerbi,
Tam gre počivat sivček, sonca sit;
Kolovrat bitij vedno se verti, —
Pa le motoz mu je nar daljša nit.
6. Kaj veš, če ne boš zdihal poln solzá
Tam, kjer poji te zdaj veselja zbor;
Vse, kar miluješ, čislaš v dnu serca,
Ti vtogne vzeti jutro rani zor.
7. Naj čelo venča venec ti kraljev,
Al brije piš naj krog beraških las;
Ne gleda smert na čast, ne loči rev:
Enako gre berač in kralj k nji v vas.
8. Enako tare kron demantno vez,
Ženinov ven'e, nevestin šapelj zlat;
Na en kup meče žezlo, bergljic les,
Beraški plajš tik na kraljev škerlat.
9. Edin'ga ne zadene smertna óst,
Naj bo še bolj napeta nje tetiv:
Kristjanstva blagodarni cvet — krepost —
Bo sabo vzel mem smerti mlad in siv.
10. Tedaj pomisli, ljubček svetnih klam,
Ki ceniš strast in radosti razsaj:
Da, vjet v goljufne zanjke hudih zmam,
Na prah le zidaš, kjer si staviš raj.
11. Naj bo v spomin današnji ti pepel:
Le bogoljubu ptuj je groba strah,
Da le krepost mem smerti bodeš vzel,
Kdar strast in slast zdrobila se bo v prah.

b) Oda, himna, psalmi.

§. 10. Oda (gerški ὕμνός, t. j. pesem) je tista lirična pesem, ki z visokim navdušenjem ali svetim ognjem visoke misli v visokih besedah razodeva. Bog, človeštvo in natora so najvredniši predmeti takim pesniškim izdelkom. Visok duh, žlahtno serce in krasna beseda so tri lastnosti, ki so odi posebno potrebne. — Pobožne ode, v katerih razodeva pesnik občutke, obujene po premišljevanju Gospoda nebes in zemlje, imenujemo *himne*, med katerimi je naj bolj znan ambrozijanski hvalni spev Te Deum laudamus. Najveličastniše himne in krona vsega pesništva so Davidovi *psalmi*.

Tisti kot oda navdahnjeni pesniški izdelki, ki so posebno svobodni v zvonanji obliki in se ne deržé enega pevskega merila, se kličejo *dithyrambi*. Stari Gerči so jih svojemu bogu Bahu na čast prepevali.

27. Na moje rojake. ✓

(Zložil V. Vodnik.)

<p>1. Kraj'ne! tvoja zemlja je zdrava,
Za pridne nje lega najprava,
Polje, vinograd,
Gora, morje,
Ruda, kupčija
Tebe redé.</p>	<p>Um ti je dan,
Najdel jo boš, ak
Nisi zaspan.</p>
<p>2. Za uk si prebrisane glave,
Pa čedne in terdne postave;
Išče te sreča,</p>	<p>3. Glej, stvarnica vse ti ponudi,
Le jemat od nje ne zamudi:
Lenega čaka
Stergan rokav,
Pal'ca beraska,
Prazen bokal.</p>

28. Veršac.

(Zložil V. Vodnik.)

<p>1. Na Veršacu doli sedi,
Neznani svet se teb' odpré;
Glej, med sivih pleš v srédi
Zarod žlahtnih rož cvetè.</p>	<p>4. Ak vihar dervi valove,
Beži v skale plašni trop,
Stresa votli glas bregove,
Grom majè nebeški strop.</p>
<p>2. Sklad na skladu se vzdiguje
Golih verhov kamni zid,
Večni mojster ukazuje:
Prid zidar se les učit.</p>	<p>5. Kmaló sonce čisto seje,
Iz jezér stokrat blešči;
Star mecesen redi veje,
Vetru, zimi v bran stoji.</p>
<p>3. Divja koza prosto skače,
Od muh daleč je govéd,
Planšar z Mino po domače,
Po sneg' lovec išče sled.</p>	<p>6. Tukaj bistra Sava zvirá,
Matí pevske umnosti,
Jezer dvanajst kup nabira
Šola zdrave treznosti.</p>

7. Tje pogledaj na višave,
Kjer Triglav kipi v nebó;
Štej snežnikov goličave,
Kar derži nardalaj okó.
8. Tamkaj ravno Forlanijo,
Benečansko tu morjé,
Dol globoko Hrovatijo,
Švajca bele gor glavé.
9. Bliz' je polje Goratana,
Orat' vidim Štajerca,
Bližni sosed mi Ljubljana,
Zilaska, T'rolska majerca.
10. Pod velikim tukaj Bogom,
Breztelesni bit' želím,
Čiste sape sred mej krogom
Menim, da na neb' živím.

29. Opomin k veselju.

(Zložil Fr. Levstik.)

1. Veseli bodimo, bratje, veseli!
Vetrovom skerbi moreče
Pustimo, tugo in žalost,
Pustimo kasanje.
2. Še sije na nebu luna sreberna,
Še verne se vsako leto
Pomlad, se verne zelenje
In cvetje na drevje.
3. Še cvete, zori še terta po solčnih
Goricah, in vino zlato
Preganja skerb in težave,
Preganja oblake.
4. Med travo se bistri potok razliva
Navdolj po svitem kremenu,
V germiču zraven prepeva
Na vejici slavec.
5. Kaklepa je zemlja, kak je nebeška!
Ko vstane iz morja zjutraj
Spet solnee, rože cvetejo,
Prepevajo tice.
6. Na zemlji je raj, na zemljo nebesa
Kapljajo so vsako zarjo,
Jehova dih se razliva
Po berdih, po dolih.
7. Priliznjene sapice zibljejo v drevja
Verbét se, šumljajo kakor
Kerubskih citer šeptanje,
Ko pesem nebeška.
8. In bratje! v pozemskih tacih
nebesih!
Ki vredne so dane biti
Serafom v dom in svetnikom,
Ne bomo veseli?
9. Dokler mi še persi bodo dihale,
Oživiljala duša truplo,
Iz žale v žilo kri tekla,
Se čem veseliti.
10. Vzamite muhe, protne radosti,
Vetrovi! skerbi moreče
Vzamite, tugo in žalost,
Vzamite kasanje!

30. Zvonček.

(Zložil K. Dežman.)

1. Ko zagledam tvoje lice belo,
Zvonček, zemlje prvi sinek mladi,
Bije v persih serce mi veselo,
Izbujene slišim glas spomladi.
2. Mrazlo ti poslano je ležišče,
Ker sovražni sever še razsaja,
Malokdaj te solničice obiše,
Ker te zavidljivi germ obdaja.
3. Ni ti dano hladne rose pivo,
Tud' ne duh vijolice dišeče,
Pa oblačilo tvoje sramožljivo
Šramoti vertnice cvet rudeče.
4. Prižvenkljaš čez hribe, čez doline,
V cvetje vabiš slednjo stvar narave!
Angelje snežni! tihe 'maš stopinje,
Pa jih sliš'jo gore in dobrave.

5. Tak nam skoz ledeno zemlje
 krilo
 Zdaj nedolžnost tvoja prot' pri-
 cveta,
 Tak pokoja unkray oljko milo
 Stanovitni duši grob obeta,

6. Torej tebe hočem le slaviti,
 Ki po logih, gričih zdaj kraljuješ,
 In ponižno glavco znaš kloniti,
 Če tud prvi med cveticam' slu-
 ješ.

31. Perva pomladnja bučela.

(Zložil Fr. Levstik.)

1. Pozdravljena bodi, draga bučela,
 Pomladi tadaj si prvi klicar?
 Dviguje se v persih mi duša vesela,
 Ko v gledal sem tebe, nedolžna stvar!

6. Poslušaj, nedolžna bučelica, mene,
 Iz serca le tvoje sreče želim!
 Dokler so po gričih proge snežene,
 Za tvoje življenje se vedno bojim!

2. Al vedi, vedi, nevarno da brije
 Čez njivo in trato še veter hladan,
 Prijetno po berdih nam solnce ne sije,
 Za hribom se hrib dviguje snežan.

7. „Ko prva cvetlica zemlje bo kalila,
 Izsrebatl moram sladki ji med,
 Da prva bo moja družina rojila,
 Jaz rožice prve okusila cvet.“

3. „Mehak si veter igra čez planine,
 Na griči počiva spet solnčice,
 Studenec brez leda se vije v ravnine,
 Vijole po vertih razsipljejo se!“

8. To reče, in dvigne se, urno brenčaje,
 Pa jaderno veje čez ravno polje;
 Mladeneč, bučelo z očmi spremljuje,
 Govoril za njo besede je te:

4. Al sever in burja se bosta vernila,
 Vijolam samotnim umorila cvet,
 Ti žalostna bodeš polje popustila,
 Če bo prizanesel ti mráz in led.

9. Bučelica, ljuba hčerka pomladi!
 Med cvetom rojena, med cvetom živiš,
 V domovji obdajejo rajске te sladi,
 Ko zove pomlad, pa iz ula zletiš.

5. „Pogledi nad sabo jasne višave,
 Pogledi solnca nebeskega plam,
 Pogledi berstja dreves in planjave!
 Al ni vse vesele pomladi znam?“

10. Ognejo naj tvojih perut se vetrovi,
 Da sever bi tebe nikdar ne moril!
 Prijazni v hajali naj bodo ti dnovi,
 Za mlajem naj mlaj se ti sladek rodil!

32. Hvala dreves.

(Zložil A. Oliban.)

1. Prav ljube se mi zdé drevesa,
 Prav po otročje se jih veselim,
 Da dale so nam jih nebesa
 V prijatle, se iz njih učim.

3. In ak mladenču ni nobena
 Doslej po sreči se izšla —
 Drevesa veja ga zelena
 Tolazi, novi up mu dá.

2. Z radostjo dečka že napaja,
 Se smeja mu serce in oko,
 Kader ga cvetja sneg obdaja,
 Ki trosi ga spomlad' drevó:

4. Poldanski že sopar pripeka,
 Slabéti moč moža začne,
 Tu hladno senco čez človeka
 Drevó dobrotljivo razpne.

5. Pogreša starček tud' odeje,
Ga tare mraz in lakota,
Drevó po zim' mu izbo groje,
Drevó mu sad v živež dá.

6. In ko obiše smert neznana
Na konc' posvetnih nas željá,
Nam trudnim od drevés poslana
Je postljica šestvoglata.

7. In kader davno že človeka
Spomin pozabljen v grobu spi,
Zvestó, lej! sama mila beka
Mu na zeleni mah solzi.

8. Od tod so ljube mi drevesa,
Zató se tak jih veselím,
Da dale so nam jih nebesa
V prijatle, se 'z tega učím.

33. Po Atilovi smerti.

(Zložil Fr. Cegnar.)

1. Miruje gonjba,
Ne tepe več narodov šiba božja,
Železni roj ne brusi več orožja;
Zdrobila ga krepka je roka,
Objela ga jama globoka;
Gonitelj počiva,

2. Počiva strašni.
Palila solzno zemljo blisk in strela,
Pred njim, za njim je smert narode
žela;

Ne vžiga več blisk iz oblakov,
Ni čuti rožljanje vojščakov,
In mir je na zemlji.

3. Na zemlji vlada,
Na prestol ljudstev vsedla se je
sprava.
Po celem svetu se ji venča glava;
Pogreznil, ki tepel narode,
Se v brezdnó je strašne osode,
Pogreznil v pogubo.

4. V pogubo trešla
Te je ohola, svetohlepna želja;
Kervava slava, strast in slast ve-
selja,
Je v jezeru solz utonila,
Ki jih je sirota točila
Na grobljah merličev.

5. Drobil si mesta,
Teptali tvoji konji so planjave,
Spremenil cvetne polja si v puščave;
Zori spet rumena pšenica,
Obráča se jaderno žnjica,
Dvigujó se mesta,

6. Dvigujó ljudstva,
Poklekjavjo na grobe knezov svojih,
Ki padli so za dom v viharjih
bojih;

Pa ti, ki po kronah si segal,
Po zvezdah nebeških se stegal,
Tvoj grob je temota.

7. Ne stoji kamen,
Nad tvojim grobom ne žalujó beke,
Pozabljen, mertev si na veke!
Do temnega groba ne roma
Tvoj vnuk iz razsutega doma,
Na veke si mertev!

Pozabljen, mertev!
Pozabljene in mertve trume tvoje,
Razgrudil červič je železne roje,
Raznesli njih prah so vetrovi;
Od tebe tepeni rodovi
Še danes živijo!

34. Bog.

(Zložil M. Vilhar.)

1. Stvar sem Tvoja, stvarnik siloviti!
Tvoj življenja vsaki dih je v meni!
Um in serce je darilo Tvoje;
Ti si večno, neizmerno bitje!

2. Kdo je trate, gaje ozelenil?
Kdo cvetlice sejal po livadah?
Kdo drevesa vsádil med pečine?
Kdo je stavil gozde na stermine?

3. Kdo na skalo je naslonil skalo?
Kdo je skladal gore velikanske?
Kdo votline dolbel in doline?
Kdo pogernil zemljo rodovito?
4. Kdo je vstvaril jezera, potoke?
Kdo razliva reke v širno morje?
Kdo užiglje tréске gromovite?
Kdo pošilja dež in roso belo?
5. Kdo nad nami je razpél obnebjé?
Kdo uterdil nebu svitlé zvezde?
Kdo udružil mirno luno zvezdam?
Kdo žaréči svit posodil solncu?
6. Kdo po cvetji kaže pot bučeli?
Kdo postervi dá plavuti bistre?
Kdo ubral je slavcu mile strune?
Kdo jelenu dal je berze noge?
7. Kdo je vstvaril modrega človeka?
Kdo mu čelo proti nebu dvignil?
Kdo izročil mu vladarstvo zemlje?
Kdo udihnil dušo mu nesmertno?
8. Kdo za rožo vé, kader ovene?
Kdo za prah, ki se od skale ruši?
Kdo za kapljo v morski globočini?
Kdo za červa, ki pregrudi deblo?
9. Kdo je času dal perut ubéžno?
Kdo narodom čudno pota meri?
Komu moli se molitev svéta?
In uklanja komu se človeštvo?
10. Tebi, večno, neizmerno bitje,
Ki v prostoru, času meje nemaš?
Ki te čuti v sercu svojem človek,
Razumeti, viditi ne more?
11. Verjem, da si stvarnik vsemo-
gočen!
Upam, da je duša moja večna!
Bolj Te ljubim, kakor svet in
sebe!
V prahu je pred Tabo pesem moja!

35. Posvečeno bodi tvoje ime.

(Zložil J. Koseski.)

1. Zadonite združeni svetovi,
Vse danice, zvezde vse višin,
Zemlje toki, morskih rek valovi,
Zraka piš, kreposti globočin!
Zadonite trombe kerubimske,
Harpe svete korov angelskih,
Zadonite pesmi serafimske:
Hosiana bitju bitij vsih!
2. Sveto, sveto, sveto vedno bodi
Tvoje imé pravice silni Bož!
Na kolena zemlje vsi narodi,
Pojte „Sveto, Sveto, Sveto“ krog!
Sveto imé neskončnega spomina,
Da častim te vredno, daj, o daj!
Posvečeno v duhu tvóga sina
Bodi tu in tam in vekomaj!
3. Ko se cvetje krasne tulipane
Letnih ur iz popja zablésči;
Ko svitlost prikazni še neznane
Nočni mrak obnebja preleti;
Ko po zraku zime jasno studne
Tisučerno zvezdic blesketá:
Se zavzame človek zgodbe čudne,
Serce mu stermenja duh navdá.
4. To pa je o blesku tvoje slave,
Kar ob soncu žar večerni je;
Iz odsvita večne luči prave
Le utrinka blede iskricé,
In stermenje tebi zaderžali,
Pozabili tvojo slavo bi?
Bi česčenja tebi ne skazali,
Ki te luči žive jedro si?
5. Ko posvetni bliža se visosti,
Ki kot on je v djanju sanj in prah,
Čut obide lastne ga slabosti,
Neželjen mu šine v žile strah.
Se ponižno močnemu priklanja,
V blesku kron mu serce trepetá,
Se za čast posilnika poganja,
Ki mu ljud za nohtom smet veljá.
6. In bi tebi slave ne zapeli,
Ki si vse visosti kralj in car;
Tebi, ki si oče zemlji celi,
Vsím stvarém, zvezdišču vsem vladar?
Ki, ko streseš rob obleke svoje,
Vse te svitlé sonca otamniš,
In, če migneš, novih svetov roje
Iz kaósa vihrti storiš.

7. Sveto bitje! Živi Bog ljubezni
 Tebi samo čast in slava gré;
 Posvečeno v strahu in bojezni,
 Posvečeno bodi tvoje imé!
 Tebi le spodobi se čiščenje,
 Tebi gré, da glasno vseh strani
 Te žival neskončno mergolenje,
 Da te duh in praha sin časti.

8. Zadonite vsi tedaj svetovi,
 Vse danice, zvezde vse višin,
 Zemlje toki, morskih rek valovi,
 Zraka piš, kreposti globočin;
 Zadonite trombe kerubimske,
 Harpe svete ves nebeški raj.
 Zadonite pesmi serafimske:
 Sveto, Sveto, Sveto vekomaj!

36. Od Gospodovega terpljenja.

(Poleg latinskega poslovenil H.)

1. Žalujte oči in točite solzé,
 In poka britkosti naj vsako serce,
 Ko zve, kaj je terpel Narvišega Sin
 Od grešnikov ran, bolečin.
2. Oh glejte! služabnikov grozna derhal
 Napade gospoda, ki se ji je vdal;
 Ga tolče v obličje, in božjo glavó
 S pestmi mu razbija strašnó.
3. O ljudstva, začujte! preljubi Gospod
 Oblit je s kervjó po životu povsod;
 Že trinog s tepenjem nemilim divjá,
 Glasú pa nedolžni ne dá.
4. Kdo solz bi ne točil? Izmislil je spet
 Si novo terpeženje narod nesvet;
 Pritisne na glavo prederznežev strast
 Mu ternjevo krono v nečast.
5. Ni konca hudebe, na križ je pribit
 Vesoljnega sveta vladar prečastit;
 Smeri britko stori tam in z glasom podá
 V Očetove roke duhá.
6. Gospodu, ki nosil je toliko ran,
 Naj hvala razlega se sleherni dan;
 Njegovo ime naj razglaša povsod
 Do neba človeški ves rod!

37. Psalmi.

(Poslovenil M. Ravnikar.)

Bog je moj pastir, ničesar mi ne manjka!
 Na mladice spašnik me deva,
 Pa vodi na pohlevne studence;
 Tako mi življenje krepčá.
 Vodi me po gladkih stopinjah iz gole dobrote.
 Hodim naj tudi po dragah smertnega mraka,
 Bal se hude ne bom: Ti si pri meni!
 Palica tvoja in tvoja gerjača mi vzamete strah.

Kakor trava so dnevi človeka,
 Cvete, kakor roža na polju,
 Pa veter potegne, zdajci je po nji,
 Clo nje mesto se več ne zazná.
 Milost božja pa ostane od veka
 Do veka nad njimi, kateri se njega bojé.

Ps. 102.

Gospod nam je pribežališče in moč,
 Pomoč doskušena v stiskah;
 Zató se ne bojimo, naj giba se zemlja,
 V brezno morja naj hribje hrumé,
 Togoté in kopicíjo naj se njega valovi,
 Od njegovega serda naj goré trepetajo!
 Gospod je pri nas, ne tresemo se;
 Bog nam pomaga, on o pravem času.

Ps. 45.

c) Elegija.

§. 11. *Elegija* ali *žalostnica* se imenuje vsaka lirična pesem, v kateri nam pesnik z mirno dušo razodeva svoje britke čutila nad nestanovitnostjo in goljufivostjo vseh pozemskih reči. (Žalomilo mu odmevajo strune v otožni duši, ki jo stiska skerbi in nezgod morivna tropa; le od časa do časa se razjasni tužni don, ko mu žar lepših in srečnejših dni iz daljave zaleskeče.) Zavoljo njenega mirnega značaja so elegiji posebno trohejski stihovi po godu, pa tudi jambiškimi in daktilskimi ne zametuje.

38. Hči na grobu matere.

(Zložil Bl. Potočnik.)

1. Srota, srota! ne zaspim;
 Polnoči mi ura bije,
 Groza, strah me je samije —
 K materi na grob bežim.

2. Na grobéh je tma nocoj,
 Zvezde gost oblak pokriva,
 Solz potok oči zaliva:
 Grob ošlatam pred seboj.

3. Mâti! mati! kje ste vi?
 Groba noč vas je požerla,
 V zemlje merzli dom zaperla, —
 Vaš otrok na njem medli.

4. Oh! zastoj je hčere stok!
 Č'mu li mutaste merličé
 Zapuščena srota kliče?
 Groba ne predere jok!

5. Pridi, matern' duh meglén!
 Te objeti se vzdigujem,
 V černo noč roke stegujem
 In objamem — križ lesén.

6. Križ! te kušnem, sveti križ!
 Znamuje moj'ga odrešenja,
 Znamnje večnega življenja!
 Noč duha mi razjasniš.

7. Na te, srota, se oprém,
Kažes 'z groba na zvezdišče:
Gor naj duh zgubljenih išče!
Upljivo se gor' ozrém.

8. Žalovala več ne bom,
Le skoz tamne groba vrata
Se odpre nam hiša zlata,
Večnega življenja dom!

39. Slovo od mladosti.

(Zložil Fr. Prešern.)

1. Dni mojih lepša polovica kmalo,
Mladosti leta! kmalo ste minule;
Rodile ve ste meni cvetja malo,
Še tega rož'ce so se koj osule:
Le redko upa sonce je sijalo,
Viharjev jeze so pogosto rjule,
Mladost! vendar po tvoji temni zarji
Serce britko zdihuje: Bog te obvarji!
2. Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje!
Vesolja dokaj strup njegov je vmoril;
Sem zvedel, da vest čisto, dobro djanje
Svet zanič'vati se je zagovoril;
Ljubezen zvesto najiti, kratke sanje!
Zbežale ste, ko se je dan zazoril,
Modrost, pravičnost, nčenost, device
Brez dot žalvati vidil sem samice.
3. Sem vidil, da svoj čoln po sapi sreče,
Komur sovražna je, zastonj obrača,
Kak veter nje nasproti temu vleče,
Kogar v zibeli vid'la je berača,
Da le petica da ime sloveče
Da človek toliko velja, kar plača;
Sem vidil čislati le to med nami,
Kar um slepi z goljufijami, lažami!
4. Te vidit', gerje viditi napake,
Je sercu rane vsekalo kervave;
Mladosti jasnost vendar misli take,
Si kmalo iz serca spodí in glave,
Gradove svitile zida si v oblake,
Zelene trate stavi si v puščave,
Povsod vesele lučice prižiga
Ji up goljufivi, k njim iz stisk ji miga.
5. Ne misli, da dih perve sap'ce hode
Odneseš to, kar misli so stvarile;
Pozabi koj nesroč prestanih škode
In ran, ki so se komej zacelile,
Dokler, da smo brez dna polnili sode,
Zučé nas v starših letih časov sile; —
Zato mladost! po tvoji temni zarji
Sercé zdihvalo bo mi, Bog te obvarji!

40. Na planini.

(Zložil Fr. Svetličič.)

1. Kedar zarja zvezdic čedo
 Vžene v staje za goró,
 Ino pevke blagoglasne
 Po germéh prepevajo:
 Grem nemira gnan od doma,
 Ino verh planin hitim,
 Se ustopim na višavo
 In čudenja osterminim.

2. Solnce sije, čiste vidim
 Veličanskih gor glavé,
 Ki ob meji Kranje moje
 Temena v nebó molé,
 Ino gledajo v nižave,
 Kjer stanuje in slovi
 Miroljubni rod slovenski,
 Skor bi djal, kar svet stoji.

3. Megla zgine po ravninah,
 Tergi, mesta se bliščé,
 Kot labodje razkropljeni,
 Ko potihnejo sapé.
 Bele ceste, bistre reke,
 Kakor brazde vrezane,
 Vijejo se v kraj iz kraja
 Skoz dobrave senčnate.

4. Vse je krasno, vse je živo,
 Kamorkoli se ozrem,
 Vse navdaja me z veseljem;
 Al' — ko misliti začnem,
 Koliko kervi prelite
 Bilo je po teh stranéh,
 Se mi serce v persih trese,
 Vtrinja solza mi v očéh.

5. Tam, kot plaz z višine sterne,
 Kedar topli jug pihljá,
 Dere bojevavni Rimljan
 Sem skoz gozde prek gorá;
 Zmaga, kar se v bran mu stavi,
 In prededov naših svet
 Je odslej stan trum njegovih
 Sedemkrat stotero let.

6. Tu, kot se vali neurnik
 Ploh kipeč za terdni jez,
 Ga preterga in zalije
 Nizko polje čez in čez:
 Vró osvete željne ljudstva
 Od izhoda, severja
 Proti jugu in zapadu
 Tje prek gor nad Rimljana.

7. Rim omaga, vrenje neha,
 Save breg pokrije noč,
 Ptujec vrine se v deželo,
 Se košati v nji na moč:
 Zida građe po pečinah,
 In strahuje od ondod,
 Kakor sokol drobne ptice,
 Po kotéh ostali rod.

8. Zdaj preplava tiho Kolpo
 Divjih Turkov grozni roj,
 Se zažene nad Slovence,
 Jih posili v strašen boj;
 Ropa po kmetéh in tergih,
 Pali sela in vasi,
 Ino vleče trope vjetih
 V ječo britke sužnosti.

9. Kolpa tri sto let kervava
 Vèisti se polagoma:
 Ali kmalo stresa sila
 Novih bojev naše tla,
 Kakor bljuje morje ljuto
 Val za valom na bregé,
 Se dervijo od zahoda
 Lês sovražnih čet versté.

10. Boj končan je, mir kraljuje;
 Jasne zopet so oči,
 In po sercu joka trudnem
 Mi veseli glas doni:
 Zvest Bogu in domu bil je,
 In bo vedno Slave sin,
 Dokler solnce bo zlatilo
 Verhe plešastih planin.

d) *Popevka (kantata).*

§. 12. *Popevka* (kantata) je pesmotvor, ki je na več odstavkov razdeljen in v dramatični obliki notranje misli in čustva v posameznih ali združenih glasovih razodeva. Razločuje se v tacih pesmih: spev (duet, tercet, quartet i. t. d.), recitativ in zbor (kor). Razpadajo pa v *pobožne* in v *posvetne* popevke; unim je vzet predmet iz svetih pisem, te pa služijo navadno za povikševanje raznih prazničnih obhajil.

41. Božična.

(Zložil Fr. Levstik.)

Betlehemska okolica.

(Planjava. Od deleč se vidi nebeška svitloba.)

Družbu pastirjev:

Kaj sveti se tam na planjavi?
Zdaj solnce nebeskega luč ne gori,
In luno, čestito kraljico noči,
Oblaci so skrili v višavi.

Eden iz družbe:

Od roda do roda je velik Jehova,
Dobrotna in mila je roka njegova,
Ker nam iz nebeske višave
Pokazal je znamenje sprave.

Vsa družba:

To luč ni zore, ni plamen danice,
Pogled omaguje, pokrmo si lice!

Družba angelov (deleč):

Adamovi sini v verigah so spali,
Bil zemljo je Bog zavolj greha
preklel,
Al dnevi rešenja so zdaj zasijali!

Eden iz družbe angelov:

Kar duh se napuha bil v prahu je
vnel,

Kar volja mu stvarnika bila je čert,
Zdihaval sužen je let tisuč in tisuč;
Zdaj zora je počila, v sponah je
smert!

Zató naj vesele se pesmi glasé,
In zore pozdravijo novo naj luč,
Duhovi človeku le sreče želé!

Vsa družba angelov:

Zató naj vesele se pesmi glasé
In zore pozdravijo novo naj luč,
Duhovi človeku le sreče želé!

Eden iz družbe pastirjev:

Boječe poslušaj uho,
Kar slišalo nikdar še ni;
Ta pesem se z neba glasi,
Povrača se zopet v nebo!

Vsa družba pastirjev:

To pesem mladenča, to glas ni de-
vice,
Jehova je blizo, pokrmo si lice!

Angeli blizo.

Eden iz njih družbe:

Pošteni čuvaji čede in paše!
Trepetu in strahu dajte slovó!
Mesía usmilil se reve je vaše,
Dan sužnje je sile šel za goró.

On, ki je obljubljen na zemlji in v
raji,

Nocoj se rodil je v pastirski staji,
On bo Izraelovo odkupil kri.

Do Betlehema hitite,
V jaslih ga iščite,
Tam dete pokojno leži!

*Družba angelov**Vea družba:*

se v zrak dviguje:

Naj čast bo Gospodu v višavah!
 In mir ti, Adamova kri!
 Deva je Mesija rodila,
 Peklenska pa kača zgubila
 Pravico do sužnjih ljudi,
 Mir ti, Adamova kri!

Eden iz družbe pastirjev:

Kdo nam bo čudne razjasnil besede?

Vea družba:

Gospodovi posel nam djal čuvajem
 je čede,
 Da v hlevu je rojen tam v Betlehemu,
 Le jaderno bratje, le jaderno k njemu!

Betlehamski hlev.*Družba pastirjev:*

O dete, v pokoj vsi zemlji rojeno!
 O hvaljeno bodi, bodi česčeno!

Eden iz družbe:

Že Mozej, izvoljeni vojvoda Juda,
 Viditi je želel tvoj svitli obraz,
 Peljali k očakom so dnevi ga truda,
 Odločen njemu ni blagi bil čas,

Pastirjem naj prvim si milosti

svoje
 Pokazal svečavo, rojeno 'z nebes,
 Dodelil, da lice ti gledamo tvoje;
 Pred tabo smo v prahu
 V ljubezni in strahu!
 Kar koli je v gori zeleni dreves,
 Kar koli po drevji pomladnjem
 peres,
 In kar po livadi cveteči je trave,
 Kar v jasni je noči nebeške svečave:

Ak tolko mi bi jezikov imeli,
 In vender nikoli tvoje bi slave
 Po vrednosti dolžni ne peli!
 Nocoj pa si k sebi poklical nas
 sam,
 Nam prvim pokazal obličje si miho,
 Oznanil svobodo Juda si nam:
 Zato pred tabo smo v prahu
 V ljubezni in strahu!

Hlev obda nebeška svitloba.

Pesem angelov

se čuje iz zraka:

Naj čast bo Gospodu v višavah,
 In mir ti, Adamova kri!
 Deva je Mesija rodila,
 Peklenska pa kača zgubila
 Pravico do sužnjih ljudi,
 Mir ti, Adamova kri!

e) Iz tujih vertov presajene cvetice.**§. 12. Soneti.****42. Memento mori.**

(Zložil Fr. Prešern.)

Dolgost življenja našega je kratka.
 Kaj znancov že zasula je lopata!
 Odperte noč in dan so groba vrata;
 Al dneva ne pové nobena prat'ka.

Pred smertjo ne obvarje koža gladka,
 Od nje nas ne odkup'jo kupi zlata,
 Ne odpodi od nas življenja tata
 Veselja hrup, ne pevcov pesem sladka.

Naj zmisli, kdor slepoto ljubi sveta
In od veselja do veselja leta,
Da smertna žetev vsak dan bolj dozori.

Zna biti, da, kdor zdaj vesel prepeva,
V mertvaškem perti nam pred koncom dneva
Molcé trobental bo: „memento mori!“

43.

(Zložil Fr. Prešern.)

Življenje ječa, čas v nji rabelj hudi,
Skerb vsak dan mu pomlajena nevesta,
Terpljenje in obup mu hlapca zvesta,
In kás čuvaj, ki se nikdar ne utruđi.

Prijazna smert! predolgo se ne mudi:
Ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
Ki pelje nas iz bolečine mesta
Tje, kjer trohljivost vse verige zgrudi,

Tje, kamor moč preganjavcov ne seže,
Tje, kamor njih krivic ne bo za nami,
Tje, kjer znebi se človek vsake teže,

Tje v posteljo, postlano v černi jami,
V kateri spi, kdor va-njo spat se vleže,
Da glasni hrup nadlog ga ne predrami.

44.

(Zložil Fr. Prešern.)

Čez tebe več ne bo, sovražna sreča!
Iz mojih ust prišla bešeda žala;
Navadil sem se, naj Bogú bo hvala,
Terpljenja tvojega, življenja ječa!

Navadile so butare se pleča,
In grenkega se usta so bokala,
Podplat je koža čez in čez postala,
Ne straši več je ternjovka bodeča.

Oterpnili so udje mi in sklepi,
In okamnelo je serce preživo,
Duhá so vkrotili nadlog oklepi,

Strah zbežal je, z njim upanje goljivo;
Naprej me sreča gladi ali tepi,
Me tnaló najdla boš neobčutljivo. —

45.

(Zložil Fr. Cegnar.)

Zgodi se včasí, da drevo pobeli
 Na pozno jesen spomladansko cvetje,
 Ko se sosedno drevje že obletje,
 Ko so snegovi že goré odeli.

Bo zredil se iz cvetja sad veseli?
 Mar slane ga branilo bo zavetje?
 Se vrača pomlad, s pomladjo poletje?
 O ne! — ves cvet mrazovi bodo vzeli.

Človeku, ko mu vse že sreča vzame,
 Zabliska včasí cvet vesele nade,
 Ko z nogo že stojí na kraju jame;

Al' pređen se zavé, se vdere, pade,
 Za njim persti germeča teža plane,
 Zagrebe ga, da nikdar več ne vstane.

46.

(Zložil Fr. Cegnar.)

Ko solnce bi ne peklo iz višine,
 Kakó zorela bi poljá kraljica,
 Rumenuklasna resnata pšenica,
 In druge hčerke pisane ravnine?

Kakó bi zelenile se doline?
 Kakó se s cvetjem krasila gorica,
 Lívada lepotičila bi lica?
 Kakó življenje dihale planine?

Ko vroči trud bi ne potil človeka,
 Kako bi v persih misel se rodila
 In serce v blago djanje mu budila?

Kje našel bi za britke ure leka?
 Kakó njegova duša bi vesela
 V višave jasne z dola solz kipela?

47. Slovencom.

(Zložil Fr. Svetličič.)

Glej! led se taja, sneg kopní, veselo
 Se vse budi, kar je pod njima spalo;
 Vse berstje, listje, cvetje je pogualo,
 Kar ljubo solnce zemljo je ogrelo.

Po dolih, berdih vse je oživeło ;
 Iz germa v germ glasi se petje zalo,
 Na talih trat zeleno ogrinjalo
 Marljivo vidim letati bučelo.

Kedaj pa nam došla bo doba mila,
 Da nas iz spanja bode prebudila,
 Ko topla pomlad pevke po dobravi?

Kedaj bo domoljubja ogenj sveti
 Prešnil nas, da jamemo hlepiti
 Po tem le, kar je v blagor očetnjavi?

48. Življenja namen.

(Zložil —č.)

Življenje naše, bratje! je oranje;
 Začetek, ko se pameti zavemo,
 In konec, ko drevó pustivši, gremo
 Se vleč, in nas obide smertno spanje.

Življenje naše, bratje! je sejanje,
 Pri katerem se poleniti ne smemo,
 Ker čas po bliskovo hití, in vemó,
 Da, kdor je len ob setvi, malo žanje.

Poklic naš nam odločena je njiva,
 Noči so brazde in razori dnevi,
 In zerna zabranane naše dela.

Perst razdrobljena, ktera jih pokriva,
 Bo dala kal in rast tud' prazni plevi;
 Nje slama pa bo klas snetiv imela.

49. Veliki petek.

(Zložil A. Oliban.)

O sveti dan opombe strašne, mile! —
 Žareče sonce otumni, se joka,
 Potresa zemlja se in skala poka,
 Merličem se odpró grobov gomile;

Stvari prederzne, ki so se rotile,
 Nedolžne smerti vidijo poroka
 In ne želé si več kervi potoka
 Na-sé; — trepeče vse so zdaj vtihnile.

O večna milost! zdaj se ura steka,
 Rešitve ura. — Že poslednjo srago
 Preliva Bog, Zveličar, sin človeka!

Na križa terdi les pribit, obešen,
 Zroči Očetu svojo dušo drago,
 Nagné glavó, vmerjè — in svet je rešen.

50. **Ozir v nebó.**

(Glosa, zložil A. Oliban.)

Tjekaj gori se ozrimo
 Kjer svctov ne zmer' okó:
 Jarma žalje preterpimo,
 Tam verige se razspó,

M. Kastelic.

1. Ni britkejše ure od take,
 Ko v nesreči se človeka
 Polasti obupnost neka,
 Svit merjè tolažbe vsake!
 Takrat glejmo nad oblake,
 Tam mirú, pomoči iščimo,
 Vere, upa ne zgubimo;
 Nas je zemlja zapustila,
 Še živi previdnost mila:
 Tjekaj gori se ozrimo!

2. Sledna tudi luč nam vgasni,
 Gor mirú in večne sreče
 Zvezda mila nam leskeče,
 Na nebá višavi jasni!
 Dneva sončni žari krasni,
 Svitlo nam noči nebó
 Up, tolaž v serce lijó:
 Da vtihnli bodo joki
 Na visokem gor oboki,
 Kjer svetov ne zmer' okó.

3. Torej, naj solzá nam lije,
 Naj nas celi svet zapuša,
 Serèno terpi, draga duša!
 Saj v solzah veselje klije!
 Sreče zor naj drugim sije;
 Temno mi stezo hodimo,
 V trudu britkem se potimo,
 Enkrat se bo razjasnilo,
 Nam tud' se nebo zvedrilo —
 Jarma žalje preterpimo!

4. Po popotvi dokončani
 Gor počili na zvezdiši
 V našega očeta hiši,
 Mir vživali bomo zbrani.
 Stiski tukaj nam poslani,
 Skerb in reve, ki nas tró,
 Moč za vselej tam zgubó;
 Tù tesnoba, zdetev slepa
 Nam teló in duh oklepa:
 Tam verige se razspó!

B. Epika.

§. 14. *Epika* ali *pripovedno pesništvo* je ogledalo vunanjega življenja, ki se v djanju razodeva. Liriški pesnik nam razodeva svojo znotranjščino, epični pa se pečá z vunanjščino ter nam pripoveduje razne dogodbe človeškega življenja. Snov pripovednih pesem mora biti v resnici poetična, zanimiva in mikavna, djanje naravno in resnici podobno, beseda pa živa in blagoglasna, da se delo bravcu na prvi mah prikupi. Navadno razpada pripovedno pesništvo: a) v *pravljice* in *pripovedke*; b) v *legende*; c) v *balade* in *romance* in d) v *junaške pesmi*. Sem gredó tudi: selanke, povést, novela, roman in drugi umotvori v nevezani besedi.

a) Pravljičica in pripovedka.

§. 15. *Pravljičice* se velé tiste pripovedne poezije, ki jih je ljudska domišljija rodila in ktere pogosto kako resnico iz vsakdanjega življenja v priprosti oblici pojasnujejo. Dela-

joče osebe v pravljicah so razun človeka pogosto živali, duhovi in druge naravne moči, ki jih je živa ljudska fantazija z življenjem navdihnila.

Pripovedke se imenujejo tiste pravljice, katerim služi kako zgodovinsko djanje za podlago, samo da ga je ljudska domišljija po svoje preobrazila. — V ta razdel spadajo tudi pesniške pripovedi, ki so ali resnobnega ali šaljivega zapadka.

51. Lesena riba.

(Zložil M. Vilhar.)

1. Tam, kjer valovje Rénsko
Med gorami šumi,
Da Švajcu, zemlji prosti,
Do dna srcá doni,	9. Čez prag duhoven stopi,
In v roci križ derži;
Pa brada se mu bela
Ko čisti sneg blešči.
2. Tam hišica je stala,
Oj hišica 'z lesá,
Pokrita z revnim bičjem,
Na breg postavljena.	10. „Oj hvaljen bodi Jezus!“
Popotni mož je djál,
„Na večne čase, amen!“
Ribar odgovor dal.
3. V tej hišici leseni
Stanuje siromak;
Otroke, njega, ženo
Hranjeva ribji vlak.	11. „Preljubi moji! prosim,
Naj tu se posušim;
Pri vas do zore bele
Pod streho naj zaspím!“
4. V tej hišici leseni
Ni srebra, ni zlata;
Pa biva v nji družina
Pobožnega srcá.	12. Pošteni ribič pravi:
„Čestiti moj gospod!
Nocoj hudó je vreme
Zadelo vašo pot.“
5. Odhajalo že solnce
Za sterne je goré;
Oblaki černosivi
Nad bajtico visé.	13. „Postreči vam ne morem;
Pa kolikor imam,
To vam z rokó veselo,
Z veselo dušo dam.“
6. In pogubljive strele
V oblacih švigajo;
V berloge izpod neba
Zverí se umikajo.	14. Vlomite kruha z mize,
Ak vam je z nami všeč;
Potem se z nami grejte,
Na gorko pojte leč.“ —
7. Za mizo svojo ribič
Z družinico sedi:
Od zunaj dež uliva;
On v hiši kruh deli.	15. Že vstaja zora zlata,
In sije nad goró;
Popotni mož pa jemlje
Od ribčevih slovó,
8. Tačas nekdo na vrata
Ter dó poterka kar!
Od mize naglo vstane,
Odpira gospodar,	16. In gospodar še spremi
Do ceste ga vesel;
Tam sede trudni starec,
Ker hod ga je prevzel.

17. Rezilo v roko prime,
Odreže palico,
Iz palice pa dolbe
Leseno ribico.
18. Nad ribo čudno moli,
Nareja sveti križ,
Potem veli ribarju:
„Glej, da je ne zgubiš!“
19. „Privezana ti v mrežo
Bo srečo klicala,
Veliko rib in ribic
Iz reke dvigala.“
20. „Al kader več ne bo je,
Tud več lovi ne bo;
Vsa tvoja sreča pojde,
Ves blagoslov za njo!“
21. In ribič je hvaležen
Leseno ribo vzeli;
Domú se je povernil,
Za vado jo pripel.
22. Nalovil ž njo je blaga,
Nalovil dobrih dni;
Ko tolstemu županu,
Obraz mu zablešči.
23. Že nekaj let ni rezal
Več kruha črnega;
Naložil v svoje hrame
Srebra je in zlata.
24. Sosedje so poznali
Ribarja nekadaj;
Al s čim si je pomogel,
S čim obogatel zdaj?
25. Skrivaj za njim so vedno
Obračali oči;
Pa kaj se jim pokaže?
Da mnogo rib lovi.
26. Natočijo mu vinca,
Serce se mu odpre;
Za ribico leseno
Povedal jim je vse.
27. Sosedje preveseli
Hité od njega preč;
Al drugi dan pa v mreži
Ni bilo ribe več.
28. Zastonj je solze točil,
Zastonj se je kesal!
Z družino je ubožen
V prezgodnjo jamo pál.

52. Tica pivka.

(Zložil M. Valjavec.)

- Zemlje voda je vplahnila,
V dve, tri morja se je zlila.
- Gora vode ni dajala,
Grozna žeja je nastala.
- Vsi ljudjé in vse živali
Žeje konec so jemali.
- Klice njihne Bog začuje:
„Vaše sem zaslišal nuje;
- Gora vodo bo dajala,
In studenec terda skala;
- Samo pretoke skopljite,
Jih do morja prevodite.“
- In ljudjé so in živali
Prihiteli in kopali;
- Moški z rovnico, lopato
Kopljejo zemljo robato;
- Ženskam ropotá motika,
Pridnost je povsod velika.
- S klinci rujejo otroci,
Perst odnašajo koj v roci,
- Delala je tud živina,
Ino divja vsa zverina;
- Krave, junci in pa voli
Zemljo so z rogovi boli;
- Konj teptal je tak togotno,
Da vso polt imel je potno.
- Pes in mačka vkupaj stala,
In sta s tacami kopála,

Kert s podgano in pa z miško
Ril je perst od spod na kviško;

Medved tacar, kosmatinec,
Volk ovčar in vsak divjinec,

Lov mogočni, tiger hudi
Bili so kopači tudi;

Berskale so s kremplji kure,
S kljuni race, goske, pure;

Vrabci, orli, vrane, sove,
Vse vse delalo je rove;

Ena sama, sama pivka
Lena tam na strani čivka,

Pa jih gleda, zaničuje,
Delavcom se posmehuje. —

Vodotoči so do morja;
Rek dovolj priteče z gorja;

Vsi gasé si silo žeje,
Sama pivka le ne smé je,

Bog jo vklel je, da od zemlje
Nikdar vode si ne jemlje,

Sam edini dež smé piti,
Kar ga more v kljun vloviti.

In kedar jo žeja stiska,
„Piv piv!“ proti nebu vriska;

Bog pa čuje njene stoke,
K malu dežja dá potoke.

In ti slišati jo vpiti,
Kosec! z mervo v kupe hiti.

Sploh pa, ki jo čuješ pivko,
Pomni ter jo 'mej znanivko:

Bog nikol se ne prekane,
Nikdar dolžen ne ostane,

In se vendar rad usmili,
Kedar prosimo ga v sili;

Ne želi pogube grešnih,
Dokaj pot on ima rešnih.

53. Turški križ.

(Zložil Fr. Svetličič.)

Med Poreznom zelenim in med Černo-Perstjó
Se vije po soteski na berdo Petrovo
Nevarna, ozka steza iz Sočinih ravnin,
In dalje proti Savi prek Soriških planin.

Po nji beži v zavetje obraščenih gorá,
Kdor koli more urno, ko cara turskega
Razbojne trope gori za Sočo se valé,
Da tla kervi rudeče pod njimi se šibé.

Pod berdom bega trudne se reve zberajo,
In mislijo za terdno, da že otete so;
Al kmalo kaže žar jim zapaljenih vasi,
Da Turek ropa željni za njimi še tišči.

Pomaknejo se v goro med gosto bukovje,
Nasekajo za sabo o stezi debela vse,
In čakajo za kupi, iz skal zloženimi,
Da se priplazi v klanec, in nad-nje zaletí.

Ko stopi zadnji v senco nasekanih dreves,
 Se vsujejo z višine spodbite groblje v les,
 Ga poderó na trumo, da zmane jo na mah,
 Ko težko kladvo kamen, pod sabo v droben prah.

V spomin prigodbe téle je znamenje vsekano,
 Podobno križu v steno pod Robom nad potjo;
 Kmet „turški križ“ mu pravi, in prosi mem gredé,
 Da bi enake sile ne blo več v kraje té.

54. Bitva na Vipavskem.

(Zložil P. Hicinger.)

Oj leži, leži pogorje
 Od Triglava blizo v morje;
 Čez pogorje pelje cesta
 V lasko zemljo, v lepe mesta;
 Zid za zidom pot preprega,
 Stolp za stolpom jo obsega.
 Tam na strazah so vojaki,
 Vsi so derzni korenjaki.
 Unstran hribov pa globoko
 Kaže se polje široko;
 Oj to ni polje široko,
 Vojske množstvo je visoko.
 Vojsko zbral je knez Evgeni,
 Carstva ropar nepošteni;
 Djal verh gor malike bele,
 V roke dal jim zlate strele.
 Glas že pride od zahoda
 V Carjigrad tje do izhoda:
 „Vojsko zbral je knez Evgeni,
 Carstva ropar nepošteni.“
 Kaj stori na glas nadložni
 Teodozi, car pobožni?
 Skliče vojno, v boj se bliža,
 Gre pred njim pa znamenje križa.
 Pred še moli car pobožni:
 „Ti pomagaj, Bog vsemožni!
 Rod neverzni naj ne pravi:
 Kam njih Bog pomoč odstavi?“
 Čudno naglo z vojno celo
 Pride car v Emonó belo;
 Berž hiti z vojaki v gore,
 Verhne straže kmal premore.

Vojna v ravno iti jame,
 Boj serdit pa tu se vname;
 V sredi dne se noč napravi,
 Silna bitev cara vstavi.
 V noči moli car pobožni:
 „Ti pomagaj, Bog vsemožni!
 Rod neverni naj ne pravi:
 Kam njih Bog pomoč odstavi?“
 Truden car vtopi se v spanji,
 Glas dveh mož mu pride v sanji:
 „Nič ne boj se, car ves verni,
 Ti pomaga Bog nezmerni.“
 Z dnem se car serčno vzdiguje,
 Up vojake navdušuje;
 Čversto stopajo v višave,
 Gre jim vid že do ravnave.
 V ravni vojske vse se bliska,
 Truma druga zad pritiska;
 Spet pa moli car pobožni:
 „Ti pomagaj Bog vsezmožni!“
 Pot rešitve se odgerne,
 Sprotni trop se k caru verne;
 Vojno vso nov up navdahne,
 Kar v sovražne trume mahne;
 Spet pomoč z nebes prisvita,
 Burja vstane grozovita;
 V sprotno vojsko silno brije,
 Vse orožje z rok ji vije.
 Zmagan, vbit je knez Evgeni,
 Carstva ropar nepošteni;
 Svet spoznal je vero pravo,
 Car Bogu dajal je slavo.

*) Snov je vzeta iz kranjske zgodovine I. 394.

b) *Legenda.*

§. 16. *Legenda* se imenuje vsaka epična pesem, ki pripoveda pobožne in čudežne djanja iz zgodovine svetih ali bogoljubnih mož. V legendah se kaže moč ali sila kerščanske pobožnosti. Ime jim je vzeto iz latinščine.

55. *Limbarska gora.* *

(Po stari narodni popravil P. Hicinger.)

Je lepa gora Limbarska,
Pod njo zelena tratica,
Stoji na trati hišica,
Je v hiši mlada vdovica,
Ženica ima le hčerko še,
In toči drago vinčice,
Je solnce že za goro šlo,
Po cesti potva še nekdo;
Sta brata dva: svet Valentin,
In drug njegov, svet Peregrin.
Na pragu mati ozira se,
Ima pri pasu ključce vse.
Svet Valentin spregovori:
„Bi naji prenočili vi?
Za božji dar storite to,
Da vaša sreča večja bo.“
Se mati ošabno oglasi:
„Mi večje sreče treba ni!
Je v hlevu trop živinice,
In v kleti dobro vinčice;
Je v skrinji več denarcev še,
In v hiši pivcov polno vse;
Kdor bo za sladko vince dal,
On bo pod moje streho spal.“
Svetnik od hiše se spusti,
In ženi s perstom zaproti:
„Jez nisem dal, ne bom še dal,
Ne bom pod tvojo streho spal;
Nocoj pa boš, prevzetnica,
Me še na pomoč klicala,
Glej! polnoči ne bo še proč,
Ne bo vse tvoje sreče več!“ —
Stori se kmalo črna noč,
Se čudno skaže božja moč.

Devet še ura bila ni,
Goved se v hlevu poduši;
In žena je vsa žalostna
Do neba glasno klicala:
„Pomagaj, Bog! svet Valentin,
In brat njegov svet Peregrin!“
Deset še ura bila ni,
Iz sodov vino izkipi;
In žena bolj prestrasena,
Je še glasneje klicala:
„Pomagaj, Bog! svet Valentin,
In brat njegov, svet Peregrin!“
Enajst še ura bila ni,
Za mertvo hčerka obleži;
In žena vsa omamljena
Je s silnim vekom klicala:
„Pomagaj, Bog! svet Valentin,
In brat njegov, svet Peregrin!“
Dvanajst še ura bila ni,
Do zemlje hiša pogori;
In žena vsa ponižana
Je zdihovaje klicala:
„Pomagaj Bog! svet Valentin,
In brat njegov, svet Peregrin!“
Ni bilo polnoči še proč,
Vse sreče žena nima več. —
Glej, človek, od napuha gnan,
Sam zase slab je ves tvoj stan;
Ves up postavi le v Boga,
On sam ti srečo terdno da;
Izvoljenih ne zaničuj,
In za pomoč v nebo zdihuj:
„Pomagaj, Bog, svet Valentin,
In brat njegov, svet Peregrin!“

*) Limbarska gora stoji na južni strani Dunajske ceste, ktera od Ljubljane prodi Štajerski palja; verh lepega hriba stoji cerkev sv. Valentina, močno obiskovana. Mesto imenovane nesrečne hiše hoče ljudska pravljica še poznati. Na Berdu pri Podpeči je v cerkvi Matere božje tudi oltar sv. Peregrina, kdaj med ljudstvom tudi bolj znan. Legenda po pesniški šegi oba svetnika stori brata, dasiravno sta deleč narazen živela.

56. Topol.

(Zložil M. Vilhar.)

Mati božja rajskomila
 Iz nebes je šla na zemljo,
 Ino koder je hodila,
 Vse ljudi je in živali
 Ljubeznjivo pozdravljala,
 Vsem je stvarcam z belo roko
 Sveti blagoslov dajala.
 Lej, in vsaka stvar pod nebom
 Njej naproti je hitela,
 Priklanjala se je k zemlji,
 V slavo pesem ji zapela.
 Tice glasne v senčnih vejah,
 Slavca milega iz gaja,
 In skerlico izpod neba
 Eua misel koj navdaja,
 Da z nižave in višave
 Pred popótnico hitijo,
 In ji tamkaj z gladkim gerlom
 Sladke pesmi žvergolijo.
 Iz pečévja divja koza,
 Iz goščáve berzi jelen,
 Slon in tigra iz puščave,
 Vse, kar ima gozd jih zélen,
 Vse zveri hité do Déve,
 Do Marije blagokrasne.
 Tam klečijo na kolenih,
 Molijo molitve glasne.
 Iz potokov in studencov,
 Iz morjá, iz rek derečih,
 Stézajo glavé na suho,
 Kar je manjih rib in večih,
 Krog in krog se zemlja smeja,
 In glasno ji svét prepeva;

Krog in krog natura uka,
 Da od gor do gor odmeva.
 Hrast kamniti, hoja mlada
 Pripogibljeta mladike;
 Vekovite krepke cedre
 Verhe klonijo velike.
 Ni je šibe, ni cvetlice,
 Da bi se ne priklonila;
 Lej in božja porodnica
 Vse jih je blagosloвила.
 Samo topol kraj potoka
 Glave noče upogniti,
 Iz napuha v terdem sercu
 Noče blažene čestiti,
 Ampak derzno pregovarja:
 „Jaz, ki dvigam se v nebésa,
 Nikdar se ne bom klanjala;
 Naj se druga ji drevesa,
 Ki so brez peres srebernih!“
 Bliža se ji božja mati,
 Tako milo jo pogleda,
 Da začne vsa trepetati,
 Trepetati kakor rosa
 Na cvetlicah pomladanskih.

Topol se je tresti jela,
 Vstaviti se pa ne more;
 Zato nje perésa bela
 Gibljejo od dne do zore,
 Večno bodo ji gibala,
 Dokler tu na zemlji pela
 Bode se Marii hvala.

57. Sveti Mišel.

(Zložil M. Valjavec.)

1. Zunaj rjove sapa viharno,
 Mraz je, da ude potresa,
 Blagor mu, komur hišico varno
 Dale so blage nebesa.
2. Mišel pa nima, kam da priteče,
 Spodili so ga iz službe,
 Usmiliti se nihče ga neče,
 Ljudske oropan je družbe.
3. Zadela ga je nesreče roka,
 V nadlogah muči se hudih,

Kakó zdihuje, kakó se joka,
 Kakó trepeče po udih!

4. Takó zdihava, da zdih prevpije
 Oblok palače nebeske,
 Zdihanje dojde clo do Marije,
 Lečnice reve človeške.

5. Marija vselaj mati je blaga,
 Sliši ga, kdor jo zazáva,
 Vernemu sinu rada pomaga,
 Da se mu zljajša težava,

6. Lepo ga praša: „Mladeneč ljubi,
Zakaj zdihuješ tak milo?
Kaj te zatira? V čem si na zgubi?
Kaj ti je serce pobilo!“
7. „Kaj bi ne zdihal, kaj bi ne jokal?
Trebalo se zla mi je bati,
Me gazda iz službe je spokal,
Nič hotel plače mi dati.“
8. Da bi saj toľko bil mi podelil,
Da bi prebil te tri dni,
Da bi se v drugo službo preselil,
Al' tak nikakor mi v prid ni.“
9. Marija njemu milostno pravi:
„Odženi, Miha, to tugo,
Plakanje mило in jok ustavi,
Jaz vem za službo ti drugo.“
10. Ako bi k meni želel ti v službo,
Pred sveti raj te postavim,
Odvagaval boš duše za družbo
Al' levim ali pa pravim.“
11. „Jaz bi že hotel vagati duše,
Jaz bi že duše vagal,
Al' od te službe službe ni hujše,
Teško bi, mislim, jo magal;
12. Ah! kaj bom storil, ko zmanjka
vage,
Če greh škudelico zniža,
In vidim z dalje v posmehu vrage,
Kak červec duši se bliža!“
13. „Ne boj se tega“, reče Marija,
„Jaz bom na strani ti stala,
Ko stlačil zdelo h tlom hudobija,
Duši bom vage dodala.“
14. Šel je z Marijo pred raj ne-
beški,
Kmalo se duša približa,
Precej zletijo kviško progreski,
Zdelica z grehi se zniža.
15. Miha prebleda, ne ve pomoči,
Al' mu Marija pomaga:
Tri solze v zdelo k duši potoči,
Z dušo potegne vaga.
16. In Miha klikne: Češčena bodi,
Bodi češčena, devica!
Tebe bo klical, ki v grehu blodi;
Ti boš njegova rešnica. —

58. **Legenda.**

(Zložil J. Koseski.)

Si hi tacuerint, lapides clamabunt.
Luc. XIX. 40.

1. V britanski zemlji nekdanj duhoven bil je svet,
Za podučenje vere neprejenljivo vnet,
Iz mesta v mesto hodil na vsaki shod in zbor,
Vse snide obiskaje ni spal, ni jedel skor.
2. Od teže let slaboten in slep od starosti,
Ga clo očes temnota v dolžnosti ne mudí;
Mladenča v službo vzame, in ž njim hití okrog,
On misli zadovoljen: Nar bolja luč je Bog.
3. Prijaznost govorjenja njegovega je znam,
Beseda je vžigala ko strele živi plam,
„Gospod se bliža, kliče, ogladite mu pot,
Iz rodovitne brazde poplite ljulko zmot!

4. Enkrat ob letni uri se v daljni kraj podá,
Po goli tje planjavi ga vodja mlad peljá,
Vročina zlo pritiska, mladenčca zvije trud,
Duhoven le priganja, ker se boji zamud.
5. Do dola tak prispeta, ki, s kamni nasejan,
Je krog in krog, s pečovjem in skalami obdan,
Pri potu pa hladiven, samoten dob stoji,
Njegova senca vodju se prav pripravna zdi.
6. „Veliko ljudstva čaka besede vaše tod,
Veliko terdovratnih — učite kaj gospod!“
To reče in raztegne se v senco fant nezvest,
Veseli zvišade take se tiho smeja v pest.
7. Pripravljen urno sivček — sumljivosti je čist —
Pozdravi: „Hvaljen bodi med nami Jezu Krist!“
Pokriža se pobožno, izvoli živ predmet,
Postavlja podučjenja razdela dva v izgled.
8. Govor mu gladko teče, resnice je izvir,
Beseda res da rani, pa v rane lije mir,
Skrivnosti zakramenta, molitve moč uči,
Svariti ne prejenja, zanikernim grozi.
9. Pobožno in prijazno, tak serčno vse je to,
Da s curkom solze v sivo mu brado dol tekó,
In kar iz serce pride, prigovor star pové,
Predre kamnito steno, iz serca v serce gré.
10. Končaje roke dvigne in stisne dlan na dlan,
Pokliče milost božjo resnici vere v bran,
Ter sklene: „Mir na zemlji človeku bodi zdaj,
V nebesih slava Bogu in čast na vekomaj!“
11. In čuj — ko to izusti, se strese zemlje drob,
Ko svit večerne zarje nad njim zabliska dob,
Skalovje, pesk in kamen stoglasno se zbudi,
In — Amen! Amen! Amen! — iz dola zagermi.
12. Mladenčca groza prime, lasé mu dvigne strah,
On trepetaje pade pred učénika v prah,
Britkost in živo ksanje sta zdih njegovih ust,
On greha se obtoži in prošl za odpust.
13. Svetnik mu reče rahlo: „To bodi ti spomin,
Besede božje nikdar ne zasramuj, moj sin!
Al nisi bral, da kamen, da zid Boga časti,
Če tega terda duša človeška ne stori.

c) *Balada in romanca.*

§. 17. *Balade* se imenujejo tiste epične poezije, ktere razne, po ljudski pripovedi posnete dogodbe resnobnega značaja v pesemski oblici pripovedujejo. Cele dogodbe vendar balade ne pripovedajo, ampak nam stavijo samo najimennitnije ulomke pred oči, vse drugo pa bravcu prepuščajo, da si nadomesti s svojo mislijo. Domovina balade je iskati pod severnim nebom, kjer je najlepše cvetje pognala, kakor spričujejo tudi naše prekrasne slovanske balade.

Baladam v žlahti so *romance*, samo da so bolj veselega značaja, kakor balade. Najlepše se je romanca med španskim narodom razcvetela.

59. *Sirota Jerica.*

(Iz Srednje vasi; zapisal M. Valjavec.)

„Vstani, vstani Jerica!
Vstani, ženi vole past
Tjekaj v reber zeleno.“
„Čakajte oj, mati, vi,
Da danove odzvoni,
Petelinčki odpojó,“
„Vstani, vstani Jerica,
Vstani, ženi vole past
Tjekaj v reber zeleno!“
Jerica ustala je,
Past voličke gnala je,
Tjekaj v reber zeleno.
„Pasite volički se,
Da grem k svoji materi
Tje na britof žegnani,
Kjer so grobje velbani,
Črna zemlja odpri se,
Črna zemlja, matern' grob,
Da vam potožila bom,
Svoje serce odkrila bom.“
Zemlja se odperla je,
Črna zemlja, matern' grob.
Jerica tožila je,
Tako govorila je:
„Mati, mati, mamica!
Pač imam hudo mačeho;
Preden še daní zvoui,
Petelinčki odpojó,
Me pokliče, me zbudi;
Moram gnati vole past
Tjekaj v reber zeleno.
Pri vas pa ležala sem,
Da je posjalo solnčice,
Mi na mehko posteljco.

Mati, mati, mamica!
Pač imam hudo mačeho,
I'če mi s pepela kruh,
Z drobnim peskom ga soli.
In kadar mi reže ga,
Vreže mi tak tankega,
Da se vidi skoz njega.
Zraven vselej krega me.
Vi ste pekli belega,
Rezali debelo ga,
Z maslom ste ga mazali.
Mati, mati, mamica!
Pač 'mam hudo mačeho
Kedar ona čese me,
Tak z grebeni sterže me,
Da mi teče črna kri.
Ko ste vi česali me
Gladko ste česali me
Milo božali ste me.
Mati, mati, mamica!
Pač 'mam hudo mačeho.
Postljo imam tak terdó,
Nikdar ne postelje je,
Nikdar ne zrahljá mi je,
Devlje v zglavje ternje mi,
Devlje v znožje pesek mi,
Vi ste mehko dáli mi,
Vsak ste dan postlali mi,
Vsak ste dan zrahljali mi;
Mati, mati, mamica,
Biti mi ni več domá!
Mati govorila je:
„Pojdi, Jerica, domú,
Zroč' se milemu Bogú.“

„Mati, mati, mamica,
 Biti mi ni več domá,
 Tu pri vas ostala bom
 Tu pri vas ležala bom.“
 Leže Jerca k materi,
 Se tako mi govori:
 „Bolji mati so mertvá,

Kakor živa mačeha,“
 Komaj to izgovori,
 Svojo dušico pustí. —
 Kako je pač to hudó,
 Oj hudo za vsacega,
 Ki nima svoje matere,
 Ki ima hudo mačeho.

60. Mlada Breda.

(Iz idrijskih hribov; zapisal R. Ledinski.)

Breda vstane, ko se dan zazori,
 Se sprehaja sémtertje po dvori;
 Si odpirat grede gornje line,
 Gledat grede doli na ravnine.
 Ko po ravnem polji se ozira,
 Vidi, kak se tam meglica zbira.
 Urno k svoji materi mi teče,
 Jo pokliče berhko, in ji reče:
 „Skerbna mati, urno mi vstanite,
 Oj vstanite in mi razložite:
 Al meglica ta je od vodíce?
 Al meglica ta je od goríce?
 Al oblak je teče hudourne,
 Izpod neba zgnan od sile burne?“

Skerbna mati urno s postlje vstala,
 In je mladi Bredi razlagvala:
 „Oj poslušaj, mila hčerka moja,
 Kaj ti pravim, skerbna mati tvoja:
 Ta meglica ni ne od vodíce,
 Ta meglica ni ne od goríce,
 Tudi oblak ni teče hudourne,
 Izpod neba zgnan od sile burne;
 To je sapa turških konj meglena,
 Ki jih polna je steza zelena.
 Turki po-te jezdiijo, oj Breda!
 Ne prihajaj mi tak silno bleđa.“

Od strahú je Breda obledela,
 Od britkosti skoraj omedlela.
 „Kaj vas prosim, moja mila mati,
 Oj, nikarte mene Turku dati!
 Kaj počela bom v deželi ptuji?
 Turk je hud, njegova mat' še huji.
 Kar po zemlji leze ino grede,
 Od hudobe nje kaj pravít vede;
 Osem žen je sinu že umorila,
 Tudi mene bi umorit' vtegnila:
 Šrupa mi bo v vinu napivala,
 Ga v pogači mi bo ponujala.“

„Dobro me poslušaj, hčerka moja,
 Kaj ti pravim, skerbna mati tvoja:
 Če ti huda taša bo napila,
 Boš pa vince ti na trato zlila;
 Al ga zlila boš na skalo sivo,
 Ki ž nje kuha apnar apno živo;
 Če pogače ti bo ponujala,
 Jo sčēnetu mlademu boš dala.“

Mlada Breda se zajoka huje,
 Materi še to-le beseduje:
 „Kdar mi boste balo nakladala,
 Nakladala, v skrinjo jo spravljala,
 Pečo šlarasto mi dobro zvite,
 Jo verh vsega blaga položite;
 Nar popred bom peče potrebvala,
 Ž njo si serčne rane zavezvala.“
 Mlada Breda dalje govorila:
 „Kaj še pravim vam, vi mati mila!
 Oj, kdar bojo Turki pridirjali,
 In raz konje na tla poskakali;
 Jih za mizo gori posadite,
 Jih gostite, dobro napojite.
 Kdar si bodo jeli napivati,
 In po mladi Bredi poprašvati,
 Takrat po me, mati, vi pošljite,
 Takrat hudim Turkom me peljite.“

Ko je mati balo nakladala,
 Nakladala, v skrinjo jo spravljala;
 Ji je pečo šlarasto povila,
 Jo verh vsega blaga položila.

Zdaj so Turki-svatje pridirjali,
 In raz konje na tla poskakali,
 Mati jih za mizo posadila,
 Jih gostila, dobro napojila;
 Jeli so si svatje napivati,
 Jeli so po Bredi vpraševati.

Skerbna mati po njo je poslala,
Hudim Turkom jo je pripeljala.
Gor' za mizo so jo posadili;
Ž njo rebulo, sladko vince, pili.

Mladi ženin izzad mize skoči,
Se prikloni Bredi, ob dlan počí:
„Kaj ti pravi turška mati moja,
Mati moja, skerbna taša tvoja:
Peš ne bo ne Breda mi hodila,
Bi po daljnem potu se vtrudila,
Jaz ji pošljem belca, mlad'ga konja,
Ki je urn, ko verh gorá postonja:
S žametovim sedlom osediala,
Z zlato berzdo sem ga oberzdala;
Dajte zobati pšenice zrele,
Dajte piti mu rebule bele;
Na-nj mi mlado Brede posadite,
V diru mi jo v grad moj pripeljite.“

Hlap'c pripelje belca, mlad'ga konja,
Ki je urn, ko verh gorá postonja.
Dajo zobati pšenice zrele,
Dajo piti mu rebule bele;
S žametovim sedlom osedlajo,
Z zlato berzdo ga mi oberzdajo;
Spenja se, ob tla z nogami bije,
Spod podkvá mu jasna iskra sije,
Na-nj mi mlado Brede posadijo,
Ž njo po ravnem polji v dir derčijo,
Da se dela gosta mi meglica,
Oj meglica, turških konj sapica!
V diru se pa Bredi konj spodtakne,
Se spodtakne, se mu sedlo zmakne;
V sedlu je bodalce skrito bilo,
Se je Bredi v persi zasadilo.
Konja vstavi, svojim svatom pravi:
„To mi huda mati je storila,
Osem žen mi je že pomorila,
Še deveto mi umoriti hoče,
Ki živet' brez nje mi ni mogoče.“
Turek-ženin dalje beseduje
Hlapecu má' mu on tak ukazuje:
„Kaj ti pravim, urni hlapec mali,
Oj popravi sedlo Bredi zali.“

Jame hlapec se izgovarjati,
Ženinu se jame ustavljati.
Mladi ženin pa za stegno segne,
Britko sabljo iz nožnic potegne.
„Ti, in mati!“ jaro on zavpije,
In rekoč mu glavo proč odbije.

Mlada Breda kliče Turka k sebi:
„Turek-ženin, kaj jaz pravim tebi:
Ko je mati balo nakladala,
Nakladala, v skrinjo jo spravljala,
Mi je pečo šlarasto povila,
Jo verh vsega blaga položila;
Reci skrinjo pisano odpreti,
Reci pečo šlarasto ž nje vzeti;
Ž njo bom serčno rano zavezala.“
Beseduje dalje Breda zala:
„Povej meni, ženin serca moj'ga,
Je li daleč še do grada tvoj'ga?“

Ženin Bredi rano zavezuje
Jo tolaži, tak ji beseduje:
„Molči, molči, moja mlada Breda,
Šaj že nama turn nasproti gleda.“

Še po ravnem polji v dir derčijo,
Kakor v zraku tičice letijo,
Da se dela gosta mi meglica,
Oj meglica, turških konj sapica.
V diru praša Breda žen'na svoj'ga:
„Je li daleč še do grada tvoj'ga?“

„Molči, molči, moja Breda mlada,
Že se vidi zlata streha z grada.“

Še po ravnem polji v dir derčijo,
Kakor v zraku tičice letijo,
Da se dela gosta mi meglica,
Oj meglica, turških konj sapica.
V diru praša Breda žen'na svoj'ga:
„Je li daleč še do grada tvoj'ga?“

„Molči, molči Breda, roža rajska,
Svetijo se tam že okna grajska.“

Še po ravnem polji v dir derčijo,
Kakor v zraku tičice letijo,
Da se dela gosta mi meglica,
Oj meglica, turških konj sapica.
V diru praša Breda žen'na svoj'ga:
„Je li daleč še do grada tvoj'ga?“

„Molči, molči, moja Breda zlata,
Vidijo se že sreberne vrata.“

Ko so v beli grad mi pridirjali,
In raz konja na tla poskakali;
Jih je v dvoru pričakvala,
Mlado Brede tak ogovarjala:
„Kar po svetu leze ino gréde,
Od lepote tvoje pravit' véde;

Vendar nisi tak cveteč'ga lica,
Kakor gre od tebe govorica!"

Taša jela Bredi napivati,
Ji pogačo jela ponujati:
„Če boš pila vinčice rudeče,
Boš imela lice bolj cveteče;
Če pogačo bodeš pokušvala,
Boš po polti bela bolj postala.“

Mlada Breda vinčica ni pila,
Na zeleno trato ga je zlila,
Zlila ga je še na skalo sivo,
Ki ž nje kuha apnar apno živo:
Trata se je hipoma vsušila,
Hipoma se skala razvalila,
In pogačo da ščenetu jesti,
Pa razpoči šcene se na mesti.

Mlada Breda taši govorila:
„Kaj vam pravim, taša vi nemila,
Kar po zemlji leze in grede,
Od hudobe vaše pravit' vede;
Vendar toliko še ne, oj taša,
Kolikoršina je hudoba vaša,
Osem žen ste sinu že umorila,
Tudi meni strupa ste napila,
Ste v pogači mi ga ponujala.“
Se je Breda svojmu možu djala:

„Kaj ti pravim zdaj, moj ženin
mladi,
Kje je moja hramba v tvojem gradi?
Kje je meni spavnica odbrana?
Kje je meni postelja postлана?“

Huda taša pravi ino reče:
„To pa meni v glavo iti neče,
Da imeli pri nas bi navado,
Kdar nevesto pripeljajo mlado,
Da po hrambi bi popraševala,
Da bi postljo ona ogledvala;
Ampak taka je navada naša,
Da nevesta po ognjišču praša.“

V spavnico jo mladi ženin pelje,
Reče, da se post'lja ji postelje.
V posteljo se mlada Breda vleže,
Urno serčne rane si odveže,
Še tako spregovori in pravi:
„Teci, teci, serca vir kervavi!
Materi te mili bom poslala,
Skerbni materi v spomin te dala,
Vidila me več ne bo na sveti.
Da b' saj slišala od mene peti!“
To je Breda še izgovorila,
Zgovorila, dušico spustila. —

Mladi ženin-Turek se zajoka,
Se zajoka milo in zastoka:
„Kaj vam pravim, huda mati moja,
Bog vam daj življenje brez pokoja,
Tu pri Bredi hočem pa zaspati,
Nikdar več od Brede nočem vstati.“

Huda taša gor' in doli hodi,
Od hudobe se ji v glavi blodi:
„Kaj vam pravim, vi sosedje, bratje,
In vam drugim, ki ste moji svatje,
Ženitvanja so mi pričakvali —
Jutri ju pa bomo pokopali.“

61. Ubežni kralj.

(Zložil Fr. Levstik.)

1. Noč je temna, podkve jeklo poje;
Lej, po gozdu kralj ubežen jaha,
Zgubil vojsko, zgubil zemlje svoje,
Skriva se ko zvér po lesu plaha.
Nema žene, hčere, ne sinova,
Vse mu vzela vražna je sekira;
Koča vsaka duri mu zapira;
Spremljeváveca néma pot njegova.

2. In zajezdi v gosto drevje lesa;
Konj se zderzne, noče delj bežati,
V stran zaherska, kviško pne ušesa;
Brezno vidi pred saboj zijati. —

Kralj pa gleda in zastoj ugiblje;
S konja stopi, k veji ga privéže,
Plašč pogerne, nanj ves truden léže:
Sladki sen nad breznom ga zaziblje.

3. Dahnejo mu sanje v trudno glavo:
„Stol kraljevi iz zemlje mu rase;
„On pak séda nanj s častjó in slavo,
„Bogat, venčan, ko nekdanje čase.
„Zida se nad njim poslopje širo,
„Razsvetljeno, v zlatu lesketáje;
„Stavijo se veže na vse kraje;
„Zunaj čuje straže hojo mirno.“

4. „Prebudí se bobnov ropotanje,
 „Prebudi se grom trobent vojaških,
 „Vstane žvenket in ostrog rožljanje,
 „Ide truma vojvodov junaških;
 „Gré med njimi knez iz zemlje ptuje,
 „Ki mu hotel je deželo vzéti;
 „Zmagan ide, ž njim tovarši vjéti,
 „Klanja se mu, silni meč daruje.“
5. „Zadonijo spet trobente glasne,
 „In prikaže se obraz kraljice;
 „Ž njo sinovi, ž njo so hčere krasne,
 „Njej visoke strežejo device.
 „Tu gospóda kralju vsa zavpije:
 „Bog ti slavo hrani čase večne!
- „Svitlim vnukom tvojim dneve
 srečne!
 „Hrum veseli po dvoranaх bije.“
6. Vzdahne v živih sanjah kralj:
 „carujuju!
 Oh podobe gledal sem neznane,
 Da ubéžen skrivam se po ptujem!“
 V sanjah kviško, kakor jelen, plane;
 Hoče k svojim — roke širi — pada!
 Meč z oklepom v dno brezna bren-
 kočé;
 Konj se sterga, podkve vdar ro-
 počé;
 Krokotajo vrani iz prepada!

62. Sanje cesarja Rudolfa I.

(Zložil Fr. Malavašič.)

1. Na Dunaju v poslopju mogočnega cesarja
 Veselje s krepkim glasom v zlate strune vdarja,
 In s hvalo povzdiguje junakov hrabre dela,
 Ki Avstrija med svoje jih vedno bode štela.
2. Le cesar Rudolf milo prijatle pogleduje,
 Serce se mu z britkostjo v persih razpokuje;
 Še enkrat zlato kupo na zdravje vsim povzdigne
 Ter blagovoljno reče, ko pevcom molk pomigne:
3. „Junaško dal je zmago Gospod nebes in zemlje,
 „Ki kraljem krone kuje in kraljem krone jemlje;
 „Spodobí se hvaležnost za zmago mu skazati,
 „Pa mertvim tudi bratom pomilovanje dati!“
4. In bile so besede te sveto vsim povelje,
 V molitvi na kolenih puhté vsim vroče želje
 V višave zdaj nebeške za vero, dom, cesarja,
 Za terden mir dežele, za dušo Otokarja. —
5. Ko polnoči odbije, že v spanji vse počiva,
 Le cesar Rudolf sam se britké solzé preлива;
 Saj rad bi dal cesarstvo, rad zgubil svojo zmago,
 Da bi le Otokarju spet vdihnil dušo drago.
6. In ko dremota prva oči mu solzne zveže
 In prvo sladko spanje na dušo se mu vleže,
 Mu zdi tako se živo, kralj Otokar da vstaja
 In serčno kakor bratec desnico mu podaja.
7. Kot v jasni noči luna se po obzorju zlije
 Takó se v poslopji svitloba zdaj razvije,
 In korov glasno petje mu oznanuje hvalo,
 Da serce blago v sanjah se mu je radovalo.

8. „Gospod je s tabo, Rudolf, in on je večna slava!
 „Iz groba se povernem; — pri tebi le je sprava!
 „Duh krepkih me narodov prebudil je iz spanja,
 „Sladak pokoju duše, kot rosa pomladanja.“
9. „O vodi jih po poti, po kateri se pravica
 „Sprehaja večno terdna, nezmagana kraljica;
 „In terdna bo v narodih ti tvojih v vek podpora,
 „Da vsak naklep sovražni razkrušiti se mora.“
10. „In davno že po tebi v časov skrivnem teku
 „Bo v tem sedel poslopju v mira zlatem veku
 „Vnuk moder in pravičen — narodov vsih veselje,
 „Ki bo imel za blagor vsega človeštva želje.“
11. „In rod bo tvoj Evropa še mnogo let častila,
 „Ker vedno le od njega se bo modrosti učila; —
 „Nà vejico te oljke, vse sprave žlahtni kamen,
 „Ohrani rodovini jo svoji! — Amen! Amen!“ —
12. In v pokoj duh se spravljien spet Otokarja verné,
 Razšle so se nad grobom njegovim megle černe;
 Stoglasnih korov petje napolni visočine:
 „O blagor, blagor vnukom Rudolfa rodovine!“ —

d) *Junaška pesem.*

§. 18. *Junaške* pesme se imenujejo tiste pripovedne poezije, v katerih se prepevajo slavne dela narodovih junakov. Razpadajo pa v *narodne* in v *umetne*.

Narodne pesme so ogledalo narodove preteklosti. V vsakem narodu, piše g. J. Macun, ki se je le nekaj povzdignil čez najnižji stan izobraženosti, se nahaja mnogo pripovedi, ki kažejo nazaj na njegovo preteklost. V lé-te pripovedi vliva on svojo žalost in svoje veselje; in kar ga je v preteklosti najbolj zadelo, to si rad pregledava v raznih obrazilih; in on sam, ki je stvaritelj teh pravljic, jih rad posluša in rad pripovedava, kolikorkrat bi koli bilo, in ako se vsega prenasiti, to mu je vsigdar milo in prijetno. Daj takemu narodu še ljubav do pesništva in vidil boš, da bo pesme zlagal iz vsake pripovedi. Tako je v gerškem narodu boj trojanski, v španjolskem Cid, pri Burgundih Chriemhild in Sigfried, pri Velkorusih Igorjev boj proti Polovcom, pri Serbljih pa žalosti polni boj kneza Lazara na Kosovem polju in brezkončni prepir s Turki v neštevilnih pesmah popevan.

Pojejo se pa te pesme od ust do ust, od roda do roda. Pri Gerkih, kakor pri Malorusih in Serbljih so jih posebno starci peli in pri Serbljih jih prepevajo večidel *slenci*, kakor se tudi o Homeru bere, da je bil slep. Če pa kdo teh pevcov najlepše tih pesem v eno veliko pesem zloži, dobiš največi pesmotvor, ki ga narodna poezija imeti more; in ta pesem se imenuje *epos*, in ker je iz narodnih pesem zložena, se pravi *narodna junaška pesem* ali *narodni epos*. Takó se je zložila Iliada in Odiseja, ravno tako Cid in Nibelungi. — Tudi južni Slovenci imajo tak naroden epos: pervine so že rojene v beli svet; goslarji jih nosijo v svojih ustih, le roke še manjka, da bi jih zbrala in vredila. Kakor so se dela trojanskih junakov po gerških seliščih tako dolgo prepevale, dokler ni bilo vseh delov v eno celoto združenih, ravno takó gredó med južnimi Slovenci čini Dušana velicega, Marka, Lazarja, Miloša in družih od ust do ust. — Previdno je iz tega, da more naroden epos samo tisti narod imeti, ki ima z junaškimi deli bogato zgodovino.

Tudi *umetna junaška pesem* ali *epopeja* imá za predmet kako veliko dogodbo, ki je važna in znamenita za celo ali vsaj za velik del človeštva. Tako je Virgili v „Eneidi“, Mickiević v „Konrad Wallenrodu“ vzel za predmet prigodbo domačo, Klopstok v „Mesiadi“, naš Palmotić v prekrasni „Kristiadi“ in Tasso v „Oslobođenem Jeruzalemu“ prigodbo za velik del celega človeštva prevažno in znamenito.

Perva potreba vsake epopije je edinost ali sredotočje; to je poglavitni del celega čina, kterege se vse drugo derži. Leta edinost se posebno vidi v *glavni osebi* celega čina, ki se more *junak* celega pesmotvora imenovati. Svojega junaka obleče pesnik z vsimi kinči, kar jih je mogoče; narisa njegovo osebo takó, da se iz nje ko iz solnca žari razpleta ves čin in da so vse ostale osebe le zató vpeljane, da od nje dobivajo in jej delé krasoto in vrednost.

Da se olupša in vzdigne glavni čin, se vpletajo *episode*, priložne djanja, ki se toliko tičejo glavnega djanja, da ga podpirajo ali pa ovirajo. Vpletajo se pa na mestih, kjer glavni čin takó rekoč nekaj miruje. Blizo tako govori g. Macun o junaških pesmih.

Po navadi razpadajo epopeje v več spevov in so večidel zložene v šestomerih, ali pa stancih in tercinah.

si

... ..

... ..

63. Kralj Marka.

(Narodna.)

1. Stoji silna skala beli Grad,
Notri se shaja Marka mlad,
Ino mlada Alenčica,
Prelepa turska devojčica.
2. Sta zjutraj zgodaj vstajala,
Vesela se sprehajala,
Šla sta na line visoke
Odperat line široke.
3. Tako Alenka govori:
„Gosta meglà po polji leži,
No, kaj je to, kako je to?
Kaj Marka kol' iz tega bo?“
4. Tako je rekel Marka mlad:
„Tam ni nobene megle znat';
Takó le turški konji sopó,
Ki v gostje k meni zdaj greó.“
5. „Ko Turki pridejo pod grad
Jim pojdi sama prot do vrat,
Ko po mladem Marku prašajo,
Po turški se obnašajo.“
6. „Odgovor jim tako le daj:
Doma ni mladega Marka zdaj,
Ne bo ga tudi drevi še,
In jutro večer javeljne.“
7. Ko so pod grad prijezdili,
Samo odperat' vidili,
Z desnico je prijemala,
Z levico je objemala.
8. „No, dobro jutro, Turki hudí!
Mladega Marka doma ni,
Ne bo ga tudi drevi še
In jutro večer javeljne.“
9. K rumeni mizi jih posadí,
Dovolj da pijače in jedí,
Orožje pa jim strani dajat
Ga nese v kamro sedemnajstkrat.
10. Je Turkom zdaj napivala
Je sebi v nedrije zlivala;
In sabljo brusi Marka mlad,
Da se je tresel svetli grad.
11. Takó en Turk mi govori:
„No, kaj na verhu tak germi,
Gotovo Marka je domá,
Gotovo na brusu sabljo imá.“
12. Tako Alenka govori:
„Zdaj mladega Marka doma ni,
Ne bo ga tudi drevi še
In jutro večer javeljne.“
13. „Tako li putice grebó
Ko mlade jajčica nesó.“
Turčine je vpijanila
Pa v nedro sebi praznila.
14. V hišo Marka priletí,
Iz nožnic sablja zazvení;
On vse posekal Turke je,
En sam pod mizo skriva se.
15. Takó mi Turk zdaj govori:
„Oj čakaj, čakaj Marka ti!
Oj čakaj, čakaj Marka mlad!
Ob glav'co me nikari djat'.“
16. „Le pust' me živ'ga, zdravega,
Te prosim jest junaškega;
Od mene zvedel boče vsak,
Kaj Marka si za en junak.“
17. Takó je rekel Marka mlad:
„Usmiljenje ti čem skazat';
Te živega čem še pustit',
Oj živ'mu, pa ne zdrav'mu bit'.“
18. Hiti ga zdaj spod mize zleó',
Po svoje hoče mu postreó';
Polomil mu je vse kostí,
Staknil mu je potlej oči.
19. Na berz'ga konjca ga je djal,
Bandero svoje v roke dal,
Ga nesti caru turskemu,
Poročil tuđ' je bil temu:
20. „Če se mu kaj do mene zdí,
Naj pride k meni le v gosti;
Se bova skupej skusila,
Bo vidil on, kaj Marka zna.“

21. Se vzdigne Turek in letí,
V Turčijo deleč prihiti;
Pri oknu turški car serénó
K sebi kliče carinjo.

22. „Oh lesem, lesem, carinja!
Vesela bo zdaj najina;
Bandero Marka Turki nesó,
Gotovo ga zdaj peljejo.“

23. Je Turk pod grad prijezdil bil,
Se turški car je veselil,
Natvegoma ga je spraš'val:
„Al si pri Marku se gost'val?“

24. Tako mu Turk odgovori:
„Biló so čudne te gosti!
Pri Marku bil sem v gostéh,
Pa zlodju raj' bi bil v pestéh.“

25. „Polomil mi je vse kosti,
Staknil mi je potlej oči,
Na berz'ga konjca me je djal,
Bandero svoje v roke dal.“

26. „Poročil: Ako se ti zdi,
Da pojdi k njemu v gosti,
Se bota vkupej skusila,
Boš vidil ti, kaj Marka zna.“

64. Kralj Matjaž.

(Narodna pesem.)

Se kralj Matjaž oženil je,
Z Alenčico zaročil se,
S prelepo mlado deklico,
Kraljico ljubo ogersko. —
Zadosti malo ž njo živi,
Zadosti malo le tri dni.
Žgoli mu tica prvi dan:
„Na vojsko berž na mejo vstan',
Na kraj oblasti dunajske,
Dol na pokrajne ogerske.“
Matjaž odgovori tako:
„Ne morem zdaj še na vojsko,
So hlapci moji še hromi,
Konjiči moji vsi bosí;
Tud sablje niso brušene,
Narejene tud puške ne.“
Ko tica drug dan to žgoli,
Matjaž ji ko pred govori;
Ko prišla žgolit tretji dan,
Za vojsko ves je naravnán.
Pokliče kralj Alenčico,
Preljubo k sebi kraljičico,
Tako ji pravi, govori:
„It' moram berž, se mi mudi,
Na kraj oblasti dunajske,
Dol na pokrajne ogerske;
Boš vboga dolgočas'vala,
Otožnost te napadala,
Preštevaj zlate rumene,
Gradove varvaj zidane,
Na vert naj te ne vodijo,
Da Turki te ne vhitajo.“

Zajaše konja berzega,
Zadirja 'z grada belega
Na kraj oblasti dunajske,
Dol na pokrajne ogerske.
Vojaki šotor stavijo,
Matjažu ga napravljajo.
Ko pride, mu zaukajo,
Da unkraj Turki slišijo.
Ob vojski zmiraj krog leti
Goló pa sabljo v roci derži,
Ko mahnil je al pa kaj djal,
Devet je padlo vselej glav.
Po nebu spet je tičica
Priplavala mu pevcica,
Matjaž jo ugleda, ostermi;
Mu trikrat šotor obleti,
Na zlati jab'ki obsedi,
Zažvergoli, zagostoli:
„Na konjca, konjca, kralj Matjaž!
Kaj tuje opravke v čisléh 'maš?
Dežele meriš druge vse,
Al v skerbi nisi sam svoje!
Lej, tvoja ni še mérjena,
Kraljica ti je vplenjena,
Turčini so prijahali,
Alenčico ti vhitali.“
Ji tako reče kralj Matjaž:
„Zaverat' meni kaj imaš?
Ne skušaj, tica, se z meno,
Jaz imam puško risanco.“
„Če skušam tica se s tebo,
Život mi vzemi in glavo.“

Kralj plane na konjičiča,
 Na vejico ko tičica;
 Predrobno domu zaderči
 Oblak po neb' tak ne berzi,
 Do svoj'ga grada zidan'ga,
 Do svoj'ga doma belega.
 Hiti naprot mu družina,
 Naj predej grede mojskrica.
 Vsi tarnajo, zdihavajo,
 Solzice toč'jo, vekajo.
 Kraljič pa pravi, govori:
 „Ne bojte se, družina vi!
 Dans tretji dan gotovo bom
 Kraljico dal vam spet na dom.“
 Po turšk' obleče se vsegà,
 Ogerno halo do petà,
 Pripaše svetlo sabljico,
 Na sablji vozo erdačo,
 Pod haljo skrrije šmarni križ,
 Se nos' ko grom in blisk in piš;
 Si zbere konja iskrega,
 Zasedé belca berzega.
 Zaškertne podkev, zapraši,
 Da pesk in ogenj se kadi;
 Skoz mejo dirja ogersko,
 V Turčijo doli globoko.
 Turčije v sredi globoke
 Stojé tri lipé zelene:
 Pod prvo konjce stavijo,
 Na raj se berhk' oblačijo;
 Pod drugo raje prodajo,
 Pod tretjo kroglo rajajo.
 Kraljič pri mizi rumeni
 Tako jim pravi, govori:
 „Gospodje! ne zamerite
 Po čem vi raje prodate?“
 Se turški baša zveseli,
 Prijazno pravi, govori:
 „Jih je po zlatu rumen'mu,
 Jih tud' po zlatu belemu;
 Kater' junak pa nam je kos,
 Se tud' brez plače naj obnos'.“
 Kralj seže v aržet svileni
 Po zlat erdečerumeni:
 „Po mizi mu ga zatoči,
 Da po nji trikrat obleti,
 Pred našom turškim obleži.
 Mu baša reče, govori:
 „Ta zlat je kova znanega,
 Matjaža kralja samega.“
 Pa reče, pravi kralj Matjaž:
 „Povem ti jo, ne bode laž,

Sem ob život Matjaža djal,
 Mu zlato čisto vse pobral.“
 Pa grede si devojke 'zbrat,
 In reče godcom zaigrat'.
 Si mlado 'zvoli Alenčico,
 Alenčico kraljičico;
 Ročice si podajata,
 Jo urno krog zarajata. —
 Kraljič pa jame govoreč:
 „Nič teže v sercu mi ni več;
 Še v drugo jo zarajava,
 Prof' konju se zasučeva;
 Ko na konjiča se vihlim,
 Pri sebi glej da te dobim,
 Pa urno bodem te pobral,
 Odzad na belca bom te djal;
 Kdar sekal bom na desno strap,
 Se derži ti na levo stran.“
 Jo v drugo v krog odplešeta,
 Prof' konju se zasučeta,
 Na berz'ga belca puhmeta,
 Prof' Savi jo zaprašita.
 Zdaj Turki se spogledajo,
 Za njima v curki vderejo;
 Še baša brado maže si,
 Zasmeja se, zagovori:
 „Sem nekdanj bil pri njem ujet;
 Hité mu mojci glave snet.“
 V obojo kralj pa seka stran,
 V obojo družu mika stran.
 Po bliskovo mu sablja gre;
 Za žnjico snopje stavka se,
 Za koscom trava v red leti,
 Za njim po versti Turk leži.
 Pa belce v dir, da prideta
 Gor do kovača vmazanca.
 Matjaž mu reče: „Kaj ti dam?
 Da turški kuješ si, poznam;
 Berž konja zbosi, preobuj,
 Narobe podkve mn preknj.“
 Turčin narobe prekoval:
 Pa kralj z levico zlat dajal,
 Z desnico glavo proč mu djal,
 Do Save konjca zapektal.
 Se vdere va-njo, rezgeta,
 Ve dobro, kaj na herbtu 'ma,
 Da nosi draga sebi dva:
 Matjaža kralja slavnega,
 In rešeno nevestico,
 Alenčico kraljičico.
 Čez reko plava široko
 Na blažno zemljo ogersko.

65. Jaroslav.

(Iz kraljedvorskega rokopisa, poslovenil Fr. Levstik.)

Oznanujem vam povest preslavno
O velicah bitvah, ljutih bojih;
Stojte ino ves svoj um zbirajte,
Stojte, čudo bo vam poslušati!

V zemlji, tam kjer Olomuc vladuje,
Tamkaj stoji gora nevisoka,
Nevisoka, Hostajnov imé ji;
Na njej mati božja čuda dela.

Dolgo zemlje nam so v miru bile,
Dolgo blagor je cvetel med ljud-
stvom,

Al od vzhoda v zemljah burja vstane,
Vstane zavolj hčere Tartar-kama,
Ki so jo za kamenje kristjanje,
Za zlató, za biserje ubili.

Kublajevna, lepa kakor luna,
Sliši, da so zemlje na zahodu,
Da ljudi v teh zemljah živi dosti,
Šeg pogledat ptujih se odpravi.

Skoči deset na noge junakov,
Dve devici, v njeno spremljevanje.

Berž zberó si, česar jim je treba,
Vsi na ročne vedejo se konje,
Tje hitijo, kamor solnce teče.

Kakor sije rana zora v jutru,
Kadar vsnide nad lesove mračne:

Tak sijala hči je Kublaj-kama,
Krasna z rojstva in v obleci krasni.

Ogrnjena vsa je v zláto,
Venčana je z biserji in kamni.

Čudijo se Nemci tej lepoti,
Zavidajo zlo bogastvo njeno.

Strežejo na potih njene ceste;
Lej in nanjo padejo med drevjem,

Umoré jo, vzamejo bogastvo.

Ko to sliši Kublaj, kam tatarski,
Kaj se z drago je zgodilo hčerjo,

Zbira vojske iz vseh močnih zémelj,
Teče ž njimi, kamor solnce speje.

Slišali so kralji na zahodu,
Da hiti kam nad njih ljudne zemlje.

Zberejo se hitro eden k drugu,
Združijo si preveliko vojsko,

In nasproti mu gredó na polje,
Položé se na ravnino širo.

Položé se, čakajo tam kama.
Kublaj reče svojim čarodejem,

Kozelnikom, vedežem, zvezdarjem,
Da prihodnost naj bi mu odkrili,
Kakšen konec boj imel bi vzeti?

Zberejo se precej čarodeji,
Kozelnici, vedeži, zvezdarji,

V dve strani so kolo razstopili,
Černi terst po dolzem položili

In na dve ga poli razcepili;
Pervej poli ime Kublaj dali,

Drugej poli ime kraljev dali,
In nad njima stare pesmi peli.

Začneta se tersta bojevati,
Lej in terst je Kublajev premogel.

Vzradová se množje vsega ljudstva,
Vsaki teče ročno h konjem svojim,

In vojské se stavijo berž v versto.
Tega znali niso nič kristjanje,

Derli so brez uma v red poganov,
Bili so na svojo moč prevzetni.

Tu je prvi boj med njimi vdarjen,
Strele dežé, kakor toča z mrakov,

Lom očepov, kakor ogenj burje.
Obe strani, z nevstrahvano silo,

Ena drugi prestopiti brani.
Že kristjanje gnali so pagane,

Bili bi jih užé premagali;
Ali prišli so mi čarodeji v novo

In prinesli razcepljena tersta.
Tatarji se zlo so razpalili,

Na kristjane ljuto so planili,
Tako strašno jih pred sabo gnali,

Da ko plaho zver jih razkropijo.
Tu ščit leži, tu čelada draga,

Tu konj vlačí vojvoda v stremenih,
Tukaj teče ta zastonj v Tatarje,

Uni prosi milostí od Boga.

Tako zmogli so Tatarji ljuti,
In kristjanom naložili davek,

In podvergli so si dve kraljestvi,
Stari Kijev, Novigrad prostrani.

Berž raznese to gorjé se v zemljah,
Ljud začnó po vsih deželah brati,

Naberejo štiri krepke voje,
Obnovijo vraštvo s Tatarini.

Tatarji se v pravo stran ugnejo,
Ko mrak černi, ki grozi posuti

Z ledom svojim sade tolstih polij;
Tako slišan bil je roj od daleč.

Hitro Ogrí zbirajo se v trume,
Berž se z njimi srečajo v orožji,
Al zastoj je serčnost in vsa hra-
brost,

In zastoj njih derzno upiránje!
V sredo vojske vdarijo Tatarji,
Razkropijo vse njih množne voje,
Poberó vse, kar je v zemlji bilo.
Up odstopi zdaj od vsih kristjanov,
To gorjé med vsemi je naj veče.
In prosili žalostno so Boga,
Da odrešil bi jih zlih Tatarjev:
„Vstani, Gospod! vstani v svojem
serdu!
Sprosti vragov nas preganjajočih,
Potlačiti hčejo dušo naso,
Stiskajo nas, ko ovcé volkovi;
Boj zgubljen nam prvi, zgubljen
drugi!“

Tatarji se v Poljskej razložijo,
Zmirom bliže ropajo po zemljah,
Friderejo ljuto k Olomucu.
Tužna vstane žalost po krajinah,
Nič ni bilo prosto pred pogani.
Bitva prvi, bitva dan je drugi,
Ne nakloni se nikamor zmaga.
Razmnoži se množica Tatarjev,
Ko jesen se množi tma večerna.
In v povodnji tih Tatarjev ljutih
Zibal se je trop kristjanov v sredi,
Silama je rinil tje na hribec,
Tje, kjer mati božja čuda dela.
„Kviško bratje! kviško!“ vpije

Vneslav,
Z mečem na ščit sreberni udari,
Vse se vzmoži, vse v Tatarje skoči,
Zberejo se v eno silo silno,
In udar'jo, kakor ogenj 'z zemlje,
Tjekaj v hribec iz premnož'ce vra-
gov.

Vkréber s herbtom vračajo se v
hribec,

Na podhrību v šir se razložijo,
Spodej v ostro se zožijo brado,
V pravo, levo krijejo se s štíti,
Bistra kopja položé na rame,
Drugi pervim, tako družim tretji,
Mraki strél tu z gore na Tatarje!
V tem pa zemljo černa noč posuje,
Razvali se k zemlji in k oblakom,
In zapira oči, ki so vnéte
Kerščenikov, Tatarjev nasprotno.

Verh naspejo v gosti tni kristjanje,
Okrog verha skopljejo nasipe.

Ko začénja se na vzhodu jutro,
Ves povzdigne se sovražni tabor;
Tabor strašni ta je okrog bolma,
In v daljavo nedozirno daleč.
Tu na ročnih konjih gomezijo,
Nosijo na kopjih natakjnene
V šotor kama glave kerščenikov.
Zdaj se množje zbere v eno silo,
Merijo vsi proti eni strani,
Berž se gori pomicéjo v hribec,
In prestrašno zaženó kričanje,
Da razlega se iz gor in dolov.
Po nasipih so kristjanje stali,
Mati božja hrabrost jim dajala.
Napenjali berž so toge loke,
Silno z meči ostrimi mahali;
Odstopiti morajo Tatarji!
Razhndí se ljut tatarski narod,
Razjezi se kam njih v krutem serdu.
V tri versté se ves razstopi tabor,
V trih verstah se ženó na hribec.
Vergli dvajset so dreves kristjanje,
Posekali vse, kar tam jih stalo,
Privalili klade v kraj nasipa.
Koj Tatarji zaženó se v násip,
Ríjovijo do oblakov strašno;
Razmetavat' že začnó nasipe,
Klade močne že valé z nasipov.
Te mečkajo Tatarje, ko červe,
In teró jih daleč še na ravnem.
Bilo dolgo bojevano kruto,
Da je konec boju noč storila.
„Aj za Boga! lejte, slavni Vneslav,
Vneslav vržen od strele z nasipa!
Serca vse zdaj huda žalost stisne,
Strašna žeja žge jim drob nemilo,
Rosno travo suhih gerl ližejo.
Večer tih tu prejde in noč hladna,
Noč pa v sivo spremeni se jutro;
Vse je tiho v taborji Tatarjev.
Dan na poldne že se razgoróva,
V hudi žeji padajo kristjanje,
Odpirajo usta zapečena,
Hripavo na mater božjo pevši,
K njej očesa dvigajo zmedlena,
Žalostno pa lomijo z rokami,
Tužno zrejo od zemlje v oklake:
„Delj terpeti žeje ni mogoče,
Ni mogoče v žeji bojevati;
Komur zdravje, komur drag životek,
Ta naj išče milosti v Tatarjih;

Huje vmrét' za žejo, ko pod mečem,
V sužnosti bo vsaj vodé zadosti!⁴
Tako reče eden, tako drugi,
„Z máno, kdor tak misli — vpíje

Vestonaj, —
Z mano, z mano, kogar žeja tare!⁴
Tu Vratislav, ko tur mladi skoči,
Vestonja za silne pazhe zgrabi,
Reče: „Skrumba ti kristjanov večna!
Vreči dobre češ ljudi v pogubo?
V milost upat' je od Boga hvalno,
Ne v sužnosti od Tatarjev divjih.
Ne hitite hrajte mi v pogubo!
Preterpeli smo naj huje vedro,
Bog podpiral nas je v žarnem

poldnu,
Bog pomoč nam pošlje upajočim.
Sram, možjé! vas tih besed naj
bode,

Dokler hčete se junaci zvati!
Ak umremo žeje na tem holmu,
Ta smert bo od Boga nam poslana;
Če pa mečem so podamo vragov,
Umorili bomo sami sebe.

Pred Gospodom sužnost je gnju-
soba,
Greh je, voljno vrat podati v suž-
nost!

Z máno pojte, možje! kdor tak
misi.
Tje, kjer stolec materje je božje!⁴
Množ'ca gre za njim h kapeli sveti:

„Vstani Gospod! vstani v svojem
serdu!
V zemljah vzdigni nas nad vrage
naše,

Vliši glase k tebi upijoče!
Lej zajéli so nas hudi vragi,
Reši krutih nas vezí tatarskih
In mokrote našemu daj drobu,
Prinesemo dar ti glasnonosni!
Potri v zemljah naših neprijatle,
Zatri jih na vek in vekov veke!⁴

Glej! na na nebu na vznjojenem
mraček!
Dahne veter, zabobni grom strašni,
Zatemí se oblak po vsem nebu,
Bliski tresk tresk! na tatarski tábor,
Dež obili oživí studence.

Mine burja. Vojska v red se zgrinja,
Iz dežel vsih, iz vsih krajev zemlje
K Olomucu vejejo prapóri.

Težki meči jim visé ob strani,
Polni tuli na plečih rožljajo,
Svitile kape jim na bojnih glavah,
Ročni konji skačejo pod njimi.
Zabučijo glasi rogov lesnih,
Zaženo se gromi bobnov silnih,
Zgrabite se hitro obe vojski.
Povzdiguje se megla od praha,
Bila bitva huja od poslednje.
Vstane hrest in breket ostrih me-

čev,
In kaljenih strel strašno sicanje,
Lom ošcepov, ropot kopij bistríh;
Bilo klanje, bilo je mahanje,
Žalovanje in radovanje!

Kerv valí se, ko deževnik bistri,
Mertvih leží, kakor v lesu drevja;
Temu glava je razklana v dvoje,
Temu obe odsekane roci.

Zvráča ta čez družega se s konja,
Ta serdito svoje vrage mlati,
Ko po skalah drevje huda burja,
Temu v serce meč sadí do roče,
In letému Tatar uho striže.

Uh, bil rik in žalostno zdih'vanje!
In začeli bežati kristjanje,
V hudi stiski gnati jih Tatarji!

Jaroslav zdaj priletí, ko orel!
Terdo jeklo na mogočnih persih,
In pod jeklom serčnost ino hrabrost,
Pod čelado bistro, modro pamet.
Serčnost gori mu 'z oči užganih,
Gre razkačen, kakor lev razdražen,

Ako toplo kerv je kje zagledal,
Ak ostreljen se za lovcom žene,
Tak vserdi se in v Tatarje terči,
Čehi vsi za njim ko neba toča!
Plane kruto na Kublajeviča,
Bila to je sila huda bitev.
Zgrabita se oba z ošcepoma,
Zlomita ju s prevelicim praskom.
Jaroslav, ves v kervi s konjem

zmočen,
Mahne z mečem po Kublajeviči,
Od rame do stegua ga prekolje;
Tako pade brezduh medí mertve,
Zaropoče nad njim tulec z lokom.

Vstraši narod se Tatarjev hudih,
Odmetavši sul'ce sežnja dolge,
V beg je tekol, kdor je teči mogel,
Tje, odkodar solnce jasno vstaja.
Bila Hana prosta je Tatarjev.

66. Kerst pri Savici.

(Povest v verzih; zložil Fr. Prešern.)

V v o d.

1. Valjhún 1), sin Kajtimara, boj kervavi
Ze dolgo bije za kerščansko vero,
Z Avreljem Droh 2) se več mu v bran ne stavi.
2. Končano njuno je in marsiktero
Življenje, kri po Krajni, Koratani
Prelita napolnila bi jezéro.
3. Gnijó po polji v bojih pokončani
Trum seréni vojvodi in njih vojščaki,
Sam Čertomir se z majhnim tropom brani.
4. Bojuje se nar mlajši med junaki
Za vero staršev, lepo bog'njo Živo 3),
Za Čerte, za bogove nad oblaki.
5. On ž njimi, ki še terd'jo vero krivo,
Beži tje v Bohinj, v Bisterško dolino,
V terdnjavo zidano na skalo sivo.
6. Še dan današnji vidiš razvalino,
Ki Ajdovski se gradec imenuje,
V nji gledaš Čertomirovo lastnino.
7. Devetkrat večá množ'ca jih obsuje,
In zveste straže krog in krog postavi,
Odvzame up jim vse pomoči tuje;
8. Visoke odre tankaj si napravi,
Zidovje podkopuje, vrata seka,
Ne polasti se njih, ki so v terdnjavi.
9. Šest mescev móči tla kervava reka,
Slovenec že mori Slovenca, brata
Kakó strašná slepota je človeka!
10. Ko niso meč, sekira in lopata
Jih mogle, lakota nepremagljiva
Pertí odpreti grada terdne vrata.
11. Dalj Čertomir jim reve ne zakriva,
Besede te tovaršem reče zbranim:
„Ne meč, pregnala bo nas sreča kriva.“
12. Le malo vam jedila, bratje! hranim,
Branili smo se dolgo brez podpore,
Kdor hoče se podati, mu ne branim;

1) Valjhún, od latinskih pisarjev Valhunnus in Valdungus imenovan, je bil koroški vojvoda in poseben preganjavec nejevernikov. Že njegov oča Kajtimar (Cbetimarus) si je veliko prizadjal kerščansko vero po Koratani in Kranji razširiti; al Slovenci so se stare vere terdo držali, in kristjane, posebno pa misijonarje, preganjali. Poglej Valvazorja: „Ehre des Herzogsthums Krain“ 7me bukve, 2go poglavje.

2) Avrelj, Droh, (Aurelius, Drohus) dva poglavarja nejevernikov. Poglej Valvazorja na mestu rečenem.

3) Živa, boginja ljubezni, slovenska Venera.

13. Kdor hoče vas dočakat' temne zore,
Neproste dni živet' nočém enake,
Ne branim mu, al jutra čakati móre.
14. S seboj povabim druge vas junake,
Vas, katerih rama se vkloniti noče:
Temná je noč, in stresa grom oblake;
15. Sovražnik se podal bo v svoje koče,
Le majhen prostor je tje do goščave;
To noč nam jo doseči je mogoče.
16. Nar več sveta otrokom sliši Slave,
Tje bomo najdlji pot, kjer nje sinovi
Si pristo voljo vero in postave.
17. Ak pa naklonijo nam smert bogovi,
Manj strašna noč je v černe zemlje krili,
Ko so pod svetlim soncom sužni dnovi!"
18. Ne zapusti nobeden ga v ti sili,
Moščé orožje svoje vsak si vzame,
Strahljivca v celem ni imél števili.
19. Al komaj vrata so odperle, vname
Se strašen boj, ne boj, mesarsko klanje:
Valjhun tam s celo jih močjó objame.
20. Tud' on se je zanesel na njih spanje,
Prelesti mislil je ozidje grada,
In ponevedoma planiti nanje.
21. Ko svojo moč nar bolj vihar razklada,
Okrog vrat straža na pomoč zavpije,
In vstane šum, da mož za možem pada.
22. Ko se neurnik o povodnji vlije,
Iz hriba stermega v doline plane,
Z derečimi valovami ovije,
23. Kar se mu zoper stavi, se ne vgane,
In ne počije pred, da jez omaga:
Tak verže se Valjhún na nekristjane.
24. Ne jenja pred, dokler ni zadnja sraga
Kervi prelita, dokler njih kdo sope,
Ki jim bila je vera čez vse draga.
25. Ko zor zasije na merličev trope,
Ležé k' ob ajde žetvi al pšenice,
Po njivah tam ležé snopovja kope.
26. Leží kristjanov več od polovice;
Med njimi, ki so padli za malike,
Valjhun zastonj tam išče mlado lice
Njegá, ki kriv moritve je velike. —

K e r s t.

1. Mož in oblakov vojsko je obojno
Končala temna noč, kar svetla zarja,
Zlatí z rumen'ni žarki glavo trojno
Snežnikov krajskih siv'ga poglavarja.
Bobinsko jezero stoji pokojno,
Sledú ni več vnanjega viharja;
Al somov vojska pod vodó ne mine,
In drugih roparjev v dnu globočine,

2. Al jezero, ki na njega pokrajni
Stojiš, ni Čertomir! podoba tvoja? —
To noč je jenjal vojske šum vunajni,
Potihnul ti vihar ni v persih boja;
Le hujsi se je zbudil cerv nekdanji,
Ak prav učí me v revah skušnja moja,
Bolj grize, bolj po novi kervi vpije,
Požresniše obupa so Harpije.
3. Na tleh leže Slovenstva stebri stari,
V domačih šegah vterjene postave;
V deželi parski Tasel 4) gospodari,
Ječe pod težkim jarmom sini Slave;
Le ptujcom sreče svit se v Krajni žari,
Ošabno nos'jo ti po konci glave,
Al, da te jenja ta skeleti rana,
Ne boš posnel Katona Utikana!
4. Prenesla pričujoče ure teže
Bi ne bila let poznih glava siva;
V mladosti vender terdniše so mreže,
Ki v njih derži nas upa moč goljŕiva;
Kar, Čertomir! te na življenje veže,
Se mi iz tvojih prejšnih dni odkriva,
Ki te vodila ni le stara vera
Tje na osredek Bleškega jezera,
5. Tje na otok, z valovami obdani,
V današnjih dnevih božjo pot Marije;
V dnu zad stojé snežnikov velikani,
Poljá, ki spred se sprosti, lepotije
Ti kaže Bleški grad na levi strani,
Na desni griček se za gričem krije.
Dežela krajnska nima lepš'ga kraja,
Ko je z okoljšno ta, podoba raja.
6. Tam v časih Čertomira na otoki
Podoba boginje je stala Žive,
Ki so zročeni ji mladenčev stoki,
Ki so ji, vé dekleta ljubeznjive!
Zročeni vaši smehí, vaši joki,
Orožja, ki so mnogim zapeljive. —
Tam bog'nje vežo Staroslav in lepa
Njegova hči odpera in zaklepa.
7. Hči Bogomila, lepa ko devica,
Sloveča Hero je bila v Abidi,
Nedolžnost vnema ji oči in lica,
Lepote svoje sama lé ne vidi;

4) Parski Tasel. Tasel (Tassilo), parski vojvoda, je Valjhuha, ki so ga bil
Slovenec v prvih letih vojvodstva iz dežele spodil, s tremi trumami vojšakov
nazaj pripeljal, in jim ga je zopet vsilil. Pogledj Valvazorja na mestu rečenem.

- Priliznjena mladenčev govorica
 Je ne napihne, ji serca ne spridi.
 Spolnila komaj je šestnajsto leto;
 Sercé mladó ni za noben'ga vneta.
7. Darí opravít bog'nji po navadi
 Prinese Čertomira lahka ladja,
 Od tega, kar rastè pri njega gradi,
 Od čede, žita in novine sadja.
 Ko bliža ž njimi se devici mladi,
 Zadene ga, ko se je nar manj nadja,
 Iz nje oči v serce ljubezni strela,
 Plamen neogasljiv je v njem unela.
9. O blagor, blagor Čertomir! ti vneta
 Je deklica od tvojega pogleda,
 Kak sramožljivosti je vsa prevzeta
 Kak gleda v tla, kak trese se beseda!
 Ko zarija, ki jasen dan obeta,
 Zarumeni podoba njena blede,
 In v tvoji roci roka nje ostane,
 Zadržana ji od moči neznane.—
10. Že Čertomir je treba se ločiti,
 Ne slišiš, kak glasno trobenta poje!
 Pripodil s sabo je Valjhun serditi
 Požigat božje veže divje roje;
 Povsod vzdigujejo se vere štiti,
 Ki si prejel od matere jo svoje,
 Te vere, ki ji deklica ta služi,
 Ki zdaj te ž njo ljubezen čista druží.—
11. Bi spomnil 1) njima zmage večno slavo,
 Ak bi, da jo doseči moč je, sodil;
 Al preveliko trumo je čez Dravo
 Po Kokri doli v Kraju Valjhun pripodil.
 Se možu zdi, da gre le v smert kervavo,
 Brez da bi vero, brate osvobodil. —
 List pride, kak vasi in veže božje
 Goré; — čas, Čertomir! je vzet' orožje.
12. In šel je boj bojvát brez upa zmage,
 In skazal se je korenine prave,
 Kjer suče meč, na čeli smertne srage
 Ležé sovražnikov trupla kervave
 Mertvih ali izdihajočih duše drage;
 Vendèr ne meč, ne moč gradú terdujave
 Bogov ne more rešit' slavnih staršev,
 In ne pred smertjo ohranit' tovaršev.

13. Premagan pri Bohinskem sam jezeri,
Stoji naslonjen na svoj meč kervavi,
Z očmi valov globoki brezen meri,
Strašné mu misli rojijo po glavi.
Življenje misli vzeti si v slepi veri,
Al nekaj mu prederzno roko vstavi, —
Bilá je lepa, Bogomila! tvoja
Podoba, ki speljala ga je 'z boja.
14. Enkrat vidit' želi podobo milo,
Pozdravit' prejšnjega veselja mesto;
Al srečno je prestala časov silo,
Al njeno mu serce še bije zvesto,
Al morebit' pod hladno spi gomilo,
Al premagavec mu je vzel nevesto,
Al živa, al mrtvá je, zvedit' móre,
Ločiti pred se iz sveta ne móre.
15. Znan ribič priveslá od une strani,
Opomni ga, kak sam sebe pozabi,
Kako povsod ga iščejo kristjani,
Kak z vjetimi Valjhun serditi rabi,
Prijazno delj mu tam ostati brani,
Stopiti k sebi ga v čolnič povabi,
Da ga pripelje v varniše zavetje;
Vda Čertomír se v to, kar ribič svetje,
16. In berž veslata v konec ta jezera,
Kjer bistra vanjga pribobni Savica;
Ker srečen veter nju roke podpera,
Čolnič leti, ko v zraku urna tica.
Še ribič po sovražnikih ozera,
Čoln vstavi, kjer je gosta senc temnica.
Ker se mu zdi, da lakota ga grudi,
Junaku, kar je v torbici, ponudi.
17. Želi dat Čertomír mu povračilo,
Al v vojski dnarji so bili razdani;
Da Staroslav, se spomni, z Bogomilo
Mu v skrivnem kraji tovar zlata hrani,
Nju poiskati da mu naročilo,
In da mu perstan samo njima znani,
Da bo pri njima storil mu resnico;
Prinesti zlata reče četertnico.
18. Po Bogomili prašat mu ukaže:
Al gleda svetlo sonce, je še živa,
Al so obvarvale jo mokre straže,
Al pred sovražniki drugej se skriva,
In kod nar varniša se pot pokaže
Tje, kjer zdaj draga deklica prebiva?
Pri Slapu čakal jutro bo Savice,
Vesele ali žalostne novice,

19. Slap drugo jutro mu germí v ušesa;
Junak premišlja, kak bolj spodej lena
Voda razgraja, kak bregove stresa,
In kak pred njo se gore ziblje stena,
Kak skale podkopuje in drevesa,
Kak do nebes leti nje jeze pena!
Tak se zažene, se pozneje vstavi
Mladeneč, Čertomir pri sebi pravi.
20. Zbudí ga 'z misel tih mož govorica,
Ki bližajo se z blagom obloženi
Spozna koj ribiča poštene lica;
Neznani mož pride po stezi zeleni;
Talar in štola, znamenja poklica,
Povesta mu, da služi Nacareni.
Po meč bi desna se bila stegnila,
V ti priči se prikaže Bogomila.
21. „O, sem na serce moje, Bogomila!
Skerbí je konec, žalosti, nesreče,
Se trese od veselja vsaka žila,
Kar gledam spet v obličje ti cveteče;
Naj brije zdaj okrog viharjev sila,
Naj se nebo z oblaki preobleče,
Ni meni mar, kar se godí na sveti,
Ak smejo srečne te rokó objeti.“
22. Iz njega rok izmakne se počasi,
In blizo se na prvi kamen vsede,
In v terdnem, ali vender milem glasi
Mladenču vnet' mu reče te besede:
„Ne združenja, ločitve zdaj so časi,
Šel naj vsak sam bo skoz življenja zmede;
Dab' enkrat se sklenile poti naji,
Me tukaj vidiš zdaj v samotnem kraji.“
23. „Povedat' moram ti, da sem kristjana,
Malikov zapustila vero krivo,
Da je bežala ta, k' ob sonci slana,
Da dal kerstit' je oča glavo sivo,
Soseska je Marije službi vdana,
V dnu jezera vtopila bog'njo Živo.
Kakó prišla k resnice sem pogledi,
Moj Čertomir! v besedah kratkih zvedi.“
24. „Večkrat v otoka sem samotnem kraji,
Ko te je ladja nesla proč od mene,
Si mislila, al bo ljubezen naji
Prešla, ko val, ki veter ga zažene,
Al hrepenečih serc želje nar slaji
Ogasil vse bo zemlje hlad zelene,
Al mesta ni nikjer, ni zvezde mlie,
Kjer bi ljub'joče serca se sklenile.“

25. „Te misli, ko odšel si v hude boje,
Mirú mi niso dale več siroti.
V nevarnosti življenje vedit' tvoje,
Zaperte vse do tebe vidit' poti,
Ni vedlo, kam se djati serce moje,
Tolažbe nisem najdla v taki zmoti.
Obupala sem skoraj takrat reva;
Kak sem želela v noči ti svit dneva!“
26. „En dan sem prašat šla po vojske sreči,
Al skozi se še ni sklenila z vami;
Učil ljudi je mož bogaboječi,
Duhovni mož, ki zdaj ga vidiš z nami:
Kako nas vstvaril vse je Bog nar večí,
Kak greh prišel na svet je po Adami,
Kak se je božji Sin zato včlovečil,
Da bi otél narode in osrečil.“
27. Da pravi Bog se kliče Bog ljubezni,
Da ljubi vse ljudi, svoje otroke,
Da zemlja, kjer vijó viharji jezni,
Je skušnje kraj, da so naš dom visoke
Nebesa, da terpljenje in bolezní
Z veseljem vred so dar njegove roke,
Da čudno k sebi vod' otroke ljube,
Da ne želi nobenega pogube.“
28. Da vstvaril je ljudi vse za nebese,
Kjer glórja njega sije brez oblaka,
Okó ni vid'lo, slišale ušesa
Veseljja, ki izvoljenih tam čaka;
Da sprostenim bo vsih težav telesa
Se srečnim izpolnila volja vsaka,
Da bodo tankaj božji sklepi mili
Te, ki se tukaj ljubijo, sklenili.“
29. „Ko šla domu sem, združbo najno v glavi,
Me mož, ki je ta uk učil, doide;
Prijazno = svoji šegi me pozdravi,
Pové, da pred je štet bil med Druide,
Da preobernil se je k veri pravi,
Da v naše kraje oznanvat jo pride;
Ker so vasi bilé mu krog neznane,
Z menoj iti želí, ker noč postane.“
30. „Doma očetu, meni razodeva,
Kar prerokvali nekđaj so preroki,
Kak, kar grešila sta Adam in Eva,
Na križi operó kervi potoki,
Popiše nama strah sodnjega dneva;
Vse čudeže, ki vere so poroki,
Kar vedit' treba je, zloži po versti,
Ker sva vse verovala, naji kersti.“

31. „Al ena skerb me je morila vedno,
Da ti med njimi si, ki Bog jih čerti;
Večkrat sem v sanjah vid'la glavo čedno,
Bledó ležati na mertvaškem perti;
Sem trepetala zate uro sledno,
Da bi nebes ne zgrešil v briki smerti.
Mož božji mi bolnó serce ozdravi,
Ker, da zamore vse molitev, pravi.“
32. „Kolikokratov sem od tod v samoti
Klečala, klicala pomoč Marije:
„Zavreči v jezi ga, moj Bog, ne hoti,
Ker v zmoti žali te, ne 'z hudobije,
Ne daj v oblast sovražni ga togoti,
Pred njo naj milost tvoja ga zakrije!“
In čudno te je tisto noč ohranil,
Ko ni noben tovarš se smerti vbranal.“
33. „Iz spanja svoj'ga, Čertomir! se zbudi,
Slovó daj svoji strašni, dolgi zmoti,
Po potih se noči temné ne trudi,
Ne stavi v bran dalj božji se dobroti,
In njene milosti dni ne zamudi,
Da sklenete se enkrat najni poti,
Ljubezen brez ločitve da zazori
Po smerti nama tam v nebeškem dvori.“

Čertomir.

34. „Kak bom povernil, Bogomila draga!
Ljubezen, skerb, kar si terpela zame?
V veselji skoraj mi serce omaga,
Ki v njemu tvoja ga ljubezen vname,
Dokler kervi ne vteče zadnja sraga,
In groba černa noč me ne objame,
Ti sužno moje bo življenje celo,
Ti gospoduj čez vero, misli, delo.“
35. Kakó bi mogel tebi kaj odreči,
Storiti tega ne, kar boš želela!
Al zmislil ran, ki jih Valjhúna meči
So storili in pšic njegovih strela,
Kaj vidili kervi smo v Krajni teči,
Kristjanov tvojih vse prevdari dela,
In mi povej, al ni Čert nar bolj jezni
Njih Bog, ki kličeš ga Boga ljubezni?

Duhovni.

36. „Po celi zemlji vsim ljudem mir bodi,
Tako so peli angeljcov glasovi
V višavah pri Mesijesa prihodi;
Da smo očeta enega sinovi,

Ljudjé vsi bratje, bratje vsi narodi,
 Da ljubít' mor'no se, prav' uk njegovi.
 Valjbná ravná po svoji slepi glavi,
 Po božji volji ne, duhovni pravi.⁴

Čertomir.

37. „Ljubezni vere, in mirú in sprave,
 Ne braním se je vere Bogomila.
 Vem, da malike in njih službo glave
 Služabnikov njih so na svet rodile,
 V njih le spoštval očetov sem postave,
 Al zdaj overgle so jih vojske sile.
 Ak sklene me s teboj kerst, Bogomila!
 Kdaj bo zakona zveza me sklenila?

Bogomila.

38. „Odločeni so roži kratki dnovi,
 Ki pride nanjo pomladanjska slana,
 Al v cvetji jo zapadejo snegovi;
 Tak mladi deklici, ki zgodna rana
 Sereé ji gloda, vsmerti mir njegovi,
 Le kratka pot je skoz življenje dana;
 Al je za majhen čas se združít' vredno,
 Da bi ločítve spet se balá vedno?
39. Da bi od smerti rešil te nesrečne,
 In tamkaj mili Bog v nebeškem raji
 Z menoj te, dragi! sklenil čase večne,
 Pustila v nemar sem željé nar slaji,
 Pustila v nemar dni na svetu srečne,
 Sem odpovedala se zvezi naji; —
 Je vslišana bilá molitev moja. —
 Ne smém postati jaz nevesta tvoja.⁴
40. Bogu sem večno čistost obljubila,
 In Jezusu, in materi Mariji;
 Kar doživela let bom še števíla,
 V željá britkosti, v upa rajskem siji,
 Nobena me ne bo premogla síla,
 Bilá da svojemu, svetá Mesiji,
 Nebeškemu bi ženinu nezvesta,
 Nikdár ne morem tvoja bit' nevesta!
41. Duhovni reče med besede take:
 „Zakona sreče ta zživát' ne more,
 Kdor dela mojim, tvojim je enake
 Prederznil v časa se sejat' razore,
 Druid sem z zmoto jaz slepil rojake,
 Ak bi ne bil dajal tvoj meč podpore,
 Kdaj vgasnila bilá bi kriva vera,
 Bi vdova ne bilá žen marsiktera!
42. „Tvoj pot je v Oglej, da položil náte,
 Roké bo patriarh, ak duh te žene,

Ko si pogubljal jih, oteti brate,
 Duhovnega te storil bo, ko mena.
 V deželah jutra čakajo bogate
 Te žetve, ne zamudi je nobene,
 Le hitro v Oglej, tje do patriarha,
 Da posveti te mašnika, duš varha."

Čertomír.

43. Prav praviš, da ne smem jez upat' sreče,
 Ki vedno je in bo sovražna meni:
 Dosegel oča zmage ni sloveče,
 Končal življenje v vojski je zgubljeni,
 Odsla je mati komej sponam ječe,
 Že davno jo pokriva grob zeleni,
 Osrečit hoče me ljubezen sladka,
 Al, kak sladkost bilà je njena kratka!"

44. „V deželi koj trobente glas zapoje,
 Od Bogomile drage mene loči,
 Junško bili smo z Valjhunom boje,
 Vesele zmage dan nam ne napoči;
 Pomoril meč je vse tovarše moje,
 Beg je moj up, gozd je moj dom priè'joči.
 Nespametna bilà bi z mano zveza,
 Ki me preganja vedno sreče jeza.

Bogomila.

45. Ljubezni prave ne pozna, kdor meni,
 Da vgasniti jo more sreče jeza;
 Gorela v čistem, v večnem bo plameni
 Zdaj in ko mi odpade trupla peza;
 V zakonu vender brani sad mi njeni
 Vživati z Bogom terdnisa zaveza.
 Odkrila se bo tebi unstran groba
 Ljubezni moje čistost in zvestoba."

46. „Da bodo znani božji jim obeti,
 Jih oznanvât pojdi v slovenske mesta;
 Kar dni odločenih mi bo na sveti,
 Bogu in tebi bom ostala zvesta,
 V nebesih čakala bom pri očeti
 Čez majhen čas deviška te nevesta,
 Dokler žalujejo po teb' otete
 Kerdela, prides k meni v mesta svete."

47. Izméd oblakov sonce zdaj zasije,
 In mavrica na blede Bogomilo
 Lepote svoje čisti svit izlije:
 Nebeški zor obda obličje milo;
 Jok, ki v oči mu sili, komej skrrije,
 Da ni nebo nad njim se odklenilo,
 Da je na svetu, komaj si verjame,
 Tak Čertomira ta pregled prevzame.

48. Ko je minul, kar misli, da bo v sili
Zlatá mu treba, si od mož ga vzame;
Dar ribču da, njim, ki so ga nosili,
„Kar Staroslav zlata še hrani zame,
Daj ga sirotam,“ reče Bogomili,
Se bliža ji, preserčno jo objame,
Molčé poda desnico ji k slovesi,
Solzé stojijo v vsakem mu očesi.
49. „O čakaj, mi dopolni prošnjo eno!
Pred, ko se loč'va,“ Bogomila pravi,
„Da mi v skerbéh ne bo serce vtopljeno,
Da lože se britkosti v bran postavi.
Pred, ko greš v Oglej čez goro zeleno,
Se pričo mene odpovej zmotnjavi,
Dokler te posveti kerst, se zamudi,
Voda je blizo, in duhovni tudi.“
50. Molčé v to prošnjo Čertomir dovoli,
Z duhovnim bliža slapu se Savice,
Molitve svete mašnik, on z njim moli,
V imeni kersti ga sveté Trojice.
So na kolenih, kar jih je okoli,
Se od veselja svet' obraz device,
Ki je bila podpora vere krive,
Je opravljála službo bog'nje Žive.
51. Razlagajo, ko pride v Akvilejo,
Mu svete pima, proste zmote vsake;
Postane mašnik, v persih umerjéjo
Nekdajni upi; med svoje rojake
Slovence gre, in dalej čez njih mejo,
Do smerti tam preganja zmot oblake. —
Domu je Bogomila šla k očeti,
Nič več se nista vidila na sveti. —

67. Odlomek iz Homerove Ilijade.

(Poslovenil J. Koseski; nekaj popravil J. N.)

Dviga iz morskih valov se ermeno prepasana Zorja,
Da svitlobo deli bogovom in smertnemu bitju;
Tetida zdaj prinese do bark Hefestove dela,
Pri Patroklu na tleh Ahileja javkati najde
Britke bolesti; okrog zdihajočih obilno tovaršev;
Med nje vstopi nakrat, glej, boginja srebronožična,
Sinu roko podá, izreče besedo in pravi:
„Pustiva, sin, čeravno boli, tu tega ležati,
Sklenjeno v nebu je tak, da smert je nemilo ga tres'la;
Prejmi Hefestov dar, to krasno bliščeče orožje,
Kakor enakega še ob rami človeški ni bilo.“

Boginja zdaj na tla položi pred sina orožje.
 Ganjenja čudno vse skup rožljajo naprave umetne,
 Združene strah okrog preleti, ne tvega nobeden
 Boginji zreti v obraz, preplašeni vsi trepetajo.
 Samo Ahilej, orod gledaje, še hujše jezi se,
 Bliskate mu ko plamena dve pod čelom očesi;
 Šcer pa prešine ga slast v objemu bogovega dara,
 In ko dovolj s pogledom oprav nasiti si serce,
 Stihoma materi berž besede te krilate reče:
 „Da, gotovo je bog, ki poslal orožje nam to je,
 Nevmerjoča le dlan kaj takega zdela, ne človek.
 Koj se orožiti čem! Skerbi me le nekaj, o mati!
 Da bi tačas Menetiču mojmu se splazile muhe
 V rane zasekane, tam ne vplodile gnusne červadi,
 Ki bi potem oskrnčila drob in ude merliču —
 Kajti življenja v njem ni — in truplo bi gnjiti počelo.“

Odgovori rekoč mu boginja srebronožična:
 „Serčno, predragi mi sin, za to le nikar žalovati!
 Meni bo skerb obvarvati ga nadleže muševja,
 Ki se požrešno živi, glodaje pobite junake.
 Ako celó ležalo bi tu, da leto preteče,
 Truplo ne gnjilo bi nič, le vedno bi lepše cvetelo.
 Združi tedaj k pogovoru koj Ahajce junake,
 Jezo pozabi nasprot Agamemnonu, vodniku ljudstva,
 Ter se podajta oba s pogumom opasana v bitvo.“

Rekši pogum in silno krepost mu dehne v oseréje,
 Vlije ambrozije zdaj in erdečega nektara v žile
 Mertvemu Patroklu, gnjilobe da truplo mu varje.

Gre pak ob bregu po tem, ob morskem, sloveči Ahilej,
 Strašno v okrožje kriči, in šunta junake Ahajce.
 Tisti celó, ki varhi do zdaj so bivali v ladjah,
 Ki kermila so bark z izurjeno vladali roko,
 Al kot hišniki kruh med posle delili na brodu;
 Vsi ti sedaj hiteli so skup, kar hrabri Ahilej
 Spravlja v nesrečni se boj, za ktereга dolgo ni maral.
 Arova tudi prišantata tje služabnika seréna,
 Tidejev sin, stanovitni vojak, in verli Odisej,
 Bližata, trudna še ran, se na piko operta počasno,
 Ter na perve klopi se zbornice vsedeta spredej.
 Najposlednejši pak Agamemnon vojvoda pride,
 Silnega vboda bolán, ker v hudem terganju Koon,
 Sin Antenorov, bil ga je ranil s piko jekleno.
 Zdaj ko združeni vsi so v skupščini bili Ahajci,
 Dvigne k besedami tak se jedernonogi Ahilej:

„Vojvoda, boljše za naju, ki sva serditega serca
 Slepó se sperla zavolj Brizejde v britki togoti,
 Boljše bi bilo za naju, za-me in za-te gotovo,
 Da bi takrat Artemida s smertjo zadela jo bila,
 Ko sem si zbral jo v dar v Lirnesu, premaganem mestu,
 Toliko grizlo prahú ne bilo bi slavnih Ahajcov,
 Padših vrazniku v pest ob času mojega serda.
 Unim šcer to bilo je v prid — pa zdi se mi, mnogo
 Bodo zdihavali še Ahajci najnega krega.
 Toda pozabiva, kar je minulo, čeravno je britko,

Potolaž'va ponos — tudi silama — v sercu junaškem;
 Serda se jaz clo odpovem, in nočem ti dalje
 Stati termast nasprot. Na noge sedaj, in pokliči
 Brez odloga v boj Ahajce kodrolasate,
 Skusiti čem še Trojce enkrat, napadši jih silno,
 Al' so namenjeni res prenočevati pri brodih.
 Zdi se mi, rad bo mnogi od njih kolena priklanjal,
 Ako mu steče, da živ se umakne sulici naši.“

Reče; kak veselé v bliščecem orožju Ahajci
 Velikodušnega se Pelida, da serd je potažil.
 Dvigne v sedežu pak vojaštva se knez Agamemnon,
 Take besede tedaj, ne stopivši v okrožje, izusti:
 „Hrabri Danajci, prijat'ljji mi dragi, služabniki Ara!
 Mirni posluh stoječemu gre; ni lepo nikakor
 Segati komu v govor; to tudi izurjene zmoti.
 V hrupu takem kdo govoriti, kdo slišati more?
 Najglasnejši se s tem govorec lahko omami.
 Tebi, Pelid, se bom razodel, vi drugi Ahajci
 Pridno pazivsi vsak premislite moje besede.
 Mnokrat očitali so Danajci mi mojo pregreho,
 Britko me karali tud', pa jaz sem nedolžen prepira;
 Krivi so Zen in osode zavid in temna Erinja:
 Ti so mi tistega dne, ko dar sem vzel ti po krivem,
 Tak omamili um, krivici da serce udal sem.
 Kdo ubrani se tem? To Ata slepivka vse dela,
 Pervorojena Zenova hči; ta vsakega zmoti.
 Rahlih stopinj se ziblje naprej, se tal ne dotika,
 Plava nad temenom glav človeškega roda na zemlji,
 Vabi v krivico ljudi, ter mnogo jih va-njo zaplete.
 Zvila celo je Zena nekda, ki smertnih in večnih
 Najmogočnejši je; in Hero, čeravno le ženska,
 Ga je kovarno po tem prekanila tistega dneva,
 Ko je Herakleja moč Alkmena imela roditi
 V taboru krasnih ograj, v ponosnem mestu tebanškem.
 Kar pregrešil sem, ker Zen mi je pamet otemnil,
 Čem spokoriti se tud', in dati obilno ti blaga.
 Kviško tedaj, oroži se v boj, podbodi še druge,
 Jaz ti pripravim med tem darove, katere Odisej
 Včeraj obečal ti je, pozdravivši te v šotoru tvojem.
 Toliko mudi se le, čeravno te mika do bitve,
 Da mi tovarši iz bark darila prinesejo semkaj,
 In ti sam preceniti znaš, kaj krasnega dam ti.“
 Odgovori pa tako mu jedernozogi Ahilej:
 „Atrejčič, vojvoda trum, preslavni vladar Agamemnon,
 Stori, kar se ti zdi, pristojne darove prinesi
 Ali zaderži mi jih; le hitro na boj se podajmo!
 Dalje ne gre muditi se tu s pogovorom praznim,
 Djanje puščaje v nemar; veliko še dela je treba!
 Skoro Ahileja spet med pervimi vidite v bitvi,
 Kako podiral bo v prah Trojance s piko jeklenko;
 Tak imate izgled, kak treba sovražnike biti.“
 Njemu opomni na to u svetih izurjen Odisej:
 „Bodi še tako močan, bogovom enaki Ahilej,
 Tirati tešč proti Ilijii v boj s Trojanci nikar jih,

Kajti boritva ne bo terpela časa le malo,
 Kdar enkrat se sprimejo prav razpaljene rajde,
 In s pogumom oba navdajo naroda bogovi.
 Pusti, da prej okrepčajo se s pijačo in hrano
 V ladjah urni možje; to daje življenje in zmago.
 Ni ga junaka, da tešč brez hrane in pitja bi mogel
 Sekati vražnike ves drag dan do večernega mraka.
 Če je še tako voljan obnašati serčno se v bitvi,
 Žeja ga stare in glad, po malem oterpejno udje,
 Peša mu moč, in klenkajo mu kolena, ko hodi.
 Vitezu pak, če se vina in hrane prej je nasitil,
 Ako bojuje se tud' ves dan z vojščakom sovražnim,
 Serce veselo igra, ne peša mu hrabro koleno,
 Dokler clo poslednji vojščak iz bitve ne zgine.
 Ljud razpošlji tedaj; naj vsak si omisli kosila,
 Atrejev sin Agamemnon tačas darove prinesi
 V skupščino les, da s svojimi očmi jih zrejo Ahajci.
 Zadnjič obed naj da dragocen ti v šotoru svojem,
 Da se ti skaže vsa čast, ki takemu videzu grede.
 Atrejev sin! ti pak zanaprej s prijatelji svojimi
 Bodi pravičnejši tud', in ni sramota vladarju
 Z možem umiriti se, ak' uzrok žale mu bil je."

Spet se nasprot oglasi kordela vladar Agamemnon:

„Rad, o Laertov sin! rad tvoje besede poslušam,
 Ker po pravici si vse razložil in lepo govoril;
 Ti počakaj Ahil, čeravno te mika do bitve,
 Tudi vi drugi pomudite se, da pride darilo
 Sem iz mojih bark, in da zvezo skleneva zvesto.
 Tebi pa to, Laertov sin, vелеvam, vkažujem:
 Berž izvoli si najzlahotnejše mladenče ahajske,
 In prinesi iz bark darove, katere mu dati
 Včeraj namenila sva, in deklice s sabo pripelji.
 V taboru pa ahajskem naj merjasca omisli
 Taltibios, da zakoljemo v dar ga Apolu in Zenu.“

Njemu pa reče na to tekun siloviti Abilej;

„Atrejič, vojvoda trum, preslavni vladar Agamemnon,
 Biti bi znala ta skerb priličnejša drugemu času,
 Kedar vojske vihar počitka dovoli nam uro,
 In togota mi tak divjala v sercu ne boče.
 Zdaj pa leže merlič še tam, katere je Hektor,
 Prijamov sin, pobil, ko čast mu zmage je Zen dal.
 K jedi vi vabite jih, jaz rajši bi treznim ukazal
 Brez prevdarka v boj podati se verlim Ahajcom,
 Gostovanje pa dal zvečer bi napraviti slavno,
 Ko oprana sramot bo naših tenja poslednja.
 Meni nič gotovo poprej skoz gerlo ne derkne,
 Bodi pijača ali jed; vzela mi smert je prijat'lja,
 V šotoru tam leži, raztergan s ostrino jekla,
 K vratom obrnjen obraz; tovarši plakaje v okrogu;
 Toraj kar ne želi kaj takega serce si moje,
 Ampak boj in kri in stok umirajočih.“

Odgovori mu na to u svetih izurjen Odisej:

„Pelejič, Iskren Ahil, najviši junak med Ahajci,
 Boljši si ti v bitvi in hrabrejši, res ne le malo,

Toda v modrosti bi znal mnogoterno prekositi jaz te,
 Kajti dalje živim, in toraj več sem izkusil;
 Mojemu svetu tedaj ukloni serce prijazno.
 Kmalu ljudje navolijo pač se bojnega hrupa,
 Ako železo kosi ko bilkice trudne junake;
 Malo celo bo prida, če vago oberne Kronion,
 On, ki bitev najviši vladar je človeškemu rodu.
 Bomo mi Ahajci mar žalovali s trebuhom za mertve?
 Vsakega dne zaporedoma jih pogine veliko,
 Kdo nadloge bi tak neskončne prenesti zamogel?
 Dajmo tedaj pobite može zakopati spodobno,
 Ter žalujmo ta dan, po tem utolažimo serce.
 Kar pa zadela do zdaj ni strašne bitve nevihta,
 Spomni se hrane, spomni se pitja, da bomo še hujše
 In neprenehoma v bron okorni zaviti, se bili
 Z mozi sovražnih trum. Potem pa nihče z vojaštva
 Ondi ne mudi se dalj, in ne čakaj drugega klica!
 Kajti opomba bi ta se v pogubo tistemu stekla,
 Ki bi se v ladjah mudil; ob enem združeni zvesto
 Udrimo v grozni poboj nad izurjene jezdec Trojance.“

C. Dramatika.

§. 19. Dogodbe ali djanja so predmet epičnih in dramatičnih umotvorov. Epični pesnik pripoveduje, kaj se je godilo ali se še godi, dramatični nam pa kaže, kakó se je djanje veršilo ali se še verši. V dramatiki se snuje in razvija celo djanje pred našimi očmi, da ga sami vidimo in slišimo. Treba je torej dramatičnim delom:

1. *Čina* ali *djanja*, ki nam kaže borbo človeka s protivno osodo. Čin more biti *zgodovinski*, če je pesnik svoj predmet iz zgodovine vzel, ali pa *izmišljen*, če si ga je pesnikova domišljija ustvarila. Bodi si pa čin zgodovinski ali izmišljen, vselaj mora biti a) *pesniške vrednosti*, da povzdiguje človeka čez golo vsakdanjost; b) *resnici podoben*, da se po naravni poti razvijajo posledice iz uzrokov in c) *edin*, t. j. mora biti *popolna celota* od konca do kraja. Edinost je prva potrebščina vsakega dramatičnega djanja, ktereга glavni deli so *osnutek*, *zapletek* in *razpletek*.

2. *Delajočih oseb*, po katerih se djanje pred našimi očmi razvija. Ena izmed delajočih oseb je *glavna oseba*, ki je tako rekoč *steber* celega dramatičnega djanja, okoli ktereга se sučejo vse druge delajoče osebe. Vse osebe morajo pa tako delati in tako govoriti, kakor je to primerno njihovemu *značaju*.

3. Gledé na vunanjo obliko *razgovora* in *djanj* ali *činov* (aktov). Razgovor se razodeva kot *samogovor*, ali *drogovor* ali pa *višegovor*.

Vsako dramatično delo razpada v *djanja* ali *čine* in vsako djanje v več ali manj *nastopov* ali *prizorov*. Navadno se šteje tri ali pet činov.

Dramatično pesništvo razpada v dva poglavitna dela v *žalostno igro* ali *tragedijo* in v *veselo igro* ali *komedijo*.

1. *Žalostna igra* ali *tragedija* se zove vsako dramatično delo, katero nam kaže strašni bor med človekom in višo osodo, ki ga žuga popolnoma vničiti ali vsaj njegove namere zatopiti. Žalost nas prehaja, piše g. Macun, ako vidimo, kakó se naš brat, človek in to človek više vrednosti, više cene z vsemi neprilikami, s celim svetom boriti imá; ali se nam serce tudi čudno vzdiguje, kedar vidimo njegovo visoko in nepremakljivo voljo, ki se raji življenja znebi kot doslednosti in nastopljenega pota. Odtod izvira žalostne igre čudna oblast čez vsakega človeka. Rahla žalost, ki mu serce polni, je olepšana in povzdignjena po nebeškosladkem čutu: človeška volja je večja kot vsi zadržki, kot vse napote, ki mu zalagajo pot.

2. *Vesela igra* ali *komedija* je vsaka dramatična igra, ki nam kaže vesele ali smešne dogodbe iz domačega življenja. Predmet jej je vzet iz vsakdanjega življenja, ki se nam v nji po svojih slabostih in abotah na vesel in šaljiv način predstavlja. Vesela igra je prava učilnica človeške modrosti, ki nas v lepi in prijetni oblici uči, kar je prav, kar ni prav.

3. Razun gori omenjenih verst dramatičnega pesništva se nahajajo še druge igre, ki niso ne skoz in skoz žalostnega, pa tudi ne veselega značaja, ki tako rekoč v sredi med obema stojé. Sem spadajo tako imenovane *drame*, *činigre* itd.

4. *Spevigrá* ali *opera* se pa imenuje igra, z muziko in petjem združena, v kateri delajoče osebe ne govoré, ampak večidel ali pa od konca do kraja prepevajo. Razpada pa v *resnobno* (opera seria) in v *šaljivo* opero (opera buffa).

68. **Odlomki iz Marije Stuartove.**

(Spisal Fr. Schiller, poslovenil Fr. Cegnar.)

III. djanje, prvi nastop.

Marija hitro korači zmed drevesa.
Hana Kenedi počasi za njo.

Kenedi.

Vi gréste, ko imeli bi peruti,
Ne morem vas dohajati, čakájte!

Marija.

Pusti, da vživam novo svobodo,
Bodem otrok, oj, bodi z menó!
Da med zeleno stopim prirodo
Z lahko in čilo, urno nogó.
Sem-li iz ječe tamne stopila?
Me ne derži več žalostna raka?
Pusti me pusti, rada napila
Bi se nebeskega, čistega zraka.

Kenedi.

Ah, draga moja gospa! Vašo ječo
So le nekoliko razširili.
Zidov, ki nas zapirajo, ne zrete,
Ker jih zakrivajo drevesa goste.

Marija.

O hvala vam, zelene ve drevesa,
Ki stene ječi moji ste zakrile! —
Zakaj kališ mi sanje nade mile?
V neskončni svét mi plavajo očesa:
Sercé mi bije zopet svobodno,
Popenja duša prosto se v nebó
Tam, kjer meglene gore v zrak
molijo,
Začenja meja mojih se držav;
Oblaki, ki se tje na jug podijo,
Francozko morje gledajo z višav.
Zračni veslarji, berzi oblaki,
Da bi vozila se z vami po zraki!
Moji zibéli nesite pozdrav!
Jaz sem v verigah, jaz sem jetnica,
Nemam poslanca tožna kraljica!
Prosto pod nebom plavate vi,
Kaj vas kraljica britanska skerbi!

Kenedi.

Ah, draga gospa! Vi ste vsi iz
sebe,
Prostost nenadna je prevzela vas.

Marija.

Tam ribič pripenja leseni čoln!
Ta slabi me čolnič bi mogel rešiti,
V prijateljske mesta z mano oditi.
Mali čolniček bil sreče bi poln,
Ribič ubogi hitro bogat,
V mrežo zajél bi obilen zaklad,
Lova naložil, da nikdar še ne,
Ko vzel bi v čolniček ribič me.

Kenedi.

Kaj vam pomagajo te prazne želje?
Sledah pazijo na vsako našo
Stopinjo; temen grozovit ukaz
Podí pred nama s pota vsako stvar,
Ki nosi v persih serce vsmiljeno.

Marija.

Ne, moja Hana! Upam, da zastoj
se
Odperle niso vrata ječe moje.
Ta milost mi oznanja dni srečnejše,
Ne motim se, Ljubezni mila roka
Vzdiguje me iz reve in nadloge,
Mogočni Lester mi razbija spone.
Počasi ječo mi razširijo,
Privadijo me z malim na veliko,
Naposled se v njegov obraz ozrem,
Ki razdrobi za vedno mi okove.

Kenedi.

Ah, jaz ne morem tega razumeti!
Smert vam so še le včeraj oznanili,
In danes dali vam so tako prostost!
Tud tistim, pravijo, se spona jemlje,
Ki se odpira jim svoboda večna.

Marija.

Čuješ, kako tam razlega lovski se
rog,
In kako poje v poljane in log!
Ah, na čilega konja planila,
K družbi veseli bi se verstila!
Znani glas na uhó mi doní,
Sladke spomine v persih budí,
V visokih gorskih dobravah
Čula milino sem teh glasov,
Ko vabil je lovski rog na lov.

V. djanje, prvi nastop.

Hana Kenedi, vasa v črni obleki, z objokanimi očmi, v veliki žalosti pečati zavitke in pisma. Večkrat globoko vzdihne in preneha v delu; vidi se, da vmes moli. Melvil pristopi.

Kenedi (sopiše, ko ga ugleda).

Melvil, vi prišli ste! Vas zopet vidim!

Melvil.

Da, zvesta Hana, vidiva se zopet!

Kenedi.

O, dolga, britka bila je ločitev!

Melvil.

In žalostna in grenka je vernitev!

Kenedi.

Moj Bog! Vi prišli ste —

Melvil.

Jemát slovó
Za večno od kraljice.

Kenedi.

Zdaj še le,
Ob smertni njeni uri puščajo
Se pred obličje ji nekdanji znanci!
O, dragi sir, ne prašam, kako se
Je vam godilo, ne razkladam vam
Terpljenja, ki smo ga prebili, kar
Iztergali so vas zmed naše srede.
Saj pride temu še pozneje ura!
Melvil! Melvil! smo morali ta dan
Učakati, ta dan nesreče britke!

Melvil.

Nikar si ne topiva britkih src!
Dokler bom živ na svetu, jokal
bom,
Nič več ne bode lic mi jamčal
smeh,
Obleke černe nikdar več ne slečem!
Vse žive dni za njo bom žaloval;
Al dans bom stanoviten. Obljubite
Mi tudi vi, da bolečine boste
Krotili — in če vsi žalujejo
Obupno, serce ji midvá dajajva,
Na smertni poti bodiva podpora!

Kenedi.

Melvil! če mislite, da potrebuje
Podpore najne na tej britki poti,
Ste v zmoti! Ona sama daje nam
Izgled poguma blazega. Nikar,
Nič se ne bojte! Ko kraljica in
Junakinja umerje ona.

Melvil.

Kako
Sprejela smertno oznanilo je?
Čul sem, da bila ni pripravljena.

Kenedi.

Ni bila ne. — Drug strah jo je
moril.
Ni tresla se zbog smerti, ampak
zbog
Rešitelja. — Obljubljena je bila
Svoboda nam. Da reši nas to noč
Iz ječe, je obljubil Mortimer.
In v upanju in strahu, v težki
dvombi,
Al izročiti sme osebo svojo,
Kraljevo čast prederznemu mla-
denču,
Kraljica čakala je bele zore.

— Nastane šum in terkanje po
gradu,
Na uho bijejo nam mnoge kladva;
Menili smo, da so rešitelji.
Up miga nam, življenja sladka želja
Prebuja vnovič se z močjo neskon-
čno —
Zdaj vrata se odprejo — noter
stopi
Sir Paulet in oznani, da tesarji
Postavljajo pod nami smertni oder!
(V veliki holecini se od njega oberne.)

Melvil.

Pravični Bog! povejte, kako je
Prebila strahovito to spremembo?

Kenedi

(čez nekaj časa, ko se ji spet nekoliko
serčnost poverne).

Počasna ni stopinja iz življenja!
Naenkrat, naglo, v enem hipu
mora
Zameniti se časno z večnim; Bog
Je milost dal kraljici v tem tre-
nutji,

Da je od sebe vergla z dušo serčno
 Posvetni up in s terdno, živo vero
 Nebes se oklenila. Knežinja
 Ni osramotil blede strah, ne tožba,
 Najmanjša ne besedica. Potem
 Še le, ko čula je, da jo izdal
 Nesramno je lord Lester, ko je čula
 Osodo britko drazega mladenča,
 Ki za-njo padel je v pogubo strašno
 In ji odnesel zadnji up, so se ji
 Oči s solzami napolnile zarad
 Nesreče tuje, ne osode lastne.

Melvil.

Kje je zdaj, smem-li stopiti pred
 njó?

Kenedi.

Ostalo noč je čula in molila,
 Prijatlo dala v pismih je slovo,
 Poslednje poročila zapisala,
 Sedaj počiva malo; zadnje spanje
 Jo krepi.

Melvil.

Je-li kdo pri njej?

Kenedi.

Zdravnik
 Domači Burgoin in njeno ženske.

Sedmi nastop.

Marija. Melvil.

Marija.

Posvetne vse reči sem poravnala,
 In upam, da ne bo na uni svet
 Za mano tožb človeških in sovra-
 štva.

Le nekaj težko še na duši mi
 Leži, ji brani, da ne more se
 Svobodno in veselo dvigniti.

Melvil.

Odkrij mi serce, zljajšaj svojo dušo,
 Prijatlu zvestemu skerbi zaupaj.

Marija.

Stojim na stermem robu večnosti;
 Pred strašnega sodnika stopim
 kmalo,
 In še se nisem z Bogom spravila,
 Zaperta pot je spovedniku k meni.

Nebeške hrane svetih zakramentov
 Iz rok lažnjivih se duhovnov bra-
 nim.

Umreti hočem v veri svoje cerkve,
 Edina ta je pot k zveličanju.

Melvil.

Umiri serce. Živa sveta želja
 Pred Bogom je v potrebi to, kar
 djanje.

Trinoštvo veže le roké človeku,
 Pobožno serce pne se prosto k Bogu,
 Beseda mrtva je, al vera živa.

Marija.

Ah, Melvil! serce samo si ni dosti,
 Poroštva vidnega zahteva vera,
 Da terdno svetih se nebes oklene.
 Zato večlovečil se je božji Sin,
 Dari nebeške, nevidljive je
 V teló vidljivo po skrivnosti vdih-
 nil.

Visoka, sveta, božja cerkev nam
 Gredí naslanja na nebeške vrata;
 Katoliška, vesoljna se ji pravi,
 Ker le občinska vera krepi vero;
 Kjer mnoštvo moli in časti Bogá,
 Še dviga plamen iz žerjavice,
 Popenja duh v visoke se nebese.
 Ah, srečni, ki jih združena molitev
 V veselih urah zbira v hiši božji!
 Olepšan je oltar, prižgane sveče,
 Zvon poje in zažiga se kadilo,
 V opravi mašni vladika stoji,
 Poprime kelih, dela čezinaj križ,
 Spreminjevanja čudež oznanuje;
 Pred istinitim Bogom verno ljudstvo
 Pokléka — Ah! odločena sem jaz
 Edina, k meni ne predere
 Nebeški blagoslov.

Melvil.

O tudi k tebi
 Je prišel! Vsemogočnemu zaupaj!
 Mladike suha veja v roci vere
 Pognati more! On, ki storil je, da
 Privrel iz žive skale je studenec,
 Postaviti oltar ti v ječi more
 In kupo to, telesno okrepečavo,
 V nebeško okrepečavo premeniti.
 (V roko vzame kupo, ki na mizi stoji).

Marija.

Melvil, vas prav razumem? O, prav,
prav!

Tu ni duhovnika, ni cerkve, ne
Telesa rešnega — al govori
Zveličar: Kjer se dva človeka v
mojem
Imenu združita, sem jaz med
njima.

Duhovnika Gospodu posvečuje
Sercé nedolžno in življenje sveto.
— Bodite mi, čeprav ne posvečeni,
Duhovnik, božji sel, ki mir deli.
— Vam hočem se spovedati in
jezik
Vaš naj oznaní mi zveličanje.

Melvil.

Če hrepení sercé po tem tak
močno,
Kraljica, vedi, da v tolažbo dušno
Storiti more tudi čudež Bog.
Ti praviš, da tu ni duhovnika,
Ni cerkve in ne rešnega telesa.
— Lej, motiš se. Tu je duhovnik
božji,
Tu je v telesu rešnem živi Bog.

(Pri teh besedah se odkrije, ter ji po-
kaže hostijo v zlati škudelic.)

Duhovnik prišel sem te spovedavat,
Na poti smertni ti oznanjat mir,
Zató prejél sem sedem posvečenj,
Od svetega očeta sem prinesel
To hostijo, ki jo je sam posvetil.

Marija.

Tedaj na smertnem pragu mi je še
Pripravljena nebeška sreča! Kakor
Nebésčan na oblacih zlatih se
Na zemljo spušča, kakor nekdanj je
Apostelna iz ječe angel rešil.
Čuvajev meč, zapah ga vzdržal ni,
Z močjó je stopil skoz zaperte

vrata,
Z nebeškim veličastvom v ječi stal:
Tak stopil k meni je nebeški sel,
Ko me okanil je vsak svetni rešnik!
— Vi, nekdanj moj služabnik, ste
sedaj
Služabnik višnjega Boga, njegova
Beseda! Kakor vi poklekali

Pred mano nekdanj ste, pred vami
v prahu

Klečim ponižnica,

(Poklekne prednj)

Melvil

(stori križ šez-njo.)

V imenu

Očeta, Sina in Duhá! Marija,
Kraljica! si sprašala svojo vest,
Obljubiš in prisežeš, da resnico
Boš govorila pred resničnim Bogom?

Marija.

Odperto vam in njemu je sercé.

Melvil.

Govôri, kateri greh ti vest očita,
Kar spravila si z Bogom se posled-
njič?

Marija.

Sovraštvo in zavid polnila sta
Mi grešno sercé, maščevanje je
Divjalo v mojih persih, odpuščanja
Sem upala od Boga grešnica,
In sama nisem mogla zopernici
Zanesti,

Melvil.

Ti je greha žal, je terden
Tvoj sklep, iz sveta v spravi se
ločiti?

Marija.

Resničen, kakor upam v božjo mi-
lost.

Melvil.

Ti še kak drugi greh sercé teži!

Marija.

Ne le s sovraštvom, razžalila z
grešno
Ljubeznijo neskončno sem dobroto,
S pregrešno strastjo sem ljubila
moža,
Ki bil mi je nezvest in me izdal je.

Melvil.

Ti žal je greba, se je od malika
K ljubezni večni sercé obrnilo?

Marija.

O, bil je hud in težek boj s^{er}cá,
Vez zadnja grešna je raztergana.

Melvil.

Ti še kak drugi greh očita vest?

Marija.

Ah, dolg kervav, spovedan davno

Povrača z novim strahom se nazaj,
Valí se černo pred nebeški raj
V trenutji, ko me kliče Bog pred
sé:

Kraljevega moža sem umorila,
Rokó in serce zapeljivcu dala!
Cerkvene kazni ostro sem prebila,
Al moja duša se ni umirila.

Melvil.

Te serce ne dolží pregrehe druge,
Še nespovedane, nespokorjene?

Marija.

Zdaj znaeš vse, kar serce mi teži.

Melvil.

Pomisli, da je blízo Vsevedočí!
Na kazni misli, s kimi sveta cer-
kev
Zamóčanemu grehu žuga! To je
Pregreha, ki zagreba v večno smert,
Pregreha je na svetega Duha.

Marija.

Naj meni večna milost zmago dáde,
Za druge grehe moja vest ne znae.

Melvil.

Bogú zakrivaš svoje hudodelstvo,
Ki smert na glavo ti je nakopalo!
Se nisi vdeležila Paríjeve
In Babingtonove izdaje grešne?
To djanje plača s časno smertjo
tebe,
Želiš, da tudi v večno te zagrebe?

Marija.

Stopíti v večnost sem pripravljena,
In stopim pred sodnika strašnega,
Se preden perva ura mi odbije;
Verjami: serce grehov ti ne krije.

Melvil.

Pomisli dobro! serce je lažnjivo.
Zvijáčno morebiti se ognila
Besede si, ki te pred Bogom toži,
Čeravno v hudodelstvo privolila
Je tvoja volja. Vódi, da okó,
Ki gleda v serce, ni oslepljeno!

Marija.

Vse kneze na pomoč sem klicala,
Da bi rešili me iz spon sramotnih,
Al nikdar nisem z djanjem in na-
klepom
Življenja vražnice se dotaknila!

Melvil.

Tedaj sta krivo pričala pisarja?

Marija.

Kar rekla sem, to je. Kar pričala
Pisarja sta, naj sodí Bog!

Melvil.

Tedaj
Na smertno klado glavo položiš
Prepričana, da si nedolžna?

Marija.

Milost
Mi Bog je skazal, da operem dolg
Kervavi s smertjo nezasluzeno.

Melvil.

(stori križ čez-njo).

Umri tedaj, spokori s smertjo ga!
Ko vdano jaguje na oltarji padi!
Naj spravi kri, kar je grešila kri,
V slabosti ženski v greh zabredla si,
Človeških zmot, slabost sebjó ne
nese
V življenje večno duh zveličani.
Z oblastjo oznanujem ti, ki jo
Imám, da vežem in da razvezujem:
Vsi grehi tebi odpuščeni so,
Ker spokorjena verješ, upaš, ljubiš!
(V podobi kruha jo obhaja).

Zavžij v zveličanje teló presveto!

(Vzame kelih, ki stoji na mizi, bla-
goslovi ga in podá. Ona se obotavlja
in se ga z roko brani.)

Vžij sveto rešno kri, prelito za-te!

Vžij jo! to milost skazal ti je pa-
pež!

(Pod podobo vina jo obhaja.)

In kakor si s telesnim prahom zdaj
Skrivnostno se združila z Bogom
svojim

Se povečičan angel veselila,
Na veke se z nebeščani družila
Boš ondi v domovini vekoviti,
Kjer ni terpljenja, kjer ni žalosti.

(Postavi kelih na mizo. Zunaj se začne
šum; on se pokrije in gre na prag.
Marja molí pobožno na kolenih.)

Melvil (verne se.)

Terd boj še čaka te, si dovolj
terdna,
Da zmagaš vse britkosti in so-
vraštvo?

Melvil.

Nič več se ne bojim. Sovraštvo
svoje
Sem in ljubezen Bogu darovala.

Melvil.

Pripravi se tedaj, da sprejmeš lorda
Burleigha ino Lestra. Tukaj sta.

69. Odlomek iz Divice Orleanske.

(Spisal Fr. Schiller, poslovenil J. Koseski.)

Predigra.

Deželski kraj. Spredaj na desni kapela
s podobo matere božje, na levi hrast
visok.

Pervi nastop.

Tibo d' Ark. Tri hčere njegove,
Tri mladi ovčarji, njih snubci,

Tibo d' Ark.

Sosedje dragi! dans Francozi smo,
Svobodni kmetje se in stare zemlje
Očetom nekđaj lastne gospodarji;
Bog vé, kdo jutro nam zapoveduje.
Zakaj povsod bandera premagljive
Prostira Angličan; njegovi konji
Razphavajo francozko polje cvetno.
Pariz ga je dobitnika spoznal
In s krono staro Dagobertovo
Ovenčal roda tujega mladiko.
Po lastnih mora bloditi državah
Bežljiv, obropan, naših kraljev sin;
Nasprot stoji v sovražnih trumah
njemu
Nar bliži stric in prvi pâr; nje-
gova
Brezdušna mati clo jih napeljuje.
Vasi goré in mesta krog. Viharno
Požiga, podertije dim se bliža
Dolinam tem, pokojno še živečim.
— Tedaj sosodje, dans ko še za-
morem,

Sem hčere preskerbeti v Bogu
sklenil;

Potreba šibki ženski varha je
V nadlogah bojnih, in ljubezen
zvesta

Pomaga vsako breme dvigniti.

(Pervemu ovčarju:)

Etjén! vi snubite Marjeto mojo
Sosedno njive skup ležé, enacih
So serca želj — To vterdi dober
zakon!

(drugemu:)

Vi tihi ste, o Klod Marí? Sramljivo
Lulza moja v tla oči pobeša?

Kaj bom razderal, kar je zvezal

Bog.

Ker nimate se z blagom ponositi?
Kdo ima blaga zdaj? Pohištvo,

skedenj

Sta vraga bližnjega al ognja rop —
Le zveste persi moža verlega

So bran krepak viharju tacih ča-
sov. —

Njiv trideset oranja vsaki dan
S pristavo hišo, s čedo dvor — in
kakor

Je mene, tak vas blagodari Bog!

Marjeta (Jovano objemši).

Očeta razveseli! Daj! naj sklene
Današnji dan zakone srečne tri!

Tibo d' Ark.

Vse zdaj omislite! Želim, da jutro
Poroko z nami cela vas praznuje.

(Ramo v rami odideta oba para.)

Drugi nastop.

Tibo d' Ark. Jovana. Remon.

Tibo d' Ark.

Glej, verli ti mladen'c, nar pridniši,
Doline naše krog in krog nar

jakši,

Ti je namenil serce svoje zvesto,
In snubi te, že teče tretja jesen,
S ponižnimi željami, s sercnim
trudom.

Ledena, ostrá se pa ti ogiblješ,
In tako tudi druge vse ovčarje,
Mladenče vse odvracaš in odganjaš.
Ti si v obilnosti cvetečih let,
Zdaj pomlad tvoja je, zdaj upa
čas,

Razširjeno života tvojga cvetje;
Al da bi cvetlica ljubezni mile
Iz njega vdarila in v persih tvojih
Rodila zlati sad, zastonj le čakam.
Oj, po nikakem to mi ne dopada,
Natore zmoto to pomenja težko!
Mi ne dopada serce, ko ledeno
In ostro se zapre ob letih čuta.

Remon.

Ne dalje, oče d' Ark! Po njenem
bodi!

Ljubezen moje pametne Jovane
Je žlahtna, rahla cvetlica nebeška,
Le sčasoma zorí enaki sad.

Zdaj rada še prebiva na visavah,
Iz svobodne dobrave preseliti
Pod nizko, mračno streho se boji,
Kjer stiskata človeka skerb in tuga.
Iz dola gledam s tihim jo zavzet-
jem

Velikokrat, ko na visocih tratah
Telesa žlahtnega v kerdelu óde
Stoji visokoravna, in poglede bistré
Pobeša na sirotne kraje zemske;
Tu viditi prikazen višo menim,
In družih časov stvar jo v sercu
cenim.

Tibo d' Ark.

To ravno je moj strah, to žalost
moja!

Veselih družb se sesternih ogiba,
Samotnih hribov išče in zapušča
Pred petelinskim petjem postljo
svojo.

Ob uri groze, ko zaupno človek
Človeku druží se, se vmika
V okrožje temno polnoči samotne,
Kot siva sova v zapuščene kraje;
Se samši vstopa na razpotje križno,
In nagovarja sapo pustih berd.
Zakaj si le to voli vedno mesto,
In goni čedo svojo ravno sem?
Zamišljeno jo vidim cele ure
Sedeti pod druidskim dobom tam,
Katerega se srečni vsak ogiblje.
To je nevaren kraj; hudoben duh
Stanuje ob drevesu tim od nekdanj,
Od krivoverstva starodavnih časov.
Možaki stari te soseske grozne
Pripovedavajo o njem dogodbe,
Neznanih glasov čuden hrup in
šum

Se sliši sploh iz temnih vej njego-
vih;

Jez sam enkrat večerne pozne ure
Po potu mem gredé sem tukaj
vidil

Sedeti dolgo grozovitno ženo.
Iz gub debelih belega obleka
Mi je nasprot molela suho roko,
Ko da bi klicala. Jez urno mimo
Hitel sem Bogu dušo izročivši.

Remon

(na sveto podobo v kapeli kazaje)

Podobe svete blagodarna bliža,
Nebeški mir okol prebivajoči
Sem vodi vašo hčer, ne moč pe-
klenska.

Tibo d' Ark.

Ne, ne! Kar kaže se mi v strašnih
sanjah

V obrazih bridkih, brez pomembe ni.
Sedeti v Remi sem jo trikrat vidil
Na zlatemu prestolu naših kraljev,
Sedmerozvezden diadem bliščeč
Na njeni glavi, v rokah njenih
žeslo,

Iz kega tri so bele lilje klile,
In jez nje oče, sestri nje obedve,
Starosti vsi in knezi, viši škofi,
Ter kralj clo sam, smo se ji

vklanjali.

Od kod svitlost mi pride taka v
hišo?

Pomemba to je pada strašnega!
Svarivne sanje tako pripodobno
Razkrivajo mi prazne želje njene.
Sram njene nižnosti jo je, ker Bog
Ji život je obdal z lepoto mnogo,
Prižgal ji v jasni glavi bister um,
Čez tovaršice vidno jo povikšal,
Zato redi napuh pregresno v sercu.
Napuh pa bil je angeljem poguba,
In za-nj peklenski duh človeka
zgrabi.

Remon.

Kdo od pobožne vaše hčere je
Ponižniši? Ne služi ona vedno
Z veseljem rada staršim, sestrama?
Nar imenitniše obdarovana
Pa tiho in pohlevno na-se jemlje
Nar hujše opravila vboge dekle,
In čudno pod rokama njenim'
množi
Se vam očitno čed in njiv boga-
stvo;

Na vsem, kar se stori, prebiva
vidno
Nerazumljiva, preobilna sreča.

Tibo d' Ark.

Nerazumljiva sreča, res je! Groza
O ti obilnosti mi ude stresa.
Ne več o tem. Molčim. Molčati
hočem.

Kaj bom čeruil predrago dete
lastno?
Jez družega ne morem ko svariti
In za-njo moliti. Svariti pa
Jo moram: Dreva tega se ogi-
baj!
Ne hodi sama, korenin ne kopaj
O polnoči, pijač ne mešaj, in
Ne risaj čerk na križnem potu v
prah!

Hudobnih duhov zbuditi je lahko,
Pod zagrinjalom tanjkim čakajo,
In planejo na klic iz tmine urno,

Čet. slov. pesnija.

Ne bodi sama, — Gospodarja clo
Nebes se je v puščavi satan lotil.

Četerti nastop.

Jovana (sama).

Obvari Bog vas, hribi ljubeznivi!
Dolin cveteč, prijazno tihi raj!
Vi pašniki, vi logi, Bog vas živi!
Slovo Jovana jemlje vekomaj.
Jovana gre, — ozir še eden zadnji,
Zelene trate vam! Bog živi vas!
In tebe drevje, vas, studenci hladni,
In tebe jek, doline sladki glas,
Ki zvesto se z napevom pesmi
snide;
Jovana gré, in nikdar več ne
pride!

Zapuščam vas na vedno večno
čase,
O mesta moje tihe radosti!
Razkropite po berdih jagujeta se,
Pastirja zdaj in varha več vam ni!
Že desna moja drugo čedo pase,
Kjer na kervavem polju boj germi;
Od zgorej dano mi je to povelje,
Ne tirajo me prazne svetne želje.

Ki Mojzu na Horebovi višavi,
V gorečem germu prikazuje se,
Stopiti jak pred Faraona pravi,
Ki Davida nekdanj, pastirja še,
Zmagljivo nad sovražnika postavi,
Ki milost zmír pastirju skazal je,
Mi reče tak iz drevnega versiča:
„Ti moje boš na zemlji slave
priča!“

„Boš ude si z oklepi okovala,
Pokrila z jeklom rahlo nedro si,
Ljubezni možki nikdar serca vdala
Pregrešnih želj posvetne sladnosti,
Nevesta nikdar pred oltarjem stala,
Na persih se ti dete ne redi,
Obdati pak ti hočem svitlo glavo
Nad ženskami z visoko bojno
slavo.“

„Ker, kedar bo junake groza zvila,
Se nagnil dan poslédni Francije,
Mogočno boš moj Oriplam nosila,

Kot urna žnica zrelo stern podrè,
 Ošabnega zmagavca v prah pobila,
 Mu stergala iz rok dobičke vse;
 Z navdušenjem francozki rod na-
 vdala,
 In kronala v oteti Remi kralja."

Nebesa so mi znamenje obljubile,
 V spomin gotov čelada dojde mi;

Neznana moč iz nje mi teče v žile,
 Pogum kerubski v sercu mi budi;
 Nevidne me v prepir ženejo sile,
 Viharno proč me bitve slà dervi,
 Vojaški klic zadeva slube moje,
 Se spenja konj, in bojna tromba
 poje! (Urno odide.)

D. Didaktika.

§. 20. Navadno se didaktika ne šteje kot samostojno pesništvo, timveč se nekaj didaktičnih pesem pripovednim, nekaj pa liričnim poezijam prišteva, pa vendar se od njih v marsičem razločujejo. Razpadajo pa sploh v a) *pripovedno-naučne* pesme, kakor so: *alegorija*, *basen*, *parabola* in *paramythija* in pa v b) *liričnonaučne*, kakor so: *popisna pesem*, *podučna pesem*, *poslanica*, *satira* in še druga drobnjava: *prigovori*, *nadpisi*, *zastavice*.

a) *Alegorija, parabola.*

§. 21. *Alegorija* (iz gerškega ἄλλο, drugači in ἀγορεύω, govorim) se imenuje vsaka pripovedno-naučna pesem, ki prikazuje kak predmet s pripomočjo kacega družega podobnega predmeta, ki je našemu umu lažje zapopadljiv. Nahajajo se pa alegorije ali samostojni pesmotvori ali pa so vpletene družim večim pesniškim izdelkom. Najlepše alegorije so najti v hebrejskem pesništvu in v sv. pismu novega zakona.

Alegoriji podobna je *parabola*, t. j. kratka pripovedka, v kateri se pojasnjujejo više resnice iz dušnega življenja človeškega. Najlepše parabole se nahajajo v sv. pismu, kakor so: delavci v vinogradu, dobri pastir itd.

70. Roža med ternjem.

(Zložil Fr. Cegnar.)

1. „Kaj pa ti sama tukaj stojiš,
Cvetica krasna, cvetica mila!
V ternju bodečeru kviško moliš
Belo obličje, pisane krila?

2. Kedar te vidim, točim solzé,
Dete nesrečno, trikrat gorjé ti!
Pikalo ternje bo te v sercé,
Morala bodeš rano umreti.

3. Kdo ti mertvaško postljo postlal,
Kdo ti nasul bo hladno mogilo?
Nikdo ne bode greba poznal,
Bodlo še v njem te ternje nemilo.

4. Cvetice druge lepó cvetó
V pisanih vertih, rajski livadi,
Pijejo roso, solnce gorkó
Sije jim milo, hčerkam pomladi.

5. Ti pa samica tukaj živiš,
Družbi veseli lice zakrivaš,
V potu obraza krono rediš,
V hiši mrazotni tujka prebivaš.“ —

6. „Mene ne, sestra, une miluj,
V ternju rojena, v ternju ostanem!
Srečna sem tukaj, meni veruj,
V senci stanujem, vun se ne ganem!

7. Prišli vetrovi, prišel bo piš,
Cveticam lomil krone cveteče,

Padlo bo cvetje, vtemnil njih bliš,
Mene branilo ternje bodeče.

8. Prišel bo kosec s koso ostró,
S serpom jeklenim prišla bo žnjica:
Roža za rožo padala bo,
Jaz bom cvetela, roža samica.

9. Peklo bo solnce gole glavé,
Merle sirote bodo za žejo;
Da bo rosila roso na mé,
Bodem prosila ternjevo vejo.

10. Padla bo merzla slana na plan,
Smert na široko cvetke bo žela;
Mene bo varval senčnati stan,
Še bom živela v ternju vesela.

11. Bala grabljivih rok se ne bom,
Noge lomastne, slasti jezika:
Terdna ograja varje moj dom,
Ternje ga pika, kdor se dotika.

12. Prišla bo zima, prišla bo smert,
Ternje mi bode jamo skopalo,
Kril bo gomilo biserni pert,
V sladkem počitku truplo ležalo.

13. Skopnel bo sneg in stajal se led,
Tiha gomila se bo odperla,
Krono škerlatno, biserni cvet
Krasno bom zopet k nebu prosterla.“

71. Tožeče drevó.

(Zložil L. Svetec Podgorski.)

1. Na trati koščato drevó stoji,
Med vejami veter silno šumi,
In terga za listom list romén,
Raznaša široko po zemlji plén.

2. Al drevo, vidivše zadnji kras
Šumeti po travi, zatemni obraz,
Uzdihne, se milo mu stori,
In veter kara, tako govori:

3. „O grozni! kakova te žene slja,
Odejo mi s silo tresti na tla?
Se Boga ne bojiš, ti pravo ni mar,
Ki jemlješ pomladi mi zadnji dar?

4. Glej! s tim sem hladilno senco dajal,
Sem potnika krepil iz daljnih tal;
Iz nežne cvetice sem sad rodil,
In gladnim in žejnim obilno delil.

5. Sedaj pa, oddavši ostalo vse,
Sem listje pribranal si samo še;
Al že tvoj sop po zemlji dervi,
Kar ude odeva, kar me redi.

6. O če te more ganiti kaj,
Če zgubo si čutil grenko kodaj:
Ne delaj krivice, pusti mi,
Kar serce tako goriko želi.

7. Ne terjam veliko: listje za sad,
Poslednjo imetje, skop zaklad,
Da duša se teši, siti oko,
O vse uterpevati je hudo!

8. In ako ne gane pravica te več,
Omeči te stavec mило proseč;
Ki zadnjo lepoto, edino slast
Mu vzame divjih sap oblast.

9. Al veter ne jenja, ne čuje besed,
Razsaja, verševa še huje, ko pred,
In listje se vsipa, piš ga dervi;
Iz šuma pa tale klic doni:

10. Ne toži nevoljno, uteši serce,
Ne gledaj peres, ki z vetrom leté,
Posojeno verneš, rok veli;
Al blagor, ki dosluži ko ti!

11. Čeravno odnaša listje ti piš,
In glavo plešo v obnebjé moliš:
Si spolnil nalogo, obrodil sad,
In svetu koristil stoternokrat.

12. Raduj se toraj! Pomine mráz;
In verne se zopet pomladni čas,
Tedaj preobražen bodeš stal,
Bogatsi ter lepši list pognal!

72. Umetnik.

(Zložil Fr. Levstik.)

Ko goni te z mesta, nemirno te
ziblje,
Kri bije v preozke bregove sercá;
Kaj širi se v tebi, kaj v persih ti
giblje,
Povedati serce in um ti ne zna.

Zasveti se blisk,
Udari grom!
Razmaskne se skale okorne tisk;
Plasti se drobijo, terga se lom;
Iz hrama zemljé pa bobni in šumi;
Razvezana reka buči in germi,
V zeleno hiti.
V valovih solnce in luna miglja,
Nad reko se kroži mavra z neba;
Srečuje te lastni obraz iz vodé,
Tergovi in mesta, drevesa, goré.
Vodé se budijo;
Plavuti bliščijo,
In ribice semkaj in tje gomezijo.
Po nebu se tičji poganja oblak,
In reže s perutni ujasnjeni zrak,
In suče se v desno, v levo zigrava;

Kerdelo leteče
Seda v valove bežeče;
Tam mirno plava.
Mladeneč ribič, radosti poln,
Odpenja čoln,
Veslá, za veslom veselo poje,
In meče na mokro mreže svoje.
Ob vodi
Zeleni lovec hodi;
Med bičje se vmiče,
In pazi in gleda,
Kam utva seda.
Po bregu pa trava se rosna dviguje,
Visoko rase;
Po travi se čeda jagnjet raduje,
Skakljaje pase.

Stoji siv pastir;
Ne veruje lastnim očém,
In gleda nem,
In vidi in vé,
Kaj nekdanj budilo je šum in nemir,
Kipelo germeče v osereji zemljé.

6) Basen.

§. 22. *Basen* se imenuje vsaka povestica, ki na posebnem činu pojasnuje kako pravno pravilo ali izreko iz vsakdanjega življenja. Povest sama na sebi torej ni glavna reč v basni, ampak samo obleka, v katero je ogernjena resnica ali nauk, ki je jedro cele basni.

Predmet basni je navadno vzeti iz živalstva ali rastlinja, ker se po živalih in rastlinah, katerih značaji so vedno nespremenljivi, najlože in na najkrajši način predstavljajo večno-resnične in veljavne pravila iz človeškega življenja. Vsaka basen naj pa je prav priprosta, jasna, tudi otroškemu umu lahko zapopadljiva.

73. Kresnica.

(Zložil M. Poženčan.)

Svitla kresničica
Zvečer malela,
Leta po ulicah
Vertih vesela.
Pobič jo viditi
Teče jo vjeti,

V malo jo ječico
Dene medleti!
Naj bi bla trapica
Skrita tičala,
Ne pa po ulicah
Hvale iskala!

74. Divja rožica.

(Zložil S. Jenko.)

Na snežni gori pisana
Se roža zlahtna svetila.
Prišel mlad vertnar na goro,
Je rožo vidil, djal tako:
„Oj, rožica, lepo cveteš,
Pa komu tu dopasti češ?
Sem fantje ne zahajajo
Dekleta tud ne šetajo.
Otrebil bodem te snega,
Izkopal iz sneženih tla,

Na grajski vert te bom sadil
Zalival pridno, ti gnojil,
Tam se gospôda zbirajo
Na te naj se ozirajo.“
Izkoplje rožo vertnar mlad,
Seboj pa nese jo na grad,
Na gredo černo jo vsadi,
Zaliva pridno, ji gnoji;
Pa sonce žarko prisvetli —
In gorska rožica — zveni.

75. Sraka in mlade.

(Zložil V. Vodnik.)

1. Sraka mlade je svarila:
„Preveč blizo hiš grešè.
Vas bo nagla smert pobila,
Niste dovolj pametne.“

2. Kedar človek se pripogne,
Ali sega dol na tla,
Vsaka naj se hitro ogne
On pobera kamena.“

3. „Če je taka,“ rekó mlade,
 „Kaj pa bo začeti nam,
 Ak se človek tih prikrade,
 Nese kamen za herbtam?“

4. Stara pravi: „To je zmota
 Vse po svet' na robe gre,
 Doživela kaj sem s'rota?
 Jajce več kot puta vé.“

76. Ščinkovec.

(Zložil M. Vilhar.)

1. Bival na zeleni lipi
 Nekdaj ščinkovec je mlad!
 Skakal je po senčnih vejah,
 In prepeval serčno rad.

2. Lipa ga je bolj ljubila,
 Kakor druge tiče vse;
 Vejo mu je odločila,
 Naj si plete gnejzdice.

3. Ko so tekli prvi časi,
 Lipi je hvaležen bil;

Komaj pride tretje leto,
 Že prederzen je grozil:

4. „Vejica, na kateri gnejzda
 Pletel sem že tolikrat,
 Ni več tvoja, ampak moja;
 Moj je les in cvet in hlad!“

5. Lipo to do serca zbode,
 Strese gnejzdice mu z vej;
 Brez zavétnja mora tiček
 Iz domovja iti zdej.

77. Cena.

(Zložil M. Vilhar.)

1. Vse, kar plava in kar leze;
 Vse, kar hodi, kar leti,
 Zbere se v presojevanje;
 Pred-se kliče može tri.

2. Meč se prvi je oglasil:
 „Jaz sem gospodar sveta;
 Kamor pridem, pot si vgladim;
 Vse pred mano trepetaj!“

3. Govori peró modrostno:
 „Tmote ne terpm nikdar;

Um človeški razsvetlujem,
 Uk in znanje sta moj dar.“

4. Zadnji pravi plug med njimi:
 „Mirno rijem pod zemljó;
 Pa sem svét že preobrazil,
 Tiha sreča je z manó.“

5. Vse, kar plava in kar leze,
 Vse, kar hodi, kar leti,
 Zdaj se okrog pluga zbere,
 Plugu venec podeli.

78. Prepirajoče trepetliki.

(Zložil Fr. Cegnar.)

Večerni mrak se vleže na jesenske gaje
 In zvabi me iz belih zidov pod drevesa.
 Po tihem logu gor in dol se sprehajaje,
 Zaslišim šepetati belkaste peresa
 Na dvojih trepetlikah, tanjkih in visocih.
 Kaj more v tihem mraku to šumljanje biti,
 Da sliši se po logih temnih in širocih?
 Kaj more med peresi danes se goditi?

Približam se, poslušam, vlečem na ušesa,
 In slišim, da z drevesom se drevó prepíra.
 Na eni trepetliki govóré peresa:
 „Soseða naša, naj te treši ob tla sekíra,
 Razcepi belo tvoje deblo na polena!
 Razstelje burja perje na vse štir vetrove,
 Do korenín naj skolje strela te ognjena!
 Da bomo me imele veseleje dnove,
 Da nam ne boš do poldna solnca zakrivala.“
 Na drugi trepetliki perje je šumelo:
 „Da bi te, sestra naša, vihra izruvala,
 Da deblo tvoje v čérni persti bi trohnelo!
 Da bi pod gnjilim deblom tvoje perje gnjilo,
 Ne delalo nam sence od poldna do večera!“ —
 Pustim v prepíru perje, ko se je stemnilo,
 Poslušat idem zjutraj, če se še prepera.
 Al padla je na log po noči bela slana:
 Pod vejami na kupu perje je molčalo;
 In zopet tretje jutro idem v gaj za rana:
 Vihar je rjul, na deblu deblo je ležalo.

79. Župan.

(Zložil M. Vilhar.)

1. Postava zverinam je nova podana,
 Zatoraj si volijo urno župana;
 Pa kaj jim volitve koristile so,
 Na verbi nam sraka razlága tako:
2. Zberejo medvéda; al medved je merha,
 Zarobljen in kosmat od pete do verha;
 Budil z godernjanjem prezgodaj jih je,
 In s tacami sodil, pravično al ne;
 In koj se oglasi jih sto:
 Le-tá nam županil ne bo!
3. Zberó si jelena; pa on rogovíli,
 Prevzetén povsod med pervake se sili;
 Z rogató glavico je pač darovan,
 Al v glavi ošabni je malo možgan;
 In spet se oglasi jih sto:
 Le-tá nam županil ne bo!
4. Zberó si rujavca, iz šume lisjaka,
 Na katerem krivična je sleberna dlaka;
 Kupaval je sam, in prodajal je sam,
 Da z ljudsko kervjo si napolnil je hram;
 In spet se oglasi jih sto:
 Le-ta nam županil ne bo!

5. Zberejo si zajca; al zajec neveden,
Za skerb ino čast domovinsko ne vreden,
Ni poznal postave, se slednjega bal,
Po noči je kimal, po dnevi je spal;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo!
6. Zberejo si kosa potem gospodarja,
Al kos pa osabno povsod se ukvarja,
Žvižgaval jim vedno iz enih je strun,
Skoz okence vsako potikal je kljun;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo!
7. Zberejo si osla; pa osel zabiti,
Nóbene po vséci ni znal obrniti;
Z ušesi le miga, in v prahu leži,
Pa kjer se povalja, tam dlako pusti;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá nam županil ne bo!
8. Zberejo si palčka; al on je skakavček,
Natihoma léta prilizujen hinavček.
Zverino je dražil, unemal prepír,
Pobegnil iz loze je ljubljeni mir;
In spet se oglasi jih sto:
Le-tá tud županil ne bo!
9. Od tadaj zverina, takó zapeljana,
Po svetu širocem si išče župana; —
Če pravega bo pripeljala na dom,
Prijatli! poročil al pisal vam bom.

c) *Popisna pesem.*

§. 23. *Popisne pesme* se zovejo tiste didaktične poezije, v katerih se popisujejo razni predmeti po njihovih zunaj-nih lastnostih. Nekatere popisne pesme so skoz in skoz epične, druge so pa bolj liričnega zapopadka, kakor sledeča:

80. *Pomladnji sprehod.*

(Zložil Fr. Levstik.)

1. Za mano ostani, o mesto!
Z veselo te dušo pustim;
Čez travnik, čez polje in cesto,
Od griča do griča hitim.

2. Sijati pomlad je začela,
Gorkoti umiče se mráz,
Vsa zemlja je zopet vesela,
Veseli je človeški obraz.

3. Studenec in reka se taja,
Vsa rast iz zemljice biti,
In tukaj in tam se sprehaja
Družina veselih ljudi.

4. V naj krasneji dobi nam leta,
Naj človek bo star ali mlad,
Vesolja up naj več obeta,
Obeta še mnogi nam sad.

5. O kar je življenja po sveti,
In kar je na zemlji stvari,

Ko pomlad začčenja cveteti,
Vse giblje, in se veseli.

6. Tuđ' meni serce se dviguje,
Skerbi pa umičejo se;
Iz misli se misel mi snuje,
Iz radosti radost cvetě!

7. Veselje mi daja peruti,
Ko tiču, ki ječe je prost,
Zemljě skoraj noga ne čuti,
Navdaja me up in mladost.

81. Natora.

(Zložil M. Kastelic.)

Kamor se koli ozrēm, je polna natora veselja,
Vse poskakuje okrog, pleše, prepeva sladkō.
Rože cvetō ljubeznjivo lepē, po dolinah, po gričih
Lepi razširja se duh, rosa ko demant svitlī.
Pisan'ga cvetja gostē se vdajajo vej'ce zelene,
Čbelice pridne bučē, v satje nalivajo mēd.
Loge oživlja zverina, z germičev pisanih tičev
Mill razlega se glas, v travi kobil'ca everēi.
Bister tam potok šumljā, rož, travnika žeje gasilo;
Vetra tū v senco ljubō pihleji vabijo nas.
Kosec glasān jo priuka, žvenčē po vasi kosice,
Mlade ženjice pojō, brusijo serpe hitrē.
Pika-pok skedni donijo, veršē se kopice prosēne;
Vert in vinograd imā toliko lepih darov.
Kamor se ganem, ozrēm, se odpirajo viri veselja:
Večno prepevaj, moj duh, stvarniku hvalo svetā!

82. Zlati vek.

(Poleg Ovidija poslovenil M. Valjavec.)

Pervi rodil se zlati je vek, ki je samši brez varha,
Brez postāv spoštoval iz nagiba pravico in vero;
Bilo ni kazni, ne straha tedāj, in na plošče rudene
Vēsili niso grozečih besēd; ni bilo še ljudstva
Svojega sodnika strah, brez sodnika bili so varni,
Tujih dežel ogledāvat, dozdāj se na valnato morje
Zuižala ni se z gorskih višāv posēkana smreka;
Niso poznali ljudjē zun svojega drugih obrežij,
Niso do zdaj še oklepali mest jim globoki okopi,
Bilo ni tromb iz ravne, ne rog iz zakrivljene rude,
Bilo ni mečev, ni bilo čelād, narodi so varni
Brez vojaških potreb priležni zavživali pokoj.

Zemlja je ravno takó vse sama od sebe dajala
 Cela, z motiko nikjer ne kopana, ne ranjena s plugom,
 Ter zadovoljni ljudjé s plodovi, ki rasli so sami,
 Brali 'z divjače so sad in brali so jágode gorske,
 Brali so dren in malince, viseče na ternju bodočem,
 Brali so spadli želód s koščatega Jovéjega hrasta.
 Bila je vedna pomlad; cvetlice, brez sémena zrasle,
 Božal je nježni zefir, pihljaje sò sápmo tople;
 Kmalu rodila je tud' plod žitni zemljá neorana.
 Njiva je brez obravnáv romenela od polnega klasja,
 Mlečni potoki so tekli in tekle so nektarne reke,
 In pa ruménkljata sterč je z zelenega kápala dóba.

d) *Poslanica.*

§. 24. *Poslanica* je tista podučna pesem, ktera v pi-semški oblici razne, občno veljavne pravila razklada, čeravno je le kaki posamezni osebi namenjena. Najlepše poslanice so Horacove; slovenščina pa še nima tacihi pesem; nekaj podobna je Cegnarjeva:

83. *Podgorskemu.*

(Zložil Fr. Cegnar.)

1. Pomlad zbudila
Se je vesela,
Ondi pod goro
Tica zapela.	Serce napajal
V pesmi doneči.
2. Nogo je ustavljal
Potnik stermeči,	3. Cvete še pomlad —
Lepše ne more! —
Kaj da ne poje
Tica spod gore?

e) *Naučna pesem.*

§. 25. *Naučna pesem* (carmen didacticum) se zove didaktična pesem, kateri je skoz in skoz namen podučevanje v pesniški oblici. Predmet tacihi pesem je večidel samo *ena* resnica; če jih je pa več, morajo vsaj tesno sklenjene biti. Tudi večih naučnih pesem slovenščini še manjka.

84. **Rojakom.**

(Zložil Fr. Cegnar.)

1. Hej, rojaki! opasujmo uma svitle meče,
Plemenita kri po krepkih naših žilah teče,
Bog nam dal je dobro serce, um in pamet zdravo;
Povzdignimo krepke glase domovini v slavo!
2. Iz pšenice, verli bratje! ljuško populimo,
Zdravo seme v brazde rojstne njive zaplodimo,
Da se krepí ona od zaroda do zaroda,
Da na zemlji diči se od vzhoda do zahoda.
3. Doversujmo nam od zgorej dano naročilo,
Da ne bo nam solnce za gorami zatonilo,
Da sijalo vedno lepše bo pred naše vrata;
Hej, rojaki! kviško, da nam pride doba zlata!
4. Populimo ternje, lemež naj ledino reže,
Dokler temna noč na naše grobe se ne vleže;
Vreme se zjasnuje, ne bučijo več vetrovi,
Taja se ledina, vzeli so slovó mrazovi.
5. Drami se prebela Vila na zeleni gori,
Sveti se ji lice in okó v rumeni zori;
Hej, rojaki! kako poje, poje in prepeva,
Da se gora trese, da nebeški strop odmeva!

85. **Novice bravcom h koncu leta.**

(Zložil J. Koseski.)

Habete sal in vobis et pacem inter vos.
Marc. IX. 49.

1. Bogu dušo in vest, vladarju zvestobo do smerti,
Veri zaupa poklon, glasu zakona posluh,
Starosti čast, mladenčnu poduk, otroku ljubezen,
Ženi prijazno pomoč, bratu Slovencu objem,
Vezi edinstva krepost, — so naše prve naročbe.
2. Marno pogledjte po tem na polje slovenskega djanja,
Mnogo ledine je še, mnogo je križama rok,
Ganite jih, otrebite mah domovini do jedra,
Dube zarotite v beg dvombe, nemarnosti, tmin,
Dvignite serčno zaklad slovenskega dlana in uma.
3. Svetu pokažite lik domače navade in misli,
Biti slovenske kervi, bodi Slovencu ponos.
Spomnite se imenitnosti del pokojnih očetov,
Cenite vrednosti scer roda sedajnega tud;
Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.

4. Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo,
Kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj;
Kinčite ga iz lastne moči, iz lastnega vira,
Jasno ko struna bo pel, zvonu enako donel,
Pričal vašo modrost na desno, na levo narodom.
5. Res je začetek trud, okorna beseda detinstva,
Tega ne vstrašite se, moč neizmerna je sklep.
Volja poprav vam bodi in skerb, izida ni dvombe;
Glejte ta hrast koščat, hrastič očetu je bil,
Zakon nature je tak, da iz malega rase veliko.
6. Nepomenljivo leži nevažna peška na grivi,
Nekem' otroku iz rok padla nevedama je;
Kliti začne, narase drevo, se kroži, se širi,
Krona mu prostre se v zrak, jablan na grivi stoji,
Važno devet rodovin z obilnim sadjem previdi.
7. Mlada zaveržena dva pobegneta v hrib aventinski,
Reven osnujeta stan, komaj pastirju se vda.
Dvigne se stan, spremeni se v grad, se množi, se krepi,
Žezlo prime deržav, morja si skuje trizob,
Roma ponosna slovi, kraljici zemlja se vklanja.
8. Tako iz malega stvar narase velika in slavna,
Volja se zbudi tedaj, truda ne strašite se!
Krasno bo sad slovenske reči ob uri dozoril.
Gani se, verli ratar! sin bo veselo sejal,
Cvetju se čudil unuk unuka unukove žetve.

f) Prigovori.

§. 26. *Prigovori* so didaktične pesmice, ki z malo, pa jedrnimi besedami npravne pravila in resnice izrazujejo. Najlepši so pregovori Salomonovi in drugi izreki nebeskega učitelja v novem zakonu.

86. Na sebe.

Grem visoko pit Savico,
Lepih pesmi hladni vir,

Mojstru pevcov na zdravico
Naj mi teče ta požir.

V. Vodnik.

87. Spoznanje.

1.
Prijatelje spoznati
Nesreča te uči,
Ker v sreči ne znaš brati,
Kaj za družnikom tiči.

2.
Dokler sreča ti cveti,
Boš prijatlov dosti štel;
Če pa sreča te pustí,
Se boš sam pri peči grel.

U. Jarnik.

88. Resnice.

1.

Čas res ternje in cvetlice
Pokosi;
Al oboje koj mladice
Ponovi.

M. Kastelic,

2.

Kdor sam sebe povišuje,
Prazno glavo oznanuje.

3.

Dež za soncom mora biti,
Za veseljem žalost priti.

A. Slomšek.

89. Življenje.

Navita ura je življenje tvoje,
Premoder urar spilil je kolesa,

Postavil jo med pekel in nebesa,
Da med obojim bije terde boje.

Fr. Cegnar.

90. Vest.

Vest je na sercu oljkina mladika,
Če po pravice blagem potu hodiš;

Če pa v slepote kužni mlaki blodiš,
Je pisan gad, ki te brez mira pika.

Fr. Cegnar.

g) Nadpisi.

§. 27. Ta pesniška cvetica je vzela svoje ime od nadpisov, ki so navadni na spominkih, obrazih, posodah in stavbah. Imenuje se pa *nadpis* (pušica) vsaka didaktična pesmica, ki kako posebno ostro misel prav kratko in jederno izreče, da nepričakovani razpletkec bravca tako rekoč prehlapi.

91. Predgovor in zagovor.

Naj misli, kogar bi pušice te zadele,
Da na visoki verh leté iz neba strele.

Fr. Prešern.

92. Pred pevcu, zdaj homeopatu.

Popred si pevec bil, zdaj si homeopat,
Popred si časa bil, zdaj si življenja tat.

Fr. Prešern.

93. **Bahaču.**

Kedar zakroka kavran, potihnejo tice po gozdu;
Kedar se dere bahač, modri možaki molče.

Fr. Cegnar.

94. **Pevcu kosmatih pesem.**

Slovencom pojem milo kakor filomela,
Mi oda ptuja ni, neznana ne gazela,
Slavé balad me cele in romanc kerdela,
Res pevca takega še Slava ni imela.
Poglej znad Pegaza hripavega, oj brate!
Prebirati prenehaj lire strune zlate,
Mar skrij v zeleni gozd med smreke se koščate:
Od tal do glave pesme tvoje so kosmate.

Gr. Krek.

95. **Resnica.**

Kdor resnico ljubi, ušes ji ne maši,
Kdor se je pa brani, zaveže še oči.

Fr. Levstik.

h) Satira.

§. 28. *Satira* se imenuje vsaka didaktična pesem, ki slabosti človeštva ostro graja in poboljšati skuša, ali pa norčije sveta šegavo obira in jih na smeh postavlja.

96. **Nova pisarija.**

(Zložil Fr. Prešern.)

Učenec. „Da zdaj, — ko že na Kranjskem vsak pisari,
Že bukve vsak šušmar daje med ljudi,
Ta v prozi, uni v verzih se slepari, —
Jez tudi v trop, — ki se potí in trudi,
Ledino orje naše poezije, —
Se vriniti želim, se mi ne čudi.
Priatelj! uči mene pisarije:
Kakó in kaj useč se Kranjcom poje,
Odkrij mi proze naše lepотиje.“

Pisar. „Ak so pisar postati želje tvoje,
Moj zlati uk poslušaj in zastopi,
Zapiši terdno ga v možgane svoje!

Ak hočeš kaj veljati v našem tropi,
 Besed se ptujih boj, ko hud'ga vraga,
 Ak kos si temu, koj na perste stopi.
 Naj proza tvoja bo lepote naga,
 Minerve nič ne prasaj, poj po sili,
 Pisarjem proza bo in pesem draga.
 Češ biti v kranjskih klasikov števili,
 Debelo po gorjansko jo zarobi,
 Vsi bomo tvojo čast na glas trobili;
 Ak rovtarske vezati znaš otrobi,
 Nov Orfej k sebi vlekkel boš Slovenc,
 In pozni vnuk poroma k tvoj'mu grobi.
 Da kranjščina zaklad ti svoj odklene,
 Zapusti ročno mestne mi sosede,
 Tri leta pojdi v rovtarske Atene."

Učenec. "Al žlahtne kranjske tam cvetó besede,
 Kjer govoriti dosti več ne znajo
 Pastirji samski, ko imena čede?"

Pisar. "Tam, kjer po stari šegi še drekajo,
 Kjer ne zmajejo dost al nič jezika,
 Besed nemškavcov gerdih ne poznajo."

Učenec. "O srečna rovtc! v vas me iti mika:
 Al se bojím pri rovtarji, pri kmeti,
 Da bera besedi ne bo velika."

Pisar. "Pečene, ljubček! piščeta na sveti
 Nikomur niso v gerlo priletele;
 Brez truda večno se ne da živeti.
 Besede zraščene, besede zrele,
 Ne v rovtah, po planjavi ne kmetije,
 Nikjer ne bodo ti na nos viséle.
 Poslušaj ga, kakó jo on zavije,
 Jezika sol, lepota, da le zine,
 In pravo ti vezanje se odkrije.
 Tam pul'jo besedi se korenine;
 K tem deni konce: ača, išče, uha,
 On, ovka, ovec — druge pritikline,
 To terdno skupej zvari; primaruha!
 Lahko boš v kozji rog ugnal Slovence,
 In proti tebi bo Dobrovski — muha."

Učenec. "O zlati uk! adijo mestne sence!
 Apolon drugi bom jez sred kozarjev
 Si v rovtah pletel nevmerjoče vence. —
 Al naše ljudstvo nekđaj ni oltarjev
 Minerve in Apolona imelo,
 Od gerških, od latinskih so pisarjev
 Dobili starši učenost v deželo,
 In z njo besede ptuje; — razodeni,
 Al saj se bode tih služiti smelo?"

- Pisar. „Bog tega varji! po nobeni ceni,
Jezika naš'ga ž njimi ne ognusi!“
- Učenec. Saj tudi drugi to storé Sloveni;
Saj vemo, da turčuje Serb, da Rusi
Tatarijo, Poljak da francozuje,
Da včasih verli Čeh nemákvati musi.“
- Pisar. „Lej, v knjigah njih je tol'kanj lul'ke ptuje
Med lépo, čisto Slavšno zasejane,
Da je noben purist več ne izruje:
Al bukev naše Kranjsne spakedrane
Pešičico denimo na ognjišče,
Prerojen Fenis čist da 'z ognja vstane.“
- Učenec. „Č'mu bo nam, prašam, prazno pogorišče?
Al mutasti počakamo zijali,
Da 'z njega zrasede novo besedišče?“
- Pisar. „Slovensko lul'ko bomo reševali,
Hranili dobro zerno, in kar zmanjka,
Iz svojih bomo to možgan' dodali.“
- Učenec. „Te čudne zmesi starega ostanka
In iz novink Slovenec v Koratani,
Ne bo razumel Štajarc, ne Ljubljanka.“
- Pisar. „Gorjačarji, tatovi in cigani
Po svojem govoré; kogá za silo
Nam v bukvah jezik svoj imeti brani?“
- Učenec. „Gorjačarsko, cigansko kaj berilo
Bo čudno vam pisarjem pomagalo,
Ak bo se vse drugači govorilo:
Samí svoj uk spoštujete premalo,
Več ptujk clo tebi, ne zameri, vjide,
Zakaj bi se jih moje žnablo balo?“
- Pisar. „To govori se, kar na jezik pride,
Pogovor, ko na ušesa več ne bije,
Ko zjutrejna se megla v nič razide;
Kar v bukvah je natisnjen'ga upije,
To, bratec! med učene gre linguiste,
In priča od jezika lepotije.
Slovinci bodo brali bukve čiste,
Ak nas ne hval'jo, naj me vzame zlodí!
Cel svet posnemal kranjske bo puriste.
Kar noč'te vi umeti k svoji škodi,
Kar ne dopade vaši slepi buči,
Častili hodo pozni to narodi.“
- Učenec. „Prižgal, si mojster! žark mi nove luči;
Na delapust da sodnega jaz dneva
Slovim; še to, kaj pel bom, me podučí!“

- Pisar. „Horaci dulce et utile vелеva,
Kaj prida sliš'jo ušesa naše rade;
Nam utile je zerno, dulce pleva.“
- Učenec. „Romance zdaj pojejo in balade,
Tragedija se tudi nam obeta,
Sonete slišim peti pevce mlade.“
- Pisar. „Od mene pesem vsaka je prekleta,
Ki nima prav slovenskega imena,
Naj še takó prijetno bo zapeta,
Ljubezen poje pevcov tih Kamena,
Jeziku dela ino sercu rane,
V gerdobe strela treši naj ognjena!
Balade, po Čebelici izdane,
Da bi se te med nami zamorile,
Tragedije ostale nam neznane!
Da bi Krajnice strupa 'z njih ne pile,
Ljubezni sladke, ki serce zapelje,
Bi z Romejovo Juljo ne čutile!“
- Učenec. „Res škoda bi bilà, zdaj od nedelje
Do druge šestkrat se serce uname,
Je šega, da kdor pride pred, pred melje.“
- Pisar. „Balade pet' je mlatva prazne slame,
Je reč pohnjšljiva in zapeljiva;
Lenoro bere naj, kdor ne verjame.
Romanca je s tragedijo škodljiva,
Teh in sonetov in zdravljič ne piši,
Sovraži vse te Muza sramožljiva,
Poj rajši to, kar treba je pri hiši,
Za hleve treba, treba je na polji,
Poj to, kar kmet in meščan z pridom sliši.“
- Učenec. „Bog ti zaplati uk, po tvoji volji
Bom pel: gosence kaj na repó varje,
Kak prideluje se krompir nar bolji;
Kakó odpravljajo se ovcam garje,
Preganjajo ušivim glavam gnjide,
Loviti miš' učil bom gospodarje.“
- Pisar. „O, zlati vek zdaj Muzam kranjskim pride.“

č) Zastavice.

§. 29. *Zastavice* ali *uganjke* se imenujejo tiste didaktične cvetice, ki so človeškemu umu za vajo podane, da si iz naznanjenih znamenj ugiblje in sklepa po pravem predmetu, ki ga je pesnik v njih zastavil. Delijo se pa v narodne in umetne uganjke; posebno je slovenščina bogata narodnih zastavic.

100. Govor ob koncu šolskega leta.

(Zložil A. Umek.)

1. V daljavi tam mladeneč se sprehaja,
Pa — brez vodnika v tamni gozd zaide,
Kjer gosta senca ga ko noč obdaja,
Da dolgo dolgo spet na plan ne pride.
In vedno bolj odljudno mu prihaja,
Čim več na potu časa mu preide.
Na enkrat ga pa močen glas zadene:
Zdaj verni iz goščave so meglene!
2. Ko bil bi glas ta strune don sreberne,
Tak klic mladenču ta serce prešine,
Ter naglo proti solncu se oberne,
Dreves stoletnih zapustivši tmine,
Livad cvetečih svet se mu odgerne
In gor zelenih jasne visočine.
Pred njim razpenja se široka cesta,
Ga pelje v bližnje, pelje v daljne mesta.
3. Tam vidi starih Grekov umotvore,
Okusi slast njih krasne poezije,
Rimljanov bere pesmi in govore,
Ki solnce jim iz Grecije prisije.
Gre še naprej, povsod spoznati more,
Kako po zgledu klasične umetnije
Vsak narod svojo zemljo obdeluje. —
Al lastna domovina mar praznuje?
4. Iz spanja dolzega se je zbudila,
Pa krepko in izverstno napreduje.
Se mičnih strun je pesem oglasila,
Mladeneč, pridši iz dežele ptuje:
Slovenski jezik, — oj osoda mila!
Glej v logu že Modriškem se spoštuje,
Dosegel bode bratov častno mesto,
Če bode le nalogo spolnil zvesto.
5. Skopana, preorana je celina,
Začetnik njen že v hladnem grobu spava:
Kdo ne pozna Vodnika Valentina,
Po katerem Krajni beli dan priplava?
Mladenci! zgled njegov nam iz spomina
Ne sme; nam dan je um in pamet zdrava,
S pesnemanjem ga bomo spoštovali,
In druge vse, ki so za njim orali. —

6. Tu nočem slavnih mož imenovati,
 Ki slovstvo naše dosti na visoko
 So stopnjo spravili, saj že poznati
 Jih mora vsak; al polje je široko,
 Tovarši! ki ga treba še orati,
 Pa nič ni bistroumu pregloboko!
 Naprej, naprej! sedajni čas veleva,
 Povsod gibanja mnogo razodeva.
7. Naprej tedaj, naprej, mladenči mili!
 Da narod bi povzdignili; te želje
 Si prizadevajmo, da bi spolnili,
 To delo nam visoko bod' povelje!
 Da lepih ved bi semena sadili,
 To naj nar slajše naše bo veselje,
 Da, kar resnično, dobro je in krasno,
 Narodu tud' slovenskemu bo jasno!
8. Iz male Perzide se razširjuje
 Kraljestvo premogočno perzijansko;
 Mladeneč Aleksander se vzdiguje,
 Dobi Heládo, zemljo azijsansko.
 Štej rimske griče pred, od njih steguje
 Čez tri svetove vodstvo se rimljansko:
 Tako si tudi jezik opomore,
 Kar nima še, mu um stvariti more.
9. Veseli so današnji razni glasi,
 Ki oznanjujejo nam konec leta;
 Me njimi tud' slovenski se oglasi,
 V prihodnje si milejše dni obeta,
 Naproti res mu grejo zlati časi,
 Ak bo goreča zanj ljubezen vneta;
 Zatoraj bomo zvesti stari Slavi,
 In sveti cerkvi v kinč, in v prid državi!
10. Zdaj k sklepu pa priserčno hvalo damo,
 Neskončno bitje, Tebi, na višavi!
 Da Ti daš srečo, blagoslov, spoznamo,
 Da človek nič brez Tebe ne opravi.
 Od Tebe uma luč in vero imamo,
 Ti nas ohranjaš v upanji, v ljubavi.
 O vsemogočni! zdaj nas blagoslovi,
 Da srečnim sijejo nam dnevi novi!
11. Cesarju bodimo hvaležno vdani,
 Ki véro in pravico tak spoštuje:
 Naj Večni Te še mnogo let obrani,
 Pod Tabo naj se Avstrija raduje,
 Mogočno naj sovražnikom se brani,
 Nebeški blagoslov naj v nji kraljuje,
 Naj sreča se in blagor ves razlije
 Čez Tebe ljudstev Tvojih domaćije!

12. In Vam častiti varhi učenosti,
Dobrotljivi, preskerbni učeniki,
Ki ste vodili nas na pot modrosti,
O, koliki smo Vam zares dolžniki!
Ker bije Vam srcé le v prid mladosti,
Vam niso nikdar trudi preveliki;
Dostojno Vas zahvalit' ni mogoče,
Pa vendar nam je serce hvale vroče!
13. Končano je! — Na čelu pot ratarju
Se posuši, za trud dobi plačilo,
Že mirni zrak sledi težav viharju,
Počitka solnce spet je prisvetilo! —
Poklon Njih Vzvišenosti, poglavarju,
In vsim, kar jih je nas tu počastilo! —
Radujte se, — vesel je zdaj Slovenec,
Da serčno je dosegel slave venec!

Dodatek.

Hervaško-serbska poezija.

1. Odlomki iz junaške pesme „Osman“ v 20 spevih.
(Zložil I. Gundulić.)

I. Iz prvega speva.

(Vvod in posvečenje pesme. Osman ne more pozabiti, kakó je bil minulega leta po Poljakih premagan. Britko žaluje in toži.)

1. Ah! čim si se zahvalila,
Tašta ljudska oholasti! 1)
Sve što više steres krila,
Sve ćeš paka niže pasti.
2. Viekovite i bez svrhe
Ni pod suncem kriepke stvari;
A u visocih gorah vrhe
Najprije ognjeni triesk udari.
3. Bez pomoći višnje s nebi

Svieta 'e stavnost svim bieguća:
Satiru se sama u sebi
Silna carstva i moguća.

4. Kolo od srieće u okoli
Vrteći se neprestaje:
Tko bi gori, eto 'e doli, 2)
A tko doli, gori ustaje.

5. Sad vrh sablje kruna visi,
Sad vrh krune sablja pada,
Sad na carstvo rob se uzvisi,
A tko car bi, rob je sada.

6. Kroz nesrieće srieća iznosi;
Iz krvi se kruna crpe; 3)
A oni, kih se boje mnozi,
Strah od mnozih i oni trpe.

1) Čim si se zahvalila, tašta ljudska oholasti — s čim se ponašaš, nečimerna človeška ošabnost (oholost); 2) kar je bilo gori, je doli; 3) cerpati — črepati.

7. Od izdajstvah i od zasieda'

Ogradjena 'e glava u cara,
I u čas se sgoda ugleda, 1)
Od ké nebi pametara. —

8. O dievice čiste i blage,
Ké vrh gore slavne i svete
Sladkom vlasti pjesni drage
Svím pievóćim naričete,

9. Narecite sad i meni:
Kako iztoćnom' caru mladu
Smrt vitezi nesmiljeni
Daše u svom Carigradu.

10. Znam, da bi se odprje htilo,
Da ja pievam, vi kažete:
Kô se on rodi sriećno i milo
Caru Ahmetu prvo diete,

11. I po smrti oca svoga
S ké pomoći, s ké zasiede
Vrh prestolja otmanskoga
Mustafa mu dundo 2) sieđe;

12. Kô li se opet carsko misto
Mustafi otè, tere u slavi
Na prestolje ono isto
Sultan Osman car se stavi;

13. I on mladjalan kako paka,
Željan starih slavu sriesti,
Podiže se na Poljaka
S mnogom silom, s malom česti:

14. Ali da tim pjesni ove
Sasma duge neizhode,
Smrti objav'te vi njegove
Hude uzroke, tužne sgode.

15. Vladislave, poljačkoga
Slavna kralja slavni sinu,
Čim tvá puni slava mnoga
Svoga svieta veličinu,

16. Na spievanja ova obrati
Velićanstvo vedra čela,
U kih ti ištem prikazati
Nedobitna tvoja diela.

17. Kraljeviću glasoviti
Jur u smrti cara Osmana,
Svemogućom tvóm dobiti
Zamniela je svaka strana.

18. Tim s mé trublje, da sviet sliša
Slavu tvoju svakčas veću,
Ti svedj dieluj diela viša,
A ja piet ih prestat neću. —

19. Jadna u srcu uspomena
Caru Osmanu bieše ostala,

Da mu 'e vojska nebrojena
Od poljačke ruke pala;

20. I da zemljom svom velikom
Od toga se digla slava,
Glasec carskim dobitnikom
Kraljevića Vladislava.

21. Čim 3) s ovoga diete oholo
Pečali se, grize i mori,
Misleć, da sviet vás okolo
Tudjom hvalom njega kori,

22. Kliče: „Ja ti, ah! nikako
Kraljeviću nezavidim;
Sudjeno je bilo tako,
Dobitnikom da te vidim.

23. Nit me veće srieća mući
Tebi dobra, meni huda;
Jer komu se što odluči,
Viek neubiegne toga suda.

24. Nu sve rane srca moga
I muke su i žalosti
S neposluga vitežkoga
I s bojničke neviernosti.

25. Ah! neumrli vitezovi
Glasoviti Turci stari,
S kim' dobiše vás sviet ovi
Moji dieđi, vaši cari!

26. Gdie načini vaši bojni
I diela su slavna ona,
U kih izgled jest dostojni
Vitežkieh od zakona'?

27. Vi u trudu dni vodeći,
Snažna srca, smione obraze
Kazahote, podnoseći
Lietna sunca, zimne mraze.

28. U pogubah krépci uzrokom
Od posluha viere čiste,
Tiekom polja, gore skokom,
Rieke plevom probodiste,

29. Misleć, da je svake zledi
Trplet bolje, pače umriti,
Neg careve zapoviedi
S neposluga prestupiti.

30. Sve požude, sve pohlepe
Vidjahu se vaše mile:
Jahat bojne konje liepe,
I iz lúka tratit strile.

31. Pače svaki u odluci
Za raskoše svoje obrá:
Sablju o pasu, kopje u ruci,
Lúk o plećih, konja dobra.

1) In na mah pritisnejo zgode, kterih še nikdo ni doživel; 2) stric; 3) ker.

32. Bila su vam brašna u putu
Bez razluke svaka žita,
A studenca bistra u skutu 1)
Pitja od vode plemenita.

33. Konju i vama striche občeno
Stahu noćnih sried pokojah
Kućarice, opletene
Od hrastovih tancih hvojah.

34. I vojvode i viteza,
I na kopnu i sried mora,
I postelja i trpeza
Bieše koža zvieri od góra'.

35. Pače u siever posried zime
Jezdec mrazno Podunavje,
Steraše vam mnokrat svime
Snieg postelju, stienje uzglavje.

36. Odieća vas resi laka,
Svita sama i priprosta,
A za oklopje u junaka
Srce i prsi biehu dosta.

37. Grdjahote vi sva blaga
I sva plemstva, razmi ono,
Što dobje sablja i snaga
Vojujući svedj smiono.

38. Sudjahote, da nevolje
Najveće su stat bez rati,
I da je umriet vele bolje,
Neg izprazno dni trajati.

39. Veljahote, da kudeljje
Ženě predu doma u tmíni,
A junaci nepriatelje
Da zatieču na ravnini.

40. Deržahote za čast svoju
I najveću diku i slavu:
Za vašega cara u boju
Izgubiti rusu glavu.

41. Vapjahote: smrti prieka!
Nestavljamo pamet na te,
Da se carstvo prostre, a neka
Životi se naši skrate!

42. Ah! blažena i čestita
Koli doba vašá scenim!
Lasno 2) dobit krunu od svita
Bi s vitezim tak hrabrenim.

43. Jaoh! a sada sve je inako:
I vojvode i vojnici
Sve je otišlo naopako,
Nevierni su svikolici!

II. Iz tretjega speva.

(Carski poslanec na potu iz Carigrada
v Varšavo, obide mnogo znamenitih
krajev in pride tudi na bojišče lanskega
leta.)

1. Mraznoj zimi dodje svrha
S premalietna jur dohoda;
Snieg s planinskih kopneč vrha'
Što uzě goram, rekam podá.

2. Na glas tihih od větrica'
Bieše ranit zora obikla
S viencem, ki joj svi ružica
U rajskih poljih nikla,

3. Kad sunčana zraka plaha
Po nebu se pruži vedru,
A poklisar carski uzjahá
Zlatnom sabljom reseć bedru.

4. S lepom družbom on se odpravi
S otmanskoga Carigrada
Put državah, kim' u slavi
Kralj poljački Sišman vlada.

5. Nepoteži 3), nu ga tiera
Misó, da prie sklad se uzroči
Medju suncem od sievera
I miesecom od iztoči.

6. Sada jedne, a sad druge
Konje jaše na promienu,
Probijući strane i luge
Po ravnini, po kamenu.

7. U rumelska jezdi polja,
Opet Srbska napried slidi,
Gdie su od grada Drienopolja
Vrh Marice rieke zidi.

8. Vrh Marice rieke, koja
Mnokrat brzi tiek ustavi,
Kad Orfeo kraj nje pojá
Drage pesni od ljubavi.

9. Kažu Srbliji i Bugari
Bistre vođe sedam vriela',
Koja probi i udari
Na spevanja svá vesela;

10. Spoviedaju, vibri plasi
Da uzpregoše vrle síle,
Slavni piesnik kad se ogiasi,
Pod začinke 4) svoje mile,

11. Još govore: jato od pticah
Sliedeć dubja gniezda prinl,
Za od različih čuti žicah
I od glasa sklad jedini.

1) Krilo; 2) lahko; 3) ne odlašá; 4) pesem.

12. Na skladanje, vele, medno
Kod pievóca ljubovnika
Od različih zvierí u jedno
Kupljaše se množ velika.

13. „Od Orfeá ovdie prvo,“
Neka u vieka svak začinje,
„Ču zvier, ptica, kami, drvo
Skladne i sladke bugarkinje.“ 1)

14. Bugarin ih slavni ostavi
Slovinskoimu svom' jeziku,
Diela od slave da u slavi
Bugare se u njih viku. —

15. Jaše vezir i najbliže
Goru od sedam vrielah gleda;
K južnom kraju Vitoš diže
Vrh u dubju niklu iz leda.

16. Kunovica grlo od svieta
Ká verigom dugom veže,
I Planina Stara opeta
Prostire mu se i proteže.

17. Dno večnoga leda i mraza,
Gdie su pukle ove gore,
Starih dobah čeljad kazá
Od oružja boga dvore.

18. Da se gvozden stan nahodi
Martu ovdie, bi na glasu;
Gvoždje miri, gvoždje podi,
Stupi i vrata od gvoždja su.

19. Tim još i sad, gdie se reče,
Da je od boja bog stanovó,
Gvozdena se ruda sieče,
Miesto je zvano Samokovo.

20. Provadiom jaše paka,
I na žalih Mora Crna,
Odkud svitje danja zraka,
Bieli mu se grad od Varna.

21. Pazi Varno na daleče,
Gdie vojujúe jur junački
Smrt Vladislav slavni steče,
Kralj ugarski i poljački.

22. Ali s vele boljom kobi
Sad Vladislav novi u slavi
Blizu Varna cara dobi
I u potieru s vojskom stavi.

23. Bugarska mu sela ostaju
S lieve strane, k desnoj kúca,
Gdie se k morskóm' stere kraju
Plodna i pitna svim Dobruča.

24. Prostrana je zemlja toli,
Da tko gledá siemo tamo,
Stalo mu se svud okoli
S poljem nebo vidi samo.

25. Dva krat ovdie zlatne pčele
U lieto se jedno roje,
I tolikrat ovce biele
Jaganjčiče kote svoje.

26. Iz Dobruče u Zagorje
Podunavjem paša slidi;
Liepa miesta, drag prostor je,
Sve se puno selah vidi.

27. Kite zlatne i rumene
Vise o dubju voća zriela,
Pod kim traje dni ljuvene
Čeljad mirna i vesela.

28. Rojna ulišta, mliečna stada,
Žitne njive svak uživa;
Nikopolje 'e od zapada,
Darstero, odkud sunce siva.

29. Čas poklisar neprestaja,
Nu pospiešno napried hodi
Uprav rieke od Dunaja,
Na Čeliah da je brodi.

30. Čelie su grad niekada
Glasovita bile imena,
Obilježja jedva sada
Naziru se iz kupiena;

31. Poharana grada zidje
S desna ostavi Turčin kraja,
I upriči put, da pridje
Preko rieke od Dunaja,

32. Gdie zlamenja miesto hrani
Još i ostatke male nieke
Od mostovah, koje lani
Čar prostrié preko rieke;

33. Most bo oholi Dunaj neda
Vrh své rieke držat brzne,
Neg samo oni, ki mu od leda
Stavi siever, ki ga smrzne.

34. Tim poklisar cara Osmana,
Kô u bogdanska polja ujaha,
Vidjenje mu kobnih strana'
Stupit neda bez uzdaha:

35. Pače, sve što napried jaše,
Hudja žalost svedj ga trudi,
Kosti gole čim plesaše
Od pobienih turskih ljudi'.

36. Srcu odoliet móci neima,
Da od bolest vás ne trne,
Pazeć silom pred očima
Turski rasap, kud se obrne.

1) Junačke pesme; bugarin — pevec tacih pesem.

III. Iz petega speva.

(Velika tuga obhaja carskega poslanca,
ki jaha skoz gomile turških kosti.)

1. Kserske slavni, ki poda se
Stavi iztok vās niekada,
Kad s tisuću tisuća' se
Vojske diže put zapada,

2. Na iznosit brieg uzide,
I pazeći broj bez broja
Vitezovah, ki ga slide,
Bli velika radost svoja.

3. Nu misleći, da opeta
Neće od onih svih junaka'
Živ bita i'edan do sto lieta,
Grozno u sru svom proplakā.

4. Ali mladi care Osmane,
Ako se i ti obeseli,
Put Poljačke kad se strane
S vojskom strašnom naprie dieli,

5. Plakat si opet mogó bolje,
Pokli u kratko vidie vrime,
Gdie se prikri celo polje
S tvim' vitezim pobienime.

6. Proz gomile turških kosti'
Jaše paša, i naprieda
Od bolesti i žalosti
Zavré rieči plač mu neda.

7. Ali vele hudja 'e muka,
Ku vidjenje njemu dava
Od skorenih subih ruka'
I od usahljeh crnih glava'.

8. Često ciela još tielesa,
Sledjena u krvi i smerznuta,
Nastupajuć s konjem splesa
Siemo tamo preko puta.

9. Mnokrat mu se konj poplaši,
Puha, hržā, streptie u sebi;
Konj ga i konjik mrtav straši,
Preko koga proć mu triebi.

10. Pace mnokrat naše skoći
Cieć 1) namiere tužne toli,
I on za milost zaže 2) oči,
A suzami lice poli.

11. Na svak čas ga uspomena
Mnozih miestah gore cvielja;
Od rodjaka ondi ubiena,
Ovdi od mila prijatelja.

12. I za sve to man³⁾ se uzmiče;
Jer je usiljen putajući
Onim istim, kih nariče,
Konjskim stopam' kosti tući.

13. Ah, nevolje bez izgleda!
Pleše onih mrtvih sada,
Kih najveće živih gledā.

IV. Iz osmega speva.

(Kizlar-aga, ki je obhodil mnogo krajev,
pride tudi do Ljubdraga, edinega
ostanka raških despotov, ki je prav
siromaški s svojo hčerjo Sunčanico blizo
Smederova živel.)

1. Jur je došo Kizlar-aga
K Smederevu bielu gradu,
Za iznaći kćer Ljubdraga,
Sunčanicu liepu i mladu.

2. Svetla je ova dievojčica
Od koliena despotskoga,
Vid žudjeni i zenica
Sliepa starca, čačka svoga.

3. Ki se unukah unuk zove
Gjurgja despota i Jerine,
Od kih ime i sad slove
Niz slovinske pokrajine.

4. Zasvo da su Turci hudi
Gospodstvo mu staro oteli,
Gospodske se kaže čudi,
Plemenit se dielim veli.

5. Prut kraljevski, niekad ki je
U rukah mu diedim bio,
Njemu 'e sada štap, na ki je
Težku starost naslonio.

6. Države one, gdie niekada
Vlast despotska sterala se,
Kratka mu je sad livada,
Vrhu koje stado pase.

7. Straže mu su psi uzdani,
Krotke ovec puk podložni,
A pastiri i gorani
Prijatelji najuzmnožni.

8. Priprosta mu 'e knčarica
Mramornoga mieste hrama,
A razkošna svim ložnica
Trava uvehla, suha slama.

1) Zavoljo; 2) stisniti; 3) zahman, zastonj.

9. Šatori su izvezeni
Zelenega dubja kitje,
Jestojska mu 'e sat medeni,
Voda i mleko sladko pitje;

10. A od zlata čaše izbrane,
Sladka pitja u kih stoje,
Ruke bele i sniežane
Milostive kćerce svoje.

11. Dobri ovako starac traje
Najpokonjih danah dio,
Ki od dvanaest sinova' je
Čestit otac niegda bio.

12. Ali njemu smrt nemila
Kroz namieru hudu i prieku
Svih je u brzo poplienila,
Da neosuši lica vieku.

13. Tim je on sada osto veće
Jak obsiečen dub u gori,
Komu vihar s plahe smeće
Grane skrši i obori.

14. Vuk i Ljubdrag, kih slovjaše
Glas s iztoka do zapada,
S puške ogajene mrtvi ostaše
U podstupu Prage grada.

15. Gojko i Uroš sried zasieda'
Od turske su sablje pali,
Ki su u ognju preko leda
Za cesara vojevali.

16. Mikleuša i Stiepana
More utopi na pučini,
A dopade smrtna rana
Vladka od guse u planini.

17. Glavu izgubi Grgur svoju
S prijateljskih zlih prevara',
A u erdeljskom stignu boju
Smrt Miloša i Lazara.

18. Janko i Lauš od svih biehu
Samo ostali jošte živi
Za razgovor i utiehu
Čačku u težkoj suprotivi.

19. Ki svu ljubav složi i stavi
Od dvanaest u dva ova,
I ko oči dvie u glavi
I gleda ih i milová.

20. Ali huda nad sve ine
Do berzo mu srieća uzroči,
Da mu ujedno zrak pogine
I od dva sina i od dvie oči.

21. Janka nemože uzdržati,
Da se na boj neuputi,
U bogdanskoj tim ga rati
Pogubiše Turci ljuti.

22. A Lauša u isto vrime
Srietè prieka smrt na domu.
Ki čačkovo zovuć ime
Umrie u rukah čačku istomu.

23. Tad toliko plakat uzè
Od dvanaest probien strila'
Tužni starac, da ga suze
Osliapiše s grozna cvila,

24. I svršio još bi u plaču
Dni krog težke nepokoje,
Razgovora da nezaču
Od jedine kćerce svoje.

25. Suncanica mlada i liepa,
Od ke slovu svud krieposti,
Svietlo ufanje čačka sliepa,
I štapak je u starosti.

V. Iz osemnajstega speva.

(Puntarji zoper cara Osmana se zberó
na posvetovanje.)

1. Zviezda liepa i ljuvena
Bieše obsjala nebo veće,
I razlikosti urešena

Zemlja svukla crne odieće;

2. U povojih zlatnih zora
Stoprv rodjen dan iznesè:
A u sbor cieća dogovora
Nabunjeni skupiše se.

3. Starce od puka i velike
Postaviše sudce siesti,
I od zakona razumnike,
Ki nadhode 1) inih sviesti.

4. Pitaše ovih: „Što zapada
Po zakonu, kad car ište
Iz carskoga preniet grada
Blago, zakone i siedište?

5. Zakonjaci odviet daše:
„To nikada nebi prije;
Car zakone stare nase
Ki potlača, to car nije.“

6. Čuše se istom odgovori,
Ké podaše znanci siedi;
A Dant se diže gori,
Usried vojske da besiedi.

7. Bez obzira srne, kuda
Nesviestni ga bieš potiće,
Iz pogleda srčna i huda
Mećuć oganj, vapeć kliče:

8. „Dokli ovako u mrtvilu
Podnosit nam sudjeno je
Plien občeni, smrt nemilu,
Bezakonja zlo svakoje?

9. Ustanite, što čekate,
O hrabri vitezovi?
Vojevodu mene imate,
Svrz'mo s grla jaram ovi.

10. Koga ištete veće svieta?
Gdie gledate man skupljeni?
Jedà dokli od dieteta
Svi budemo posiečeni?

11. Od dieteta, koi nije
Kriepak, ni bit može u sebi;
Kojim svaki vietar vije,
Ki nepozna, što mu 'e triebi;

12. Ki plabosti svom se vlada,
Ki zakone po tleh meće,
Koi sluša zlobnih sada,
A od dobrih svieta neće.

13. S lakomosti koi cieniu
Veću čini od pienezah,
Neg li za svu čast občenu,
I živote svih vitezah,

14. Koi od carah viek je bio,
Da vojnikom k staroj plati
Nov dar nije priložio,
Kad se s njimi s boja vrati?

15. Ah darovi! slavni Otmane,
I vi silni cari ostali;
Sad viteze vidjte izbrane,
Kih ste vašom diecom zvali,

16. Gdie ih diete s priekè želje
Bielodano kolje i davi
Vaše plešud sve povelje,
Koje držà svak na glavi;

17. Ter ih samo s sobom vodi,
Neka ginu posried boja,
Gladni u kopnu, žedni u vodi,
Goli u mrazu bez pokoja.

18. Ah, spomen' se svak, i žali
Lanjsku jesen: jao, kolici
Od leških su mačah pali
Turški piešci i konjici.

19. Diete tašto, plaho i vrlo
Kad pò svieta skupi ujedno,
I svoj vojsci jedno grlo
Priklà 2) i carstvu svóm' neredno;

20. Na očnih kad svim nami
(Ah, vidjenje strašno dosta!)
Turški miesec pod nogami
Krstjanskomu križu ostà.

21. Države su opustile,
Krajine su bez bojnika';
Za sinovim majke cvile,
Kih posiečè sablja prika.

22. I bez diece i bez hrane
Pali u starost otci ostaju,
A svud sestre neudane
Mrtvu bratju naricaju.

23. Nevieste su udovice,
Plaču vojna i dievera;
Tko ni'e mrtav dno tamnice,
U verigah robstvo tiera.

24. Od turačkih cviet mladića',
Kih Kozaci i još kolju,
Zvierma i pticam leži pića
Na bogdanskom ravnu polju.

25. Bez ukopa tieme sada
Tužni ostatak, gole kosti,
Vietri nose, plešu stada,
Móre izmeće bez milosti.

26. Turško ime jur od slave
Od pogrde ostà svietu,
Odkad sablju tamne glave
Pripasaše zlom' dietetu.

27. Ali on car pravi nije:
Car vaš, car moj Mustafa je;
Njemu kletvu dasmo prije,
Njega vojska obrala je.

28. Nu što velim? na sramotu
Vašu i moju Osman vlada,
A zatvoren u životu
Mustafa je tužan sada;

29. I ni'e koga, da ustane,
Da slobodi, da ga izvede,
Da nam opet bio dan svane,
Čim na carski sto svoj sieđe!

30. Mustafu opet cara dobra,
Mustafu opet cara sveta,
Bog i vojska koga obrà,
Stav'mo, a vrz'mo tja dieteta.

31. Slieđ' me, slieđ' me, družbo hrla,
Slieđ' me; tkogod živiet haje:
Stoi nam sablja više grla;
Mustafa opet car naš da je.

32. Slieđite me svi, slieđite,
Hudi silnik da se iztira:
Tlačte, dav'te, siec'te, bijte,
Tkogod nam se uzopira!

33. Nu što veće rieči služe,
Pred očima vidjte štetu:
Na oružje, na oružje,
Na oganj, na plien, na osvetu."

1) Gerlo odrezati.

34. Jak na vietra silna dmenje
Móre uzavri na valove:

Tako uzrastè svaèie smienje
Na otrovne rieèi ove.

35. Svak se uzbuni, svak razgnjivi,
Postà žamor, paèe sva se

Vojska užežè u plam živi
U strašive vaped glase.

36. S golom sabljom u desnici
Svak za ljudskom krvi smagne,
Hrlè naglo svikolici,
Da prie car se s stola izagne.

2. Odlomek iz junaške pesme „Sveti Ivan i kralj Koloman“ v 24 spevih.

(Zložil J. Kanavelić; iz V. speva.)

1. Na iztoèna vedra vrata
Žarko sunce iztieèaše
U Frizova ovna od zlata,
Prem kad s ribah prohodjaše.

2. Tihì vietrie po ðubravi
Bieše poèeo blag pršati
Za po cvietju i po travi
Zornu rosu cielivati.

3. Drobnom travom, ranim cvietjem
Zemlja èudno nakitjena
Pred ljubljenim premalietjem
Ukazà se razbudjena.

4. Od slavica lužanina
Žuberenje sladko i milo
Bieše u skladnih sto naèina'
Doba ugodno pozdravilo.

5. Snieg s visocih vrhah i briega'
Kopneè riekam snagu podà;
Od sledena zašto njega
Tekuća se stvorì voda.

6. Móre, ko bi srèno prije,
Ljubko sad nju u skut prima
I što može najblazije
Susreta je cielovima.

7. Vile, u gorah kim je stanje
I u vodah ke plivaju,
Na žudjeno uživanje
Veselo se dozivaju.

8. Ter razbludne pojeè piesni
Svako u vienèae cvitje kite
I razkošnoj u ljuvezni
Rese prame zlatom svite.

9. S pastircicom pastir zajedno
Po livadah mirno pase
Plodna stada i naredno
Š njom zaèinja u sve glase.

10. Zaboravlja svak nevolju,
Svak vesele dni provodi:
Zvier u lingu, riba u vodi,
Dub u gori, cviet na polju.

11. I Koloman, kralj srditi,
U srcu je svom veseo,
Zašto može boj slediti,
U pameti ki je zaèeo.

12. Tim doziva glave ureda,
Ljepu vojsku ki vladaju,
I nju izredit zapovieda
Na ravnici pri Dunaju. —

13. Speè Titona ostavljaše
I ključima èista od zlata
Biela zora otvaraše
Suncu iztoènom jasna vrata;

14. I prosipljuc na sve strane
Rumen traèor, èemin bieli
I ružicam ruže rane,
Izvodjaše dan veseli;

15. Kad sva miesta bližnja i dalja
Staše bubnji va boj zvati,
A uzè na zvek od trubalja'
Nebo i zemlja zamnivati.

16. Izredjena na ove glase
Vojska ugarska u brzini
Pod oružjem ukazà se
Kraj Dunava na ravnini.

17. Zatim, netom 1) iza gora'
Sunce odkri zrak žudjeni,
Kraljevskoga svoga iz dvora
Kralj izidè uzviseni.

18. Njega vojska svakolika
U radosti mnogoj primi
I od malana do velika
Sretè dvornim pozdravimi.

1) Komaj.

19. On svim puno lice kaže
I veselja i ljubavi,
I što može liepše i draže
Svih ih časti, hvali i slavi.
20. Zatim na sto zlatni sieda,
Milostivom ter besiedom
Prohoditi zapovieda
Svih preda se skladnim ređom.
21. Prvi se Uroš ban ukazà,
Mudar s znanja i besiede,
Starih lietah, vedra obraza,
Deset knezah njega sliede.
22. Dvanest tisuć oni vode
Svojih rodnih miestah ljudi',
Izabranih od gospode
S bojnih dieľah slavnih svudi.
23. Crljenim su haljinami
Svikolici odieveni;
S sabljam, lucim i strielami
Idu na ovi boj žudjeni.
24. Ovo su oni, koji slavu
A ne platu dvore i časte,
Nestede istu svoju glavu
A da ugarsko ime raste.
25. Njih neľede zimni mrazi,
Lietno sunce njih nepeče;
Skokom goru svaki uzľazi
Rieku pliva, polja teče.
26. Slavom samo uznose se,
Ku vojujuć dobivaju,
I njom samo da se urese,
Straha od smrti neimaju.
27. Drugi izidè svud hvaljeni
Ban Goroslav, znane sviesti,
I za njim su izredjeni
Svietlih knezah šesnaesti.
23. Šestnaest tisuć oni u broju
Vode vojstva smionoga,
Ki ni u miru ni u boju
Nestraše se od nikoga;
29. Lakomi su izvan miere;
Tim za grabit i ukrasti
Bez Boga su i bez viere,
Bez milosti i bez časti.
30. Uzdržati nemogu se
Od sramotne lupežtine,
I za ugrabit stavľaju se
Na sve zľobe i krivine.
31. Svi naprave žute imaju,
Harbe 1) nose, a na pasu
Srebrne im sabľe sjaju,
Uzde i sedla srebrna su.
32. Ban Radivoj jesti treći:
Petnest knezah prate njega;
Svi su modroj u odieći,
Konji su im bielji od sniega.
33. Dvaest tisućah hrabrenih
Vitezovah idu s njima,
Na boj učnih i izbranih
Med najboljim vitezima.
34. Vučjim kožam oda svudi
Sebe i konje odieli su,
I od konjah i od ljudi'
Vidiet pravi vukovi su.
35. Šestoperac nosi svaki
I vitežku sabľu uza se:
Udriti je na dva jaki,
Tri dočekat neustraša se.
36. Mućno od boja lice odvratì,
I nasrće bez prepasti;
I ako pade, možeš znati,
Da zamienjen hoće pasti.
37. U četvrtom ide ređu
Ban Družimir glasoviti;
Nosi munju u pogľedu,
Triesk u ruci ognjeviti.
38. Za njim jašu tridest knezah
Od ne manje hrabrenosti,
Šeset tisuć ki vitezah
S sobom vode snažnih dosti.
39. Zelena ih resi odieća,
Svaki oružjem viešto vľada;
Slava ovih jest najveća
Uzľaziti mire od grada;
40. Od gvozdene zato žice
Nose odieću na odieći,
Za pas drže siekirice,
Čordu u ruci, štit na pleći'.
41. Kade prodje liepim ređom
Vojska ovako oružana,
Stavnom dozvä kralj besiedom
Pogľavita četär bana,
42. Ter im veli: moji uzđani,
Pomnja ima vaša biti:
Kad prosine zrak sunčani
Sjutra vojku uputiti.
43. Medju vami prvo ima
Ban Goroslav miesto uzeti
S svojim vriednim bojnicima
I svoj prvi stieg iznietì;
44. A opet neka njega slede
Bivoli oni, ki smucaju 2)
S ovnim glavam jake grede,
Tvrde obzide ke valjaju.

1) Meč (metavno kopje); 2) razdirati, stirati.

45. Ti ćeš uzet, Radivoju,
Drugo miesto medju nami,
I uputit vojsku tvoju
Za bivolom i gredami;

46. A za tobom triest dvorana
Najviernih hoditi će,
Ki će pratit triest sehsanah, 1)
Koje hasnu nositi će.

47. Na tri diela vitezove,
Družimire, tvoje izredi,
Ter sehsane s hasnom ove
Neka jedan dio sledi.

48. A za njima hranu opeta
Nosite će, ka se donijē
Iz dalekih stranah od svieta,
Svi kameli i kočije.

49. Drugi će se uputiti
Dio vitezah za ovima;
Treći uzdana straža biti
Od života moga ima.

50. A preda mnom stieg zlaćeni
Knez će nosit od Gemera,
Sir na komu okrunjeni
Put nebesah stere pera.

51. Čergah, odarah i šatora'
Kim su ponnje naslonjene,
Sustupice bez umora
Neka jezde blizu mene.

52. A za ovim neka hode
Svi trgovci i obilne
Trgovine, koje vode
Za uzdržanje vojske silne.

53. A ban Uroš vojsku svoju
Najposlednji uputit će
I običaj, ko je u boju,
Nami uzdana straža bit će. —

54. Kad kralj podà red ovaki,
Na kraljevski dvor se odpravi,
Gdie ban i knez sledi svaki
Njega u scieni i u ljubavi.

55. A u glas jedan ljubežljivi
Vojska zaupi svakolika:
Kralju slavni, živi, živi!
Do sto letah, do sto vika'!

56. Mi veselo sledit ćemo
Tve kraljevske sve stupaje
I pod' tvu vlast stavit ćemo
Sve od svieta četàr kraje. —

3. Odlomek iz junaške pesme „Kristijada“.

(Zložil J. Palmotić.)

(Jezus razlaga učencom slike Jeruzalemske cerkve.)

1. Gledaše se, gdi kralj viečni
Pun neizmierna svitla uresa,
Stvara u način neizrećni
Zemlju, vode i nebesa;

2. Vođa od neba ne razdiona
Zemlja od vode prazna staše,
A vrh ponora usiona
Kruta tamnost kraljevaše;

3. Kad vlast Božje veličine
Stvori svetlost i dan bieli,
S kiem on' čas crne tmine
I mućedu noć razdieli.

4. Gledaše se sa svih strana'
Stvoritelja svoga okolo
Od letastih od dvorana'
Neizbrojeno letiet kolo;

5. Kolo prve stvor svetlosti
S neizrećenom gdi ljubavi

U veselju i u radosti
Svoga stvorca hvali i slavi.

6. Čim angjeli s dvorbom slide,
On stavljaše po načinu
U svoj ures rajski zide
I nebesku svu krepćinu.

7. Vidjaše se po tom toga,
Gdi od vodah bieše dio
Sred prostora nebeskoga
Nad krepćinu postavio,

8. A gdi družim zapovieda,
Kih saziva sinje more,
Bez krzmanja da ureda
Obkruženu zemlju otvore.

9. Bieše vidiet vlažne vale,
Suhu zemlju gdi su obstrli
Ter na krajne teku žale
Ovdi mirni, ovdi hrli.

1) Tovorni konj.

10. Još ne biahu valovite

Tad poznali plahe piene

Kitni bori, jele vite

U pučinu prinešene;

11. Morska polja i širine

Blazi vietri gospodiahu,

Bez poraza, bez vrline

Milostivo ki pršahu.

12. Jedva móre zemlju povi,

A kamenjem opasane

Silne gore i briegovi

Izrastise po sve strane;

13. Ostajahu pod njim tiesne

I nizoke svud prodoli,

I ravnine još ne uresne

I široci luzi goli:

14. Kad se zemlja s mnogom slavom

Plodna ukazà i zelena,

Zračna cvietjem, kitna travom

Gostim dubjem narešena.

15. Svaka vočka svomu bitju

Sličan i lep plod otvora.

U gizdavom premalitju

Veseli se polje i gora.

16. Puno dike i lieposti

Videć Višnji svako veće,

Božanstvenom svom kriposti

Stvori žarke dvie svieće,

17. Dvie žarke svieće, koje

Redom skladnim i jednacim

Nebo rese, zemlju goje

Goruštima svojim' zracim'.

18. Sunce, svieća poglavita,

Biela dana kralj izbrani

Vrteći se oko svita,

U zlatnih se kolih bani.

19. Sad vitorog, obó sada

Jasni miesec sunce mieni,

Noćno vrieme koji vlada

I veseli mukle sieni;

20. Njega okolo, pune gizde

Liepin redom, a bez broja

Sjaju odasvud sitne zvizde,

Ruse od višnjih perivoja'.

21. Vidjahu se ribe nieme,

Gdi po polju morskom pliju,

I gdi kudam izvitime

Valovite pienu biju;

22. Nebeskome gdi širinom

Ptice krila sva prostiru,

I nad zemljom i pućinom

Strielovite svud udiru.

23. Ne daleće, mirna stada

Gledaju se s ćudnom slasti,

Sred ravnine i livada'

Me'ku travu skupno pasti,

24. Vidio bi zvieri vrle,

I one, ke se po tlé viju,

Kao da brzim tekom hrle,

U planinu da se skriju.

25. Iz oblaka svetla i biela

Rajski gospod, kad ih stvori,

Ćinjaše se vedra ćela

Da ove rieći njim' govori:

26. „O stvorenje drago moje!

U veselju svi rastite

Vrstu i plemen svaki svoje

Vrhu zemlje uzmožite.“

27. Najposlie crna od kala

Ćoviek stvoren sta na svieti,

Nad stvorenja sva ostala

Ćestit blagom od pameti.

28. Rajskim suncem vas obkružen

Vidjaše se kralj od nebi

Kripostima svim sadružen

Duh mu davat sličan sebi.

4. Bog.

(Odlomek iz pesme: „Uzdasi Mandaljeće“, zložil I. Gjorgjić.)

1. Tim najbolje Boga znamo,

Kad mislimo, što Bog nije:

Ni'e Bog svetlost, ku gledamo,

Ni'e Bog nebo, ke nas krije;

Ni'e Bog sunce, komu plani

Sunćani su pod nogami.

2. Ni'e Bog blago, carstvo i sciena,

Ni stvorene dike dio,

Neg kom služe sva stvorena;

Ni'e Bog nebo, ke nas krije,

Neg prećudna i prećista

Slava, milost, liepost ista.

3. Što 'e Bog, pitaš? On je, tko je;

Jer mi pri njem, riet ću l), nismo:

I u nam što je i koliko je,

Sve mi iz njega primili smo:

Sve što jesmo pod zvezdami,

On je veće, neg mi, u nami.

1) Hoćem reći.

4. Što 'e Bog, pitaš? On je u sebi
Duh preliepi, kim sva gore:
Blažen biti komu 'e triebi,
I neblažen bit nemore:
Ki je sad, sve što svedj bio je,
I svedj bit će, sada što je.

5. Šte 'e Bog, pitaš? On prie vika'
U bezkrajnoj neumrlosti
Sebi 'e slava prevelika,
I preuzmnožnom sebi 'e dosti,
Sebi plata i dostojanje,
Sebi družba, blago i stanje.

6. Što 'e Bog, pitaj sve, što gledaš:
On sve 'e svemu! zavapit će,
Pita' i tvoj grieh, pred kim predaš;
Sve je on, što ja niesam, rit će.
Pitaj rajske sviesti, i rieti
Inokupuo one će ti:

7. Neizrečan je, i neobhitni,
Neprimierni, nesmišljeni,
Nepočeti, nedespitni,

Netielesni, neockvrnjeni,
Nepodložni, nedobitni,
Nepomični, neizmeniti.

8. Svojoj skroven u svetlosti,
Preuzvišeni Bog prebiva:
Svedj na iztoku čestitosti,
Svedj u pódne bitja živa:
Tako slavan, ko zamieran, 2)
Tač zamieran, ko neizmieran.

9. Svakčas stvara sve stvorenje,
Čim ga hrani, pun pokoja:
Ruka mu je svoje hotienje,
Stupaj mu je stavnost svoja,
Rieč mu 'e dielo, pogled znanje,
Život radost i uživanje.

10. Nije on vani, i sve obtieče,
Ni'e zatvoren, i sve puni:
Svuđ nekrenut leti i teče,
Sve uzdrži, resi i kruni:
Svuđ je, i samo ondi nije,
Grieh i zloba stanom gdi je.

5. Nebesa.

(Zložil I. Mažuranić.)

1. Nebesa su knjige od vieka,
Gdie svojim prstom Višnji piše,
Neka vidi, tko ga nieka, 1)
Čijim duhom stvor saj diše.

2. Viekovitim' na njih slovi,
Kih neizbrisa ikoe vrime,
Ki zagradi vás sviet ovi,
Štie se višnje stvorca ime.

3. S njih se viečna ori slava
Viečnom trubljom, sviet da sliša:
Božja je ovo sve država,
A kuću mu svih je viša.

4. S njih je liepost svaka od svieta
I što uzdrži zemlja i vrieži: 2)
S njih nam četar dobe od lieta,
S njih nam daždi, grmi i snieži.

6. Život ljudski.

(Odlomek iz pesme „Suze sina razmetnoga“; zložil I. Gundulić.)

1. Ah, sad imam pamet hitru,
Sve je, što sviet gleda i dvori,
Na ognju vosak, dim na vitru,
Snieg na suncu, san o zori,
Trenutje oka, strela luka,
Kim potegne snažna ruka.

2. Ah, ni'e život ljudski drugo
Neg smutjeno jedno more,
Neg plav jedna, koju dugo
Biju vali kano gore.
I sried ovih netom tmına'
Čoek se rodi, mret počina.

3. Smrt negleda ničije lice,
Jednako se od nje tlaču
Siromaške kućarice
I kraljevske te palače;
Ona upored metje i valja
Stara i mlada, roba i kralja.

4. Vedre krune, težka rala
Jednom kosom ona slama;
Liepost, blago, snaga i hvala
Sve je pred njom na ognju slama;
Gluha i slepa bez obzira
Kud probodi, sve satira. —

7. Dva vietrića.

(Zložil St. Vraz.)

Izza sinjeg mora a od juga
Pošlje Vesna dva sinka, dva druga,
Dva vietrića k iztoku studenu,
Da Morani odtud diecu krenu,
I navieste njen dolazak ticam,
Vodam, njivam, livadam, šumicam.
Prvi leti k visokoj planini,
Drugi leti k zabitnoj dolini.
Tek što s' ovaj stane dolom šetat,
Ustma duhat, topla krila kretat,
Neprolaze tri četiri dana,
Pridizat se stane već sva strana,
Po prodolih bujit, cvietat trava,
Zelenit se livada, dubrava,
Polja šarit od zlatnih metuljah,
Luzi glasit od droždah, slavuljah,
Šustit listje i njihat se grane.
A kad viđe to dieca Morane —
Mraz i Zima — ljuto uplašeno
Odu dalko za more ledeno.
Dok to biva u sriedi doline,
Šiđe vietrić k drugu svom s planine,
Vás ozebo, pogružen u tngu,
Stane ovak sborit svomu drugu:
„Ah, moj brate! Bog ti dade srietju;
Liepo j' ovdie, sve pliva u cvietju;
Stvore tvoje sunce milo gleda —
Kó nad zibkom majka sanak čeda:
Al zlo ti je ondie sried planine,

Kuju grade tvrdom stražom stine,
Tu ti vise Mraz i ljuta Zima
Prikovana glatnima lancima,
Tu sunašće jasno sjà, al hladno,
Buće vihri žestoki bezvladno,
Ljuti orli silnim krilma biju,
Zli gavrani graktjuć krug se viju.
Tu nevidiš ni zemlje ni drva,
Veće leži viečni led od prva,
Tu se kinih tri dni al zaludo,
Tko će stopit led, kamenje hudo?
Viš, kako ti jadan vás ozebo!...
Proklelo je ono miesto nebo....“
Čujte, bratjo! koih dusi se trude,
Da prolietje što prie u nas bude:
Nejte nosit ognja u visine,
Već slazite u smierne doline:
Tu širite krila zdravog uma,
I čestitog srđca rieč bez šuma;
I do mala past će led s naroda,
Krasnim cvietom procvasti sloboda:
Kad razgrielo sunce sve doline,
A led sam će kopnuti s planine.
Tu se Vesna ndomiti blaga;
Jerbo, znajte, bratjo moja draga!
Gdie vidite zelene vrhunce,
Tu j' već zemlju prie razgrielo
sunce.

8. Prolietje domorodno.

(Zložil P. Preradović.)

1. Prolietje evo nami se javlja,
Nebo se čisti, zemlja ponavlja;
Vietarce toplo duva kroz hvoje,
Duva i šalje dubove svoje:

Budit siemenje, pupove ganut,
Mirisom sladkim cvietke nada'nut,
Travu uresit zelenim resom,
Lepira dignut s praha k nebesom.

2. Proljetje evo nami se javlja,
Narod se čisti, kripekko ozdravlja;
Srce mu toplo igra i poje,
Poje i šalje pjesmice svoje:
Buditi ćutjenja, k narodu ganut,
Narodnom slastju žulje nada'nut,
Misli uresit narodnim resom,
Narod svoj dignut s praha k nebesom.

3. Sunašce blaženo, blažena zvanja,
Malo po malo magle razganja;
Sniega već neima, led se raztaplje,
Svud u potocih žive su kaplje.

Rosa počimlje padat u njive,
Rosulje svuda proniču gljive.
Proljetje evo nami se javlja,
Nebo se čisti, zemlja ponavlja.

4. Bratinska sloga, blažena zvanja,
Malo po malo smutnje razganja.
Omraze neima, gujev se raztaplje,
Svuda u krvi žive su kaplje.
Ljubav počimlje vladat nad svima,
Ljubicah bratskih svuda već ima.
Proljetje evo nami se javlja,
Narod se čisti, kripekko ozdravlja.

9. Smert Kraljevića Marka.

(Serbska narodna.)

Poranio Kraljeviću Marko
U nedielju prije jarkog sunca
Pokraj mora Urvinom planinom.
Kada Marko bio uz Urvinu,
Poče njemu Šarac posrtati 1),
Posrtati i suze roniti.
To je Marku vrlo mučno bilo,
Pa je Marko Šarcu govorio:
„Davor' 2), Šaro, davor' dobro
moje!

Evo ima sto i šeset lieta,
Kako sam se s tobom sastanuo,
Još mi nigda posrnuo nisi,
A danas mi počeo posrtati,
Posrtati i suze roniti:
Neka Bog zna, dobro biti neće,
Oće jednom biti prema glavi
Jali mojoj, jali prema tvojoj.“
To je Marko u riječi bio,
Kliče vila s urvinske planine,
Te doziva Kraljevića Marka:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
Znađeš, brate, što ti konj posrće!
Zali Šarac tebe gospodara,
Jer ćete se brzo rastanuti.“
Ali Marko vili progovara:
„Biela Vilo, grlo te boljelo!

Kako bi se sa Šarcem rastao,
Kad sam prošo zemlju i gradove
I obišo istok do zapada,
Ta od Šarca boljeg konja nema,
Nit' nada mnom boljega junaka!
Ne mislim se sa Šarcem rastati,
Dok je moje na ramenu glave.“
A mu biela odgovara vila:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
Tebi nitko Šarca oteč' ne će,
Nit' ti možeš umrijeti, Marko,
Od junaka ni od oštre sablje,
Od topuza 3) ni od bojna koplja.
Ti s' ne bojiš na zemlji junaka;
Već ćeš, bolan, umrijeti, Marko,
Ja od Boga staroga krvnika.
Ako l' mi se vjerovati ne ćeš,
Kada budeš visu na planinu, |
Pogledat ćeš s desna na lijevo,
Opazit ćeš dvije tanke jele,
Svu su goru vrhom nadvisile,
Zelenijem listom začinile;
Medju njima bunar 4) vode ima,
Ondje očeš Šarca okrenuti;
S konja sjaši, za jelu ga sveži,
Nadnesi se nad bunar nad vodu
Te ćeš svoje ogledati lice,

1) Spotikati — spotaknuti se; 2) govoriti; 3) robata šestopernica; 4) studenec.

Pa ćeš vidjet, kad ćeš umrijeti.⁴
 To je Marko poslušao Vile.
 Kad je bio visu na planinu,
 Pogledao s desna na planinu,
 Pogledao s desna na lijevo,
 Opazio dvije tanke jele,
 Svu su goru vrhom nadvisile,
 Zelenijem listom začinile.
 Ondje Marko okrenuo Šarca,
 S njega sjao, za jelu ga svez'o,
 Nadnese se nad bunar nad vodu,
 Nad vodom je lice ogledao;
 A kad Marko lice ogledao,
 Vidje Marko, kad će umrijeti,
 Suze prolj pa je govorio:
 „Laživ sviete, moj lijepi cv'jete!
 L'jep ti bješe, pa za malo oda!
 Ta za malo, tri stotin' godina!
 Zeman dodje, da sv'jetom promje-
 nim.“

Pa povadi Kraljeviću Marko,
 Pa povadi sablju od pojasa,
 I on podje do konja Šarina,
 Sabljom Šarcu osiječe glavu,
 Da mu Šarcu Turkom ne dopadne,
 Da ne nosi vode ne djunguma. 1)
 A kad Marko posiječe Šarca,
 Šarca kenja svoga ukopao,
 Bolje Šarca, neg brata Andreju;
 Britku sablju prebi na četvero,
 Da mu sablja Turkom ne dopadne
 Da se Turci njome ne ponose,
 Što je njima ostalo od Marka,
 Da rišćanluk 2) Marka ne prokune.
 A kad Marko britku prebi sablju,
 Bojno koplje slomi na sedmero,
 Pa ga baci u jelove grane;
 Uzè Marko perna buzdovana,
 Uzè njega u desnicu ruku,
 Pa ga baci s Urvine planine
 A u sinje u debelo more,
 Pa topuzu Marko besedio:
 „Kad moj topuz iz mora izišo,
 Onda 'vaki djevič 3) postanuo.
 Kada Marko saktisa 4) oružje,
 Onda trze divit 5) od pojasa,
 A iz djepa knjige bez jazije 6),

Knjigu piše Kraljeviću Marko:
 Kogod' dodje Urvinom planinom
 Medju jele studenu bunaru,
 Te zateče ovdje deli Marka,
 Neka znade, da je mrtav Marko.
 Kod Marka su tri čemera 7) blaga,
 Kakva blaga? Sve žute dukata,
 Jeden ču mu čemer alaliti 8),
 Što će moje telo ukopati;
 Drugi čemer nek se cerkve krase,
 Treći čemer kljastu 9) i slijepu
 Nek slijepi po svijetu ode,
 Nek spevaju i spominju Marka.“
 Kada Marka knjigu nakitio,
 Knjigu vrže na jelovu granu,
 Od kuda je s puta na pogledu;
 Zlatn' divit u bunar bacio;
 Skide Marko zelenu dolamu, 10)
 Prostrije je pod jelom po travi,
 Prekrsti se, sede na dolamu,
 Samur-kalpak 11) nađ oči namače,
 Dolje leže, gore ne ustade.
 Mrtav Marko kraj bunara bio
 Od dan' do dan' nedjelicu dana,
 Kogodj prodje drumom širokijem,
 Te opazi Kraljevića Marka,
 Svatko misli, da tu spava Marko,
 Oko njega daleko oblazi,
 Jer se boji, da ga ne probuđi.
 Gde je sreća, tu je i nesreća,
 Gde nesreća, tu i sreće ima:
 A sva dobra sreća iznijela
 Igumana 12) Svetogorca Vasa
 Od bijele crkve Vilindara
 Sa svojijem djakom Isajijom.
 Kad iguman opazio Marka,
 Na djakona desnom rukom maše:
 „Lakše, sinko, da ga ne probuđiš,
 Jer je Marko iza sna zlovoljan,
 Pa nas može oba pogubiti.“
 Gledeć kale, kako Marka spava,
 Biše Marka knjigu opazio,
 Prema sebe knjigu proučio,
 Knjiga kaže, da je mrtav Marko.
 Onda kale konja odsjednuo,
 Pa privati 13) za deliju Marka,
 Al se Marko davno prestavio.

1) Velike kambe za vodu; 2) kristijani; 3) junak; 4) pokončati; 5) pisalo; 6) nepopisan papir; 7) tavor; 8) darovati; 9) balmorok; 10) zverhuja obleka; 11) sobolov klobuk; 12) predstojnik; 13) prijeti.

Proli suze proiguman Vaso,
 Jer je njemu vrlo žao Marka;
 Otpasa mu tri čemera blaga,
 Otpasuje, sebi pripasuje.
 Misli misli proigumen Vaso,
 Gde bi mrtva sarao Marka,
 Misli misli, sve na jedno smisli:
 Mrtva Marka na svog konja vrže,
 Pa ga nese morju na galiju,
 S mertvim Markom sjede na galiju,

Odveze ga pravo Svetoj gori,
 Izveze ga pod Vilindar crkvu,
 Unese ga u Vilindar crkvu,
 Časti Marka, što samrtnu treba,
 Na zemlji mu telo opojao,
 Nasried bjele crkve Vilindara
 Ondje starac ukopao Marka.
 Biljege mu nikakve ne vrže,
 Da se Marku za grob ne raznade,
 Da se njemu dušmani ne svete.

10. Kltica srbskih prislavie.

1. Ako slijepac slijepca vodi, obadva u jamu nadeta.
2. Brat brata nad jamu vodi, ali ga u nju ne tiska.
3. Velika drveta duго расту, ali за час падну.
4. Glas naroda glas сина Божјега.
5. Дрво се на дрво наслања а чоек на чоека.
6. Ето поля, а ето конја, да се огледамо, ко је јачи.
7. Жена мужа носи на лицу, а муж жену на кошуљи.
8. Зрно до зрна погача, камен до камена палача.
9. Гла кроз злато и сребро пролази, па је опет гола.
10. Пабука, која доцкан сазри, дуго стоји.
11. Ко лема сокола, и куковице се весели.
12. Луд није ником мно, а луду је сватко.
13. Млад може а стар мора умријети.
14. Није онај сиромах, који никад ништа није имао, него онај, који је имао, па изгубио.
15. Онолико знамо, колико у памети имамо.
16. Планина је и гладна и хладна.
17. Риба без воде и вук без горе не може живети.
18. Свака земља по једног јунака храни.
19. Тешко лошцу, кад се ставе с котлом играти.
20. У Бога су вуиене ноге, а гвоздене руке.
21. Фришак и здрав као жаба.
22. Хитар буди шта чути, а тих говорити.
23. Црква је, да се Бог моли, а не, да се у њој збори.
24. Чисту образу мало воде треба.
25. Што ти Бог да, нико ти не уграби.
26. Ако је трава покошена, остало је коријенје.
27. Бог затвори једна врата, а отвори стотину.
28. Велике госпде молба по готову заповијест.

29. Где је цвет, ту је мед.
30. Добра овца много не блеји, али много вуне даје.
31. Жена се узда у плач а дупеж у лаж.
32. За дажд и за смрт не треба Бога молити.
33. И змија је лијена, али је зла.
34. Јелном руком даје а двјема узима.
35. Кога Бог чува, онога пушка не бије.
36. Лакше се поштено намирити, него срамотно потезати.
37. Мирно срце Бога моли, а немирно сузе рони.
38. Некоме и одово пливје, а некоме и слама тоне.
39. Од једног удара дуб не пада.
40. Покрај суха дрвета и сирово изгори.
41. Рало и мотика свијет храни.
42. Стара чоекa не питају: што те боли? но: што те не боли?
43. Тешко оном свакоме јунаку, што не слуша свога старијега.
44. У Бога су пуце руке.
45. У ратара прие руке, а бијела погача.
46. Хвала Богу на његову дару.
47. Цар далеко, а Бог високо.
48. Чоек се учи, док је жив, а опет луд умре.
49. Што Бог даје, то је све добро.
50. Што је право, то је здраво.

Cirilsko-slovenske pismena v cirilskem redu :

а,	б,	в,	г,	д,	е,	ж,	з,	и,	ј,	к,	л,	м,	н,
а,	б,	в,	г,	д,	е,	ж,	з,	и,	ј,	к,	л,	м,	н,
А,	Б,	В,	Г,	Д,	Е,	Ж,	З,	И,	Ј,	К,	Л,	М,	Н,
о,	р,	с,	т,	џ,	џ,	џ,	џ,	џ,	џ,	џ,	џ,	џ,	џ.
о,	п,	р,	с,	т,	џ,	у,	ф,	х,	ц,	ч,	ш,	ъ,	џ.
О,	П,	Р,	С,	Т,	џ,	У,	Ф,	Х,	Ц,	Ч,	Ш,	Ъ,	џ.

Kazalo.

	Stran		Stran
Vvod	3	Oda, himna, psalmi	22
Pevska mera	4	27. Na moje rojake	22
Stopice	4	28. Veršac	22
Stihi	4	29. Opomin k veselju	23
Kitice	5	30. Zvonček	23
Stik	7	31. Perva pomladnja bučela	24
Kako se razdeluje pesništvo	7	32. Hvala dreves	24
Lirika.		33. Po Atilovi smerti	25
Pesmi posvetne	8	34. Bog	25
1. Zaterti	9	35. Posvečeno bodi tvoje ime	26
2. Zvezde	9	36. Od Gospodovega terpljenja	27
3. Zvonikarjeva	9	37. Psalmi	28
4. Popotnik	10	Elegija	28
5. Življenje	10	38. Hči na grobu matere	28
6. Kam in kje	11	39. Slovo od mladosti	29
7. Sreče dom	11	40. Na planini	30
8. Vse mine	12	Popevka	31
9. Lastovki v slovo	12	41. Božična	31
10. Zima	13	Soneti	32
11. Kmet	13	42. Memento mori	32
12. Senožeska	14	43—46. Soneti	33
13. Čebelar	14	47. Slovencom	34
14. Ob vodi	14	48. Življenja namen	35
15. Planinar	15	49. Veliki petek	35
16. Na Kalcu	15	Glosa	36
17. Domovina	16	50. Ozir v nebo	36
18. Moj spominček	17	Epika.	
19. V spomin V. Vodnika	17	Pravljica in pripovedka	36
20. Blagor pesnikov	18	51. Lesena riba	37
21. Moje pesmice	18	52. Tica pivka	38
22. Vojaška	19	53. Turški križ	39
Pesmi svete		54. Bitva na Vipavskem	40
23. Juterna	19	Legenda	41
24. Božje oko	20	55. Limbarska gora	41
25. Očetova roka	20	56. Topol	42
26. Pepelnična	20	57. Sveti Mišel	42

	Stran		Stran
58. Legenda	43	Naučna pesem	90
Balada in romanca	45	84. Rojakom	91
59. Sirota Jerica	45	85. Novice h koncu leta	91
60. Mlada Breda	46	Prigovori	92
61. Ubežni kralj	48	86. Na sebe	92
62. Sanje cesarja Rudolfa	49	87. Spoznanje	92
Junaška pesem	50	88. Resnice	93
63. Kralj Marka	52	89. Življenje	93
64. Kralj Matjaž	53	90. Vest	63
65. Jaroslav	55	Nadpisi	93
66. Kerst pri Savici	58	91. Predgovor in zagovor	93
67. Odlomek iz Ilijade	68	92. Pred pevcu, zdaj homeo- patu	93

Dramatika.

Dramatična poezija	72
68. Odlomki iz Marijé Stuart	74
69. Odlomek iz Divice Orleanske	79

Didaktika.

Alegorija, parabola	82
70. Roža med ternjem	83
71. Tožeče drevo	83
72. Umetnik	84
Basen	85
73. Kroglica	85
74. Divja rožica	85
75. Sraka in mlade	85
76. Ščinkovec	86
77. Cena	86
78. Prepirajoče trepetliki	86
79. Župan	87
Popisna pesem	88
80. Spomladanji sprehod	88
81. Natora	89
82. Zlati vek	89
Poslanica	90
83. Podgorskemu	90

93. Bahaču	94
94. Pevcu kosmatih pesem	94
95. Resnica	94
Satira	94
96. Nova pisarija	94
Zastavice	97
97—99.	98
100. Govor ob koncu šolskega leta	99

Dodatek.

1. Odlomki iz „Osmana“	101
2. Odlomek iz „sv. Ivana“	108
3. Odlomek iz „Kristofle“	110
4. Bog	111
5. Nebesa	112
6. Život ljudski	112
7. Dva vietriča	113
8. Proletje domorodno	113
9. Smrt Kraljevića Marka	114
10. Kitica serbskih prislovic	116

Imenik pesnikov in njih poezij.

	Stran		Stran
Cegnar Fr. 14, 25, 34, 74, 83, 86, 90, 91, 93, 94, 98.		Koseski J. 19, 26, 43, 68 79, 91.	
Dežman K.	23.	Kurnik V.	14.
Gjorgjić I.	111.	Ledinski R.	20, 46.
Gundulić I.	101, 112.	Lepstanski J. O.	20.
Hašnik J.	18.	Levstik Fr. 23, 24, 31, 48, 55, 84, 88, 94.	
Hicinger P.	19, 27, 40, 41.	Malavašič Fr.	49.
Jarnik U.	9, 92.	Mažuranić I.	112.
Jeran L.	20.	Olban O.	24, 35, 36, 98.
Kanavelić J.	108.	Orožen V.	12.
Kastelic M.	9, 89, 93.	Palmočić	110.

	Stran		Stran
Potočnik Bl.	9, 15, 28,	Toman L.	18.
Praprotnik A.	16.	Umek Ant.	99.
Preradović P.	113.	Uršič J.	10.
Prešern Fr.	17, 29, 33, 32, 58,	Valjavec M.	11, 38, 42, 45, 89.
	93, 94, 98.	Virk J.	11.
Požencan M.	85.	Vilhar M.	13, 15, 25, 37, 42,
Ravnikar M.	27.		86, 87.
Slomšek A.	93.	Vodnik V.	17, 22, 85, 92.
Strel J.	10.	Vraz Stanko	113.
Sveteč L. Podgorski	83.	Žemlja J.	6.
Svetličič Fr.	30, 34, 39.		

Poprava.

Na strani 39 v 3. kitici naj se bere lev namesto lov; na strani 68 v 51. kitici 2. v. namesto pima in na strani 79 v 6. versti od zgoraj naj se bere namesto Melvil. Ostalih manjših pogreškov naj si blagovoli vsak bralec sam popraviti.

